

Slučaj Jovanjica II

SVI PREDSEDNIKOVI LJUDI

Ko vodi negovatelje u Nemačku

INDUSTRIJA ODLASKA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01462

9 770353 1802002

VREME

broj 1510

12. decembar 2019.

INTERVJU: BORISLAV NOVAKOVIĆ

**ANDREJ VUČIĆ
JE STVARNI
GRADONAČELNIK
NOVOG SADA**

**DRŽAVA I
SOLIDARNOST**

POGLED UPRT U EVROPSKO PRAVO

POLITIČKA EMISIJA U PRODUKCIJI NEDELJNIKA

VREME

tema:

SOLIDARNOST I JAVNO ZDRAVLJE

gosti:

**MARIJA RATKOVIĆ, teoretičarka kulture i medija
i MARKO OLJAČA, Nacionalni
centar za seksualno i reproduk-
tivno zdravlje – Potent**

OD ČETVRTKA U 18H

voditelj: Jovana Gligorijević

na www.vreme.com,
na YouTube kanalu Vremena

kao i na TV Šabac, TV Sandžak, T1 Zaječar,

Telemark Čačak, TV Valjevo Plus,

KATV Kraljevo, TV Forum Prijepolje

te na portalima **Južne vesti** i **Užička nedelja**

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorićević, Momir Turudić

redakcija

Slobodan Bubnjević, Radoslav Čebić,
Sonja Čirić (mozaik), Zora Drčelić,
Jovana Georgievski, Slobodan Georgijev,
Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,
Tatjana Jovanović, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Marija Janković (foto), Milan Milošević,
Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić,
Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Bojan Stekić,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:

Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;

lektori: Olga Babić, Živana Rašković,
Ivana Stanković;

korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Čuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 **Slučaj Jovanjica II:**

Svi predsednikovi ljudi

07 **Nuspojave:**

Njen je život Švicarska

08 **Intervju:** Borislav Novaković12 **Leks Behtel:**

Sto pedeset miliona manje-više

14 **Lični stav:** Nauka je nežna biljka16 **Prodaja Megatrenda: Absurd u šest činova**19 **TV Manijak:** Skočku za 26. rođendan20 **Lični stav:**

Nekoliko reči o zaštitniku građana

22 **Ko vodi negovatelje u Nemačku:**

Industrija odlaska

28 **Ratni veterani:**

Protest pod konac

30 **Lični stav:** Pozorišni zakon, ponovo32 **Nasleđe:** Vreme je za odbranu**KULTURA**34 **Intervju: Vim Cola i Valter Kocijančić, Paraf**39 **Provetravanje:**

Hedonizam u prahu

40 **Izložba:**

Devedesete – rečnik migracija

42 **Bioskop:** Ajvar44 **Pozorište:** Život je lep45 **Serijske:** Josta46 **Pariz/Beograd:**

Pomešani gradovi

SVET48 **Francuska: Generalni štrajk**52 **Velika Britanija:**

Vanredni izbori

MOZAIK54 **Intervju:** Stefano Boeri56 **Znak sećanja:** Tragičarima je lakše, ali komičare više vole57 **Tenis:**

Novo rukovodstvo ATP tura

59 **Navigators:**

Kraj Gugla kakvog znamo

60 **Strip:** Black Friday u Parizu62 **Vreme uživanja:** Nemam pitanja

Za svega 13 dana, vlasnik Univerziteta Megatrend Mića Jovanović je od objave da prodaje univerzitet i seli se u Francusku, stigao do pokretanja postupka za raskid ugovora sa navodnim kupcem – Dejanom Đorđevićem, predsednikom nepostojećeg konzorcijuma

JOVANA GEORGIEVSKI

“U svakom djeliću našeg života glazba i kreacija je prisutna. Iako nismo izlazili u javnost, imamo puno novog materijala i uskoro ćemo se time ozbiljno pozabaviti. Svakako nam ne nedostaje tema, pa mi zaista nije jasno zašto se ekipa ne buni protiv bolesnog okruženja

ZORICA KOJIĆ I DRAGAN AMBROZIĆ

Francuski radnici se energičnije od zapadnoevropskih kolega bune protiv neoliberalnih reformi. Francuska je ovih dana paralisana zbog protesta protiv reforme penzionog sistema. Da li se i po koju cenu približavamo kraju socijalne politike koja je započeta pre sto dvadeset godina

MILAN MILOŠEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: Dragan Gojić

SVI PREDSEDNI

Zašto je Aleksandar Vučić odlučio da optuži samog sebe i da li će njegov politički aikido ovoga puta da se okrene protiv njega?

I zbog čega ispada da jedino o čemu razmišlja pritvoreni

Predrag Kolvija, koji se nalazi u situaciji da kao vođa

organizovane kriminalne grupe bude osuđen na

dugogodišnju zatvorski kaznu, jeste da otkloni

svaku sumnju da je zvao Andreja Vučića

Karikatura: Vladimir Radibratović

NIKOV I LJUDI

Mesec dana posle upada policije, razbuktava se plamen oko poljoprivrednog gazdinstva Jovanjica kraj Starog Pazova; dim iz tog slučaja se širi po srpskim institucijama.

U priču su uvedena nova imena, a vlast je potegla najapsurdniji potez u nameri da stavi tačku na slučaj koji joj svakodnevno troši energiju i odvlači pažnju sa nekih drugih tema i poslova. Naime, u ponedeljak 9. decembra, visoki funkcioner vladajuće partije i gradonačelnik Novog Sada Miloš Vučević otišao je u Više javno tužilaštvo u Beogradu da preda krivičnu prijavu protiv Aleksandra i Andreja Vučića kako bi se konačno saznala istina o njihovoj umešanosti u slučaj Jovanjica.

Taj trenutak treba zapamtiti jer je slučaj jedinstven: vlast tuži samu sebe i traži od tužilaštva da povede postupak protiv nje same! Pre nekoliko godina Vučić je na svoje insistiranje bio podvrgnut poligrafskom ispitivanju, a ovo je sada valjda znak promene pristupa u istrazi oko potencijalne umešanosti u trgovinu narkoticima. Kao i u slučaju sa poligrafom, tako ni sada verovatno nema nikoga ko veruje da je to ozbiljna stvar... Treba li, možda, ostaviti zrno poverenja u javno tužilaštvo u Srbiji i njihovu sposobnost da se svojim poslom bave na ozbiljan način?

U svakom slučaju, novi spin vlasti izgleda kao milost gospodara. On ovako poručuje institucijama – možete da radite. Jer, ako opozicija tvrdi da su braća Vučić pomagala vlasniku uzgajivačnice marihuane Predragu Koluviji, onda sada tužilac ima i prijavu na te okolnosti, pa eto, neka deluju, neka privode, saslušavaju i hapse, pa šta bude. A zapravo, jasno se vidi da iza leđa drži prekrštene prste i da od toga neće biti ništa.

Dok deo javnosti ovakvu odluku vidi kao pritisak na pravosuđe. Poznajući ovaj režim, pre će biti da je ovo radikaln pokušaj da se preuzme kontrola nad jednim velikim skandalom oko uzgajanja stotine kilograma marihuane na plantažama pored Beograda. U tom smislu naj-

veće pitanje je da li će se tužilaštvo praviti mrtvo i razumeti Vučevićevu inicijativu kao iskazivanje poštovanja braći Vučić ili će pokrenuti postupak u kome će saslušavati redom sve povezane osobe, pa i braću Vučić uz predstavnike opozicije i raščinjati čitav mehanizam uzgajanja marihuane, distribucije i prodaje tog narkotika.

Važan detalj je i činjenica da je krivičnu prijavu protiv braće Vučić odneo u tužilaštvo Miloš Vučević. Za njega se u Novom Sadu govori da sve odluke vezane za grad donosi u saradnji sa Andrejem Vučićem. Inače, pored svega ostalog što mu se pripisuje, on važi i za tihog gradonačelnika glavnog grada Vojvodine.

ZAŠTO KOLUVIJA BRANI ANDREJA

Iako se u jednom trenutku, posle konferencije za novinare ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića činilo da će "slučaj Jovanjica" da "padne u zaborav", sve je oživelo kada je Miroslav Aleksić, narodni poslanik iz redova Narodne stranke, objavio da se Predrag Koluvija godinama nalazio u blizini samog Aleksandra Vučića kao član delegacija privrednika koje su sa predsednikom Srbije odlazile na sastanke u Rusiju i Kazahstan.

Aleksić je pokazao fotografije, programe konferencija i upitao da li je moguće da niko nije znao ko je taj čovek? I kako je moguće da se pored nekadašnjeg predsednika Vlade, a danas predsednika države, nalazi osoba koja se bavi proizvodnjom narkotika.

Ako su Aleksićeve tvrdnje i mogle da se pobiju argumentima da nije posao Vučića da zna ko će se sve naći u tim delegacijama i da to određuju ljudi iz Privredne komore Srbije (što je po sebi čudno imajući u vidu povezanost predsednika komore Marka Čadeža i Vučića), vlast nije mogla da smisli suvisli odgovor na otkriće "Insajdera" da je Jovanjicu država finansirala milionima evra u cilju pospešivanja njihovog izvoza.

"Istraživanje 'Insajdera' pokazuje da je Jovanjica dobijala kredite od Agencije

za osiguranje i finansiranje izvoza. Naime, AOFI je zvanična izвозno kreditna agencija Srbije. Agencija je osnovana sa namerom da pomogne domaća preduzeća kroz osiguranje i finansiranje izvoza, a u praksi ova agencija daje povoljnije kredite od komercijalnih banaka uz niže kamatne stope. Dokumentacija do koje smo došli pokazuje da je 2016. kompanija Jovanjica dobila kredit od Agencije za osiguranje i finansiranje izvoza u iznosu od 500.000 evra, da bi 2018. u septembru dobila novih 400.000 evra. Krajem prošle godine Jovanjici se odobrava još jedan kredit kod Agencije i to u iznosu od tri miliona evra, uz odredbu da sredstva može da koristi kada izmiri sve prethodne obaveze", objavljeno je na portalu "Insajdera" 6. decembra 2019. godine. Ova institucija bila je pominjana i u jednom ranijem istraživanju CINS-a; tada smo saznali da je njenu finansijsku podršku dobijao i Željko Mitrović, vlasnik Pinka.

Po objavljivanju ovih detalja, oglosio se i sam Koluvija iz pritvora preko svoje pravne zastupnice Zore Dobričanin. Mediji su preneli "pod oznakom hitno" njegovu "izjavu" u kojoj on negira da je zvao Andreja Vučića u trenucima kada su ga hapsili. Dakle, ispada da jedino o čemu razmišlja pritvorenik koji se nalazi u situaciji da mu bude kao vođa organizovane kriminalne grupe i osuđen na dugogodišnju zatvorsku kaznu jeste da otkloni svaiku sumnju da je zvao Andreja Vučića...

Nedelju dana pre toga na konferenciji za novinare, ministar policije je rekao koristeći podatke iz tužilačke istrage da se sa sigurnošću može reći da Koluvija poslednjih šest meseci nije imao kontakte sa Vučićem i da se lično nikada nije sreo niti rukovao sa čovekom za koga se sumnja da je jedan od najvećih uzgajivača marihuane u ovom delu Evrope.

BORBE KLANOVA ILI

TABLOIDIZACIJA PRAVOSUĐA

Narodna stranka je nastavila da se bavi ovim slučajem i dalje. Na konferenciji za novinare Vuk Jeremić ponovio je da je u

toku obračun dva kriminalna klana unutar SNS-a: jedan predvodi Nebojša Stefanović, a drugim upravlja Andrej Vučić. A na najavu naprednjaka da će sami podneti prijavu protiv svog predsednika i njegovog brata, lider NS je rekao da ne bi trebalo na tome da se zaustave i da bi trebalo da podnesu prijavu i protiv oca Anđelka Vučića zbog njegove navodne umešanosti u rad BIA.

Jeremić tvrdi – a neke od njegovih tvrdnji od ranije pokazale su se kao tačne – da je Anđelko Vučić preko Bruna Đurana, koji je u poslednjoj inkarnaciji šef kabineta gradonačelnika Beograda, a pre toga šef kabineta raznih ministara, pokrenuo “rat BIA protiv Nebojše Stefanovića”. Razlog? Taj što je Stefanović uopšte odobrio akciju zaplene marihuane na poljoprivrednom dobru Jovanjica.

On je pomenuo još i Darka Ostojića, za koga tvrdi da je šef obezbeđenja Andreja Vučića i da je on bio spona između Koluvije i Vučića. Inače, Ostojić je javnosti poznat samo kao član skupštine KK Crvena zvezda koju je napustio još 2014. godine kada je iz kluba otišao i Andrej Vučić.

Na sve ove tvrdnje ljudi iz opozicije kao i na otkriće “Insajdera” o tome da je država milionima poduprla preduzetnika za koga se možda ispostavi da je proizvođač droge, vlast je reagovala najpre izjavama u kojima se opozicija optužuje da nema politiku nego da prepisuje i govori ono što objavljuje magazin “Tabloid”, a onda i prijavom protiv braće Vučić koja bi trebalo da stvari “istera na čistac”.

U svojim svakodnevnim razgovorima sa novinarima Vučić se neprestano “osvrtao” na Jovanjicu i držao se dosledno jedne te iste priče: policija je uradila svoj posao, i sada, umesto da me hvale, oni me napadaju jer me mrze; zbog toga je zamolio svog partijskog druga Vučevića da podnese prijavu protiv njega i brata Andreja kako bi se u konačnici videlo šta je ko radio.

Razume se, prijava je trik i PR diverzija koja je poslužila režimu i medijima koji ga podržavaju da čitavu temu obesmisli i potera u pravcu koji odgovara vlastima. Takođe, i da se potroše novi sati i sati programa na priču o tome kako je opozicija

loša, zla, nasilna i, na kraju, takva nepotrebna Srbiji.

Poruka zato glasi: Vučić se ne boji nikoga, Vučić se ne krije, evo, neka tužilaštvo pokrene postupak, neka istraži jer mi znamo da nema šta da se istraži, ali neka se vidi da slučaja nema. A kada se jednom pokaže da slučaja nema – kao, recimo, u slučaju pokušaja istrage poslovanja Siniše Malog – onda bi trebalo da vidimo šta su to radili i opozicija i svi ostali koji su nevine ljude optuživali za najstrašnije stvari. S druge strane, nejasno je zbog čega: ako su predstavnici opozicije oklevetali ili uvredili Andreja Vučića i Aleksandra Vučića, zašto nema tužbe na te

SLOŽNA BRAĆA: Aleksandar i Andrej Vučić

Foto: Aleksandar Dimitrijević

okolnosti i pokretanja postupka u kome bi se takođe lako utvrdilo da li su izrečene stvari istina ili laž?

ŠTA DA OČEKUJEMO U NASTAVKU

Iako su mnogi komentarisali odluku Vučića da uz pomoć Vučevića prijava sebe i brata (ako prijava uopšte ima kvalifikaciju dela, što nije jasno iz onoga što je Vučević javno govorio), sve može da se svede na dve stvari. Na jednoj, SNS se sprda sa pravosuđem, sprovodi politiku neprimerenog pritiska na tužilaštvo, podnosi lažne prijave koje su po sebi krivično delo. Na drugoj strani su naprednjački kadrovi koji u svakom pojavljivanju govore o tome da je ovo bio jedini način kada tužilaštvo samo ne želi da se bavi ovim slučajem.

Sudija Apelacionog suda Miodrag Majić komentarisao je i ovaj događaj, baš kao i profesor Pravnog fakulteta u Novom Sadu Bojan Pajtić, objašnjavajući da je lažno prijavljivanje krivično delo, kako u odnosu prema onome ko ga “podnosi” tako i za onog ko ga nagovara da to uradi.

Procena stručne javnosti je da bi ova Vučičeva inicijativa trebalo da dovede do odbacivanja navoda iz prijave što bi sprečilo tužilaštvo da u nekoj budućnosti eventualno procesuiru Vučića na okolnosti slučaja Jovanjica.

Niko ne govori o tome da postoji predmet “Jovanjica” u tužilaštvu i da se valjda tužilaštvo i te kako bavi tim slučajem. Nebojša Stefanović je iskoristio svoju poziciju sekretara Biroa za nacionalnu bezbednost da govori o stvarima iz istrage da bi možda napao Andreja Vučića rečima koje je trebalo da zvuče kao način da ga odbrani.

On se sprdao sa dokazima o umešanosti Andreja Vučića, a Vučević pravi karikaturu od krivične prijave protiv svojih intimnih prijatelja i traži hitnu reakciju tužilaštva, moleći boga, razume se, da ga niko ozbiljno ne shvati.

Tužioca nismo ni videli ni čuli, ali će zainteresovanost javnosti možda dovesti do toga da budu saslušani i ljudi koje tereti Vučevićeva prijava.

Bilo bi možda lekovito da umesto što govore o kriminalu na konferencijama za novinare, političari – svi redom – o tome daju izjave u policiji, pa da se vidi da li postoje neki elementi koji se pominju u javnosti ili ne.

Druga je stvar, imajući u vidu tromost i neodlučnost tužilaštva, što u takav ishod malo ko veruje jer se, na primer, Vučić nije odazivao na pozive suda ni kada je bio predsednik Vlade. Zato je teško zamisliti da bi sada neko mogao da ga sasluša na okolnosti učestvovanja u nekakvom narko-kartelu, za šta ga valjda tereti Vučevićeva krivična prijava.

Kako stvari stoje, čini se da Vučići ne treba da brinu. Koluvija se sam javio, ne da kaže da je nevin, nego da Andrej nema veze sa njegovim poslovanjem. To zvuči kao veoma solidna odbrana.

SLOBODAN GEORGIJEV

Njen je život Švicarska

Možda mi baš tome i služimo: da bespogovorno plaćamo hirove vladajuće kaste, a naročito skorojevičko prenemaganje naših palanačkih prinčeva i princeza, tih neprijatnih parazita koje mora da smo pokupili u nekoj mnogo prljavijoj vodi od one iz Ženevskog jezera

U neko danas već nespoznatljivo predistorijsko vreme, kada ni kraljevi nisu imali mobilni telefon, ni carevi nisu surfovali internetom, a ni imperatori nisu imali naloge na društvenim mrežama, televizija beše sve i svja za efikasnu političku (i bilo koju drugu) propagandu, naročito u onim delovima sveta gde se čitanje tretira kao neka vrsta poremećaja u ponašanju, za nijansu benignijeg od homoseksualizma, pranja ruku posle svakog pišanja, ili slušanja džeza.

Kako je ova zemlja, sve sa širom okolinom, jedna od baš takvih zemalja, onaj ko je imao monopol na televiziju imao je i monopol na Istinu; a kad imaš moniopol na istinu, možeš da pričaš bilo šta, čak i da neumereno sereš kvake, i one će se nekom mističnom transsupstancijacijom pretvarati u čisto zlato neupitne autentičnosti. E, u tom je i takvom okruženju bilo moguće – to je, inače, jedan od odavno klasičnih primera toksičnog *fake news* iz ranih dana našeg izvitoperenog višestranačja – da se na državnoj televiziji kaže kako tadašnji glasni opozicionar Vuk Drašković “ima vilu na Ženevskom jezeru”, koju mu je, da stvar bude žešća, kupila ili izgradila – kanda i najboljom PVC opremom opremila – “CIA, snajka, CIA”. I politički su izgledi Draškovićevi ovom bizarnom kvazidenuncijacijom bili zapečaćeni. Tu provalu, docnije dugo legendarnu a sada sasvim opskurnu, kakva je već sudbina takvih tvorevina, izrekla je, mrtva ozbiljna, izvesna Mila Štula, jedna nesrećnica koja nije znala ko joj glavu nosi, ali ona je tu manje važna. Bitna je sama ta slika vile na Ženevskom jezeru, koja je na tzv. prosečnog birača i televizijskog konzumenta nepogrešivo delovala sa ogromnom, razornom odbijajućom snagom. Dugo sam se pitao – zašto baš na Ženevskom jezeru? Nije li svet pun destinacija koje nekako još više mirišu na luksuz, a još su i egzotične, zimzelene, erotične...? Ipak, biće da su tvorci virtuelne vile u romanskoj Švajcarskoj znali šta rade; nije, uostalom, slučajno da su oni, a ne ja, beli magovi crne propagande...

Kako god, te su nezamislivo davne 1990. Ženeva i jezero po njoj nazvano ušli u čarobni svet srpske politike i ostalih nečasnih rabota, da bi usledilo skoro trodecenijsko zatišje, sve do pre neki dan, kad je Maja Gojković – kanda bez hidžaba – vratila ovu elegantnu i luksuznu destinaciju na velika vrata u naše živote. Nije, doduše, da je baš to nameravala, ali znate kako se kaže: čovek planira, a Bog se smeje... Možda bog na nebu, a možda i onaj mnogo prizemnije lociran.

Blic nas je, dakle, darivao pričom – do trenutka nastanka ovog teksta nedemantovanom – da je predsednica Skupštine Srbije, u jednom od onih protokolarnih švrćkanja koja čine ovakve dužnosti dražesno prijatnim, odsela u jednom više nego pri-

stojnom i više nego skupom ženevskom hotelu (u pratnji jednočlanog obezbeđenja), koju stotinu metara od jezera, ali da se brzo popišmanila i zaključila da je to “neadekvatan smeštaj” za blazirane, odnegovane kriterijume njenog visokoblagorodija, pa je potražila drugi smeštaj, u još znatno skupljem hotelu, smeštenom na samoj obali jezera. Dakako, i jedan i drugi luksuzni smeštaj naposljetku ćemo platiti mi, nerafinisana domaća stoka sitnog zuba, što kneginju Maju kanda nije naročito potreslo: s godinama je, biće, naučila da mi baš tome i služimo: da bespogovorno plaćamo hirove vladajuće kaste, a naročito skorojevičko prenemaganje naših palanačkih prinčeva i princeza, tih neprijatnih parazita koje mora da smo pokupili u nekoj mnogo prljavijoj vodi od one iz Ženevskog jezera, i nikako da ih se otarasimo. To, kume, preživi svaki antibiotik.

Čime li se onaj prvi hotel mogao tako zameriti našoj Maji da nije mogla u njemu dočekati jutro? Nekako nisam sklon da verujem da je ugledala koloniju bubašvaba u kupatilu ili da prozor nije dobro dihtovao, ili barem da je hotel bio preblizu bučnim izvoristima čuvenog (ha, ha) ženevskog noćnog života, pa naša vredna trudoljupka ne bi mogla da se dostojno spremi za sutradanje promicanje mira u svetu (po čemu nam je inače poznata još od devedesetih). Kušao sam kadgod kud i kamo skromnije egzemplare švajcarskog ugostiteljstva i hotelijerstva od onog provobitno Maji namenjenog, i stojim vam dobar da su baš onako švajcarski besprekorni. Nije mi palo na pamet da menjam postelju – mada nisam tamo bio o trošku Otadžbine – samo zato što mi, šta znam, ulično svetlo ulazi u sobu pod nesimpatičnim uglom, ili zato što prhki kasnooktobarski sneg zapada na čirški behar i voće nekako ušreh.

Dakako, u zemlji kojom, kako lepo reče autor sa strane 39, “vladaju trgovci drogom i oružjem”, ima mnogo težih i strašnijih nepočinstava od jednog bahatog hotelskog razbacivanja parama srpskih gologuzana. I dakako, nije isključeno da je curenje ovog slučajčica u medije posledica nekih razračunavanja unutar Klike. Ali mene to, pravo da vam kažem, uopšte ne zanima. Nego me mori jedna antropološka radoznalost: kako se postane neko takav? Kako se živi s tim? Misli li se da će se tako uvek moći, ili se ne misli ništa, nego se tera kera dok se može, a za sutra kako bude?

A sve što je potrebno, o kome god da se radi, jeste očuvati unutrašnji glas u glavi koji će ti šaputati kad zastraniš, to jest, pre nego što zastraniš, da se neke stvari ne rade, da su neke stvari fuj. A ako kreneš da se buniš i kopraš, taj glas u glavi povisi glas i lepo ti kaže: sedi di si, ni za di si – nisi. ¶

ANDREJ VUČIĆ I GRADONAČELNI

Potpuno je poražavajuće da brat predsednika države ide po Vojvodini, reketira ljude i skuplja koverta koje završavaju kod Aleksandra Vučića. Pored ovog koruptivnog dela, uloga Zvonka Veselinovića je i da disciplinuje novosadsku kriminalnu scenu i da tu istu kriminalnu scenu funkcionalizuje i upregne u prikupljanje i obezbeđivanje kapilarnih glasova

Sagovornik "Vremena" Borislav Novaković, nekadašnji visoki funkcioner Demokratske stranke, a danas potpredsednik Narodne stranke Vuka Jeremića, mesecima već iznosi veoma teške i prilično dokumentovane optužbe na račun gradske vlasti u Novom Sadu, ukazujući na njene navodne veoma ozbiljne kriminalne aktivnosti, posebno na polju urbanizma. Osim novosadske vlasti, Borislav Novaković u svojim istupima često spominje kompaniju "Galens", poreklom iz Republike Srpske, koja zida zgrade i zgratetine skoro na svakom novosadskom čošku, kao i ličnosti odranije poznate što javnosti, što pravosudnim organima – Andreja Vučića, predsednikovog brata i Zvonka Veselinovića, "kontroverznog biznismena" sa Kosova. Iako pokreće ve-

Foto: Dragan Gojić

ma ozbiljna pitanja, za koja bi se nedvosmisleno moglo reći da potpadaju pod javni interes, njegovi nastupi ne dobijaju primerenu pažnju javnosti, osim u iznimnim slučajevima.

Zbog svojih istupa, kojima kao da je dodirnuo osinje gnezdo, Borislav Novaković se nalazi na meti veoma ozbiljne, široke kampanje Srpske napredne stranke i njenih partnera, čiji je cilj njegova

potpuna diskreditacija. Naprednjaci u kampanji podsećaju da je Novaković dva puta bio u pritvoru, zbog navodnih krivičnih dela koje je počinio dok je bio na čelu Zavoda za izgradnju grada. Novaković, međutim, odgovara da je u pitanju politički progon, koji su iskusili i on i mnogi drugi funkcioneri prethodne vlasti. U prvom slučaju kada je pritvaran, protiv Novakovića nikada nije ni podi-

E STVARNI K NOVOG SADA

gnuta optužnica, a u drugom slučaju, gde je podignuta optužnica, radi se o delu koje je prethodno bilo predmet Prekršajnog suda i koji je doneo oslobađajuću presudu. Naprednjaci kroz sponzorisanе spotove po društvenim mrežama i plakate koji malo-malo pa osvanu na gradskim zidovima i panoima neprestano podsećaju i na nikada razrešenu tzv. aferu Solun. Da podsetimo, prilikom glasanja za Zakon o radu 2001. godine opozicija je tvrdila da je neko glasao Novakovićevom karticom iako on tog dana nije bio u zemlji već u Solunu. Od 2000. do 2004. naš sagovornik je bio predsednik Skupštine grada Novog Sada, a 2004. godine na direktnim izborima za gradonačelnika izgubio je trku sa Majom Goković za 500 glasova. Po obrazovanju je sociolog, a jedno vreme je radio i kao asistent na novosadskom Filozofskom fakultetu.

U razgovoru za "Vreme" Novaković ističe da je Miloš Vučević samo formalni gradonačelnik Novog Sada, a da je "stvarni gradonačelnik – Andrej Vučić". "Naime, pošto se sa Nebojšom Stefanovićem posvađao oko podele kolača u Beogradu, Andrej Vučić je kao utešnu koruptivnu nagradu dobio celu Vojvodinu. Plašim se da ćemo sa Andrejom Vučićem proći kao zvečka u rukama deteta", ističe Novaković na početku našeg razgovora.

"VREME": Iznosite veoma teške optužbe na račun predstavnika novosadske vlasti, ali i nekih istaknutih članova neformalnih struktura moći. Kako dolazite do informacija koje prezentujete javnosti i da li ste ih i na koji način proveravali?

BORISLAV NOVAKOVIĆ: Do ključnih informacija dolazim preko uzbunjivača iz Gradske kuće. Sva dokumenta koja sam prezentovao su pravno nesumnjiva. Ime te osobe ne mogu izreći, jer kod nas se uzbunjivači ne ohrabruju nego hapse,

kao što je pokazao primer Aleksandra Obradovića iz "Krušika".

Kakva je tačno uloga Andreja Vučića i Zvonka Veselinovića u "poslovima" na teritoriji Novog Sada i Vojvodine? Predsednik vaše stranke Vuk Jeremić pre neki dan je izjavio da se klanovi Andreja Vučića i Nebojše Stefanovića nalaze u "frontalnom sukobu", što produkuje brojne afere u javnosti.

Andrej Vučić i Zvonko Veselinović upravljaju ključnim novčanim tokovima. Ne postoji značajnija javna nabavka ili izmena regulacionih planova kojima se pogoduje investitoru, a da njih dvojica ne daju poslednju reč. "Capo di tutti capi". Potpuno je poražavajuće da brat predsednika države ide po Vojvodini, reketira ljude i skuplja kovertе koje završavaju kod Aleksandra Vučića. Pored ovog koruptivnog dela, uloga Zvonka Veselinovića je i da disciplinuje novosadsku kriminalnu scenu i da tu istu kriminalnu scenu funkcionalizuje i upregne u prikupljanje i obezbeđivanje kapilarnih glasova. Ovakva uloga Andreja Vučića i Zvonka Veselinovića učinila je da Novi Sad više ne liči na sebe.

Tri su važne karakteristike novosadskog SNS-a, kojim se bitno razlikuje u odnosu na svoje stranačke kolege širom države. Prvo, u Novom Sadu postoji najveći stepen ideološke rigidnosti i političkog kerberstva. Novosadska lokalna vlast na sve načine gleda ne kako da nadmudri nego kako da naudi novosadskoj opoziciji. Drugo, nigde kao u Novom Sadu nije tako opsežno i intenzivno primenjen sistem kupovine glasova. Već sada su negde oko 40 hiljada glasova kupili u pretplati. I treće, nigde kao u Novom Sada ne postoji tako jasna sprema između gradonačelnika Miloša Vučevića i kriminalaca.

Kakva je, onda, uloga gradonačelnika Novog Sada? On, dakle, ako

sam dobro razumeo, pripada klanu Andreja Vučića?

Posao Miloša Vučevića je da ostavi pravi pravni svim marifetlucima i kriminalnim radnjama koje vrši on ili Andrej Vučić. On je Forest Gamp SNS-a. Trči iza Andreja Vučića i sakuplja novčaniце koje ovom ispadaju iz džepa. U aktuelnoj podeli on je najodaniji član klana Andreja Vučića. On ne samo da radi ono što Andrej Vučić hoće, nego mu i pogađa želje. Zajedno sa Slobodanom Milićem Bocarom napravio je kriminalnu spregu sa stanograditeljima. On se zapravo ne ponaša kao gradonačelnik Novog Sada, nego kao predsednik gradskog odbora Srpske napredne stranke. Nikada ne upućuje poruku Novosađanima, nego onom delu Novog Sada koji glasa za SNS. U njegovim rečenicama ne postoje uljudne i civilizovane analize, već samo uvrede, nipodaštavanje i potcenjivanje svake kritike i opozicionih političara. U njegovom mandatu, koji ulazi u osmu godinu, nije urađeno ništa o čemu će se kasnije govoriti kao o trajnoj vrednosti.

Pre više od mesec dana otvorili ste aferu "Telepska dolina", u kojoj ste ukazali da su ljudi iz najbližeg okruženja gradonačelnika navodno zaradili ogromne novce raznim vrstama zloupotrebe prilikom izgradnje ovog naseља. Možete li čitaocima "Vremena" ukratko objasniti o čemu se tu radi?

Desna ruka Miloša Vučevića i njegov najbliži saradnik je Slobodan Milić, u kriminalnim krugovima poznatiji kao Bocara. Formalno, on je savetnik gradonačelnika, a suštinski je kriminalna spona između investitora i Miloša Vučevića. Rade klasičnu trgovinu uticajem. Prvo, znajući kada i u kom pravcu će menjati ili donositi regulacione planove, oni kupuju poljoprivredno zemljište koje će kasnije postati građevinsko i tako stići ogromnu koruptivnu zaradu. Drugo, pošto imaju uvid u

to koje će zemljište grad eksproprisati za komunalnu infrastrukturu, najpre ga oni kupuju jeftino, a onda prodaju gradu skupno. Treće, investitorima pogoduju tako što im signaliziraju da kupe manje atraktivne lokacije, sa manjom spratnošću, a posle menjaju regulacioni plan dižući spratnost u nebesa, omogućujući tako investitorima enormne zarade.

Bocari je i to bilo malo, pa je osnovao porodičnu firmu "ES Kapital 2013 doo". Ta firma je imala početni kapital od 1.000 dinara, a sada je vlasnik dva velika naselja, od kojih svako vredi po najmanje 10 miliona evra i mnogobrojnih lokacija u gradu spremnih za stanogradnju. To je prvorazredan skandal pred kojim trenutno novosadska policija i tužilaštvo ćute. Dakle, ne samo da nakon naših upozorenja u vezi sa Telepskom dolinom gradnja nije stala, već je sve metastaziralo i privatna firma Slobodana Milića Bocare radi još više i beskrupuloznije.

U ovu aferu su, kako ste isticali, uključene i neke firme registrovane u tzv. poreskim rajevima. Da li se može govoriti o tome da se novac građana izvlači iz Srbije ili je u pitanju tek način kako da se na najlakši način obave poslovi i smanje poreska davanja?

Miloš Vučević i Slobodan Milić Bocara preko zajedničkog prijatelja Siniše Mićevića osnovali su paravan firme preko kojih posluju. Prva firma, "Kapitalajt tim" je kupovala zemljište na zrenjanskim petlji u dogovoru sa Vučevićem da bi kasnije tu zemlju otkupio grad. Ja sam kroz papire dokazao da je otkupljeno desetak parcela. Uzbunjivač iz Gradske kuće me je upozorio da je zapravo reč o više od 40 parcela. Da bi prikrili trag novcu, oni osnivaju firmu "ILF" sa sedištem na Bahamima. Obratite pažnju, ta firma sa Bahama ima poslovni prihod od 76 evra, a neto dobit od 2,6 miliona evra. Ne treba velika poreska kultura kako bismo zaključili da je reč o pranju novca i izvlačenju para iz novosadskog budžeta.

Nedavno ste otvorili i aferu "Pupinova palata", odnosno ukazali ste da je ova neprimereno velika građevina – čiju su izgradnju kritikovali stručnjaci svih profila i koja je bacila tamnu senku na centar Novog Sada – donela firmi "Galens" ogromnu zaradu zahvaljujući raznim "marifetlucima"?

Prvo, firma "Galens" je jedan od najznačajnijih kriminalnih stubova ne samo novosadske nego i ukupne vlasti Srpske napredne stranke. Ne postoji nijedna lokacija u gradu koja je u vlasništvu "Galensa", a da joj nisu pogodovali. "Pupinova palata" je trebalo da ima izgrađenost od 18 hiljada kvadrata, a Vučević je dozvolio 31 hiljadu. Na bazi razlike od 13 hiljada kvadratnih metara viška, a po ceni kvadrata od dve hiljade evra, oni su zaradili dodatnih 26 miliona evra. Na lokaciji "Kraljev park", gde je lično Aleksandar Vučić kao predsednik Vlade Republike Srbije skinuo zaštitu sa novosadskih trščara, podigli su spratnost sa P+3 sprata na P+9 spratova i omogućili "Galensu" da oprihoduje neverovatna 52 miliona evra više.

Rekli ste nedavno da Novi Sad postaje Galens-grad. I zaista, "Galens, firma iz Republike Srpske, gradi veoma mnogo u Novom Sadu, na raznim mestima. U čemu je tajna uspeha ove firme?

Nema velike tajne. Prvo, to je firma koju podržava lično Aleksandar Vučić. Drugo, operativno sa tom firmom sarađuje i nameštaju poslove Andrej Vučić i Miloš Vučević, čineći krivično delo "trgovina uticajem". Ne postoji doslovno ni jedna jedina lokacija koju je kupila kompanija "Galens", a da posle toga naknadno nije menjan regulacioni plan i projekti u pogledu stepena izgrađenosti i spratnosti. Oni su reprezentativni primer investicionog urbanizma – maksimalizovati profit, a dehumanizovati urbanizam. Njihove zgrade u "Kraljevom parku" više liče na kasarne nego na mesta koja imaju sadržaje funkcionalnog i humanog života. Dakle, u koruptivnom dosluhu sa Milošem Vučevićem, a uz podršku braće Vučić, oni kupuju jeftine, manje atraktivne lokacije koje će kasnijom izmenom regulacionog plana dobiti veću kubaturu, izgrađenost i spratnost. U takvim okolnostima profiti su enormni i nije teško biti "veliki biznismen".

Uskoro je pred Novim Sadom ogroman projekat, praktično neka vrsta novosadske verzije Beograda na vodi. Na području Limana gradiće se kompleks objekata sa čak 7.000 stambenih jedinica. Čini se da je u pitanju impozantan poduhvat koji

će investitorima doneti ogroman novac. I u ovom slučaju se spominje ime kompanije "Galens".

Jedna od važnih karakteristika i prednosti Novog Sada je podunavski karakter. Nažalost, ta činjenica nije urbanistički valorizovana. Novi Sad ne živi na Dunavu, nego pored ili kraj Dunava. Strateški, presudno važan korak svake buduće vlasti je – kako u urbanom, građevinskom, arhitektonskom, komunalnom i saobraćajnom smislu – da Novi Sad izađe na Dunav. Logično bi bilo da gradska vlast raspiše međunarodni konkurs ili pozivni konkurs velikim svetskim arhitektima, da osmisle i predlože sve one urbane sadržaje kojim Novi Sad može u potpunosti poentirati svoj dunavski položaj. Izlazak na Dunav Novi Sad definitivno može učiniti ili evropskim gradom ili balkanskom kasabom. Govorim o potezu Brodogradilišta, Mornarice, Ribarca, Šodroša i Depresije. To je, praktično, investicija koja u zavisnosti od urbanog rešenja može ovom gradu doneti oko dve milijarde evra. Umesto toga, ponovo imamo priču o "Galensu". Ova firma je već kupila Brodogradilište i Depresiju. Završava pregovore za kupovinu Mornarice i to je praktično Liman 5. Vučević je zvučno najavio ovu investiciju navodeći da je reč o 500 miliona evra. Trenutno se radi regulacioni plan za taj potez gde je "Galens" sve pokupovao. Pozivam novosadsku javnost na budnost i u slučaju onoga što slutim – pozivam Novosađane na pobunu. Ako gradska vlast, pogodujući investitorima, upropasti izlazak na Dunav kao najveći kapacitet Novog Sada, biće napravljena nepopravljiva šteta.

Na optužbe koje iznosite u više navrata vam je odgovorio gradonačelnik Novog Sada Miloš Vučević, koji je rekao da su one "neosnova-

Slučaj Jovanjica

“VREME”: Kako komentarišete krivičnu prijavu koju je Miloš Vučević podneo protiv Andreja i Aleksandra Vučića u slučaju “Jovanjica”?

BORISLAV NOVAKOVIĆ: Zakon kaže da onaj “ko prijavi određeno lice da je učinilo krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, a zna da to lice nije učinilac tog dela, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine”. Svaka uređena država počiva na zakonima i institucijama. Ovo je nipodaštavanje pravnog sistema i ruganje pravdi. Posle ovoga logične su samo dve stvari: ili će Miloš Vučević završiti u zatvoru zbog lažnog prijavljivanja ili Aleksandar i Andrej Vučić zbog proizvodnje marihuane, ali to se očito neće dogoditi jer ovaj gest ima dva smisla. Prvi, da ekspresnom “istragom” tužilaštvo okonča slučaj i tako javnosti uputi poruka da su braća Vučić nevini i, drugo, da zaključivši istragu, preduprede i osujete mogućnost da neka druga vlast otvori ove slučajeve.

ne” i da sve ovo radite zbog toga što se pred vama “nalazi krivični postupak zbog Bulevara Evrope”, pa vam je cilj da prikazete sebe kao žrtvu ukoliko budete osuđeni. Kako odgovarate na ovu tvrdnju?

Naravno da se protiv mene vodi montirani politički proces. Došavši na čelo Novog Sada, gradonačelnik je poslao u Zavod za izgradnju (ZIG), gde sam prethodno bio direktor, budžetsku inspekciju sa nalogom “da mi nešto nađu”. Oni su analizirali i “češljali” tri godine mog mandata i nisu našli ništa. Na dodatni pritisak Vučevića, jedan moj postupak su kvalifikovali kao privredni prestup i uputili me kod sudije za prekršaje. Sudija za prekršaje je doneo oslobađajuću presudu. Dakle, meni sada krivično sude za delo za koje sam prekršajno oslobođen. Ludilo Aleksandra Vučića je takvo da gazi osnovno ustavno načelo “ne bis in idem”, dakle, nikome ne sme da se sudi dva puta za isto delo, pogotovo ako je u prethodnom postupku oslobođen. Ono što se meni događa je pravni skandal. Sud za ljudska prava u Strazburu uporno opominje naše pravosuđe da primenjuje načelo “ne bis in idem”, i ovo je ponajmanje moja lična bruka. Suštinski, ovo je bruka srpskog pravosuđa, koje svoju pravnu kulturu nije uskladilo sa evropskim standardima. Povrh svega, Aleksandar Vučić i Miloš Vučević sve vreme komentarišu sudske postupke “telefonirajući” tako sudijama koji je za njih poželjan ishod sudskih procesa, što je takođe skandalozno.

U Novom Sadu postoji veliki broj političkih partija i javnih ličnosti, kao i medija. Ali, čini se da ste vi jedan od retkih koji otvara važne i ozbiljne teme kao što je urbanistički kriminal. Zašto je to tako? Da li je u pitanju strah ili nešto drugo?

Verovatno strah, što je za mene šokantno i nedopustivo. Ja Vučića lično znam i kao republički poslanici u mandatnom periodu 2000–2004. često smo ukrštali koplja u parlamentu. Lično znam i desetine puta sam se uverio da je on – kukavica. Sva ta patetika, glumatanje, ali i agresija prožeta mržnjom koju isijava proizvod je činjenice da je on – slaba ličnost. Sa druge strane, Novosađani, ali i Vojvođani imaju jedan melanholičan karakter, dakle, spremni su dugo da trpe, ali kada se prekardaši, pretvaraju to ćutanje u rušilačku energiju i vrlo emotivne reakcije. Spremni su, katkad, da prečute i otčute, ali nikada da začute. Vučić ulazi u poslednju fazu svoje vlasti. Njegova obećanja su realistična i ubojita koliko i rečenice Bate Živojinovića u filmu *Štefica Cvek u raljama života*, i bez želje da raspirujem optimizam, mislim da nas vrlo malo deli od socijalnog praska i pobune.

U gradskoj vlasti u Novom Sadu je i Liga socijaldemokrata Vojvodine. Da li možemo sada, nekoliko godina potom, da odgonetnemo zašto su naprednjaci u svoju koaliciju primili LSV kada su i bez te stranke imali komotnu većinu da formiraju gradsku vlast?

Razlog svakako nije kreativan, nego “lukreativan”. Prvo, Nenad Čanak je jednom primetio da možda nije blagorodan prijatelj, ali da ume da bude jako nezgodan neprijatelj. To je tačno. Dakle, Vučiću nije bio potreban još jedan opozicionar koji ga jetkom i razornom kritikom može oslabiti. Naprotiv, sve koje je u opoziciji mogao da kupi – on je i kupio. Ono što je žalosno, jeste činjenica da je LSV svoju tridesetogodišnju istoriju i sve za šta se borio, koalicijom sa SNS-om – bacila pod noge. Utoliko, savez LSV–SNS nije komunalna koalicija, kako oni tvrde, nego komunalno prostituisanje.

A kako komentarišete najnoviji “obračun” između lidera Lige socijaldemokrata Vojvodine Nenada Čanka i vojvođanskog premijera Igora Mirovića? Oni su međusobno razmenili teške optužbe. Deluje pomalo šizofreno da lider stranke koja je u gradskoj koaliciji sa SNS-om napada istu tu stranku na pokrajinskom nivou.

Ne samo da je šizofreno, nego je politički izopačeno i perversno. Naravno, to je politički igrokaz i odglumljena polemika da bi pred izbore LSV napravila distancu i čvrsto omedila svoje biračko telo koje je listom protiv koalicije sa SNS-om. Birači Lige su mahom dobro informisani i sumnjam da će im oprostiti ovu koaliciju sa Srpskom naprednom strankom.

Generalno, jedan deo građanski orijentisanih građana i političkih stranaka koje se nalaze u naprednjačkoj orbiti i kritičku oštricu usmeravaju isključivo ka opoziciji smatraju da su opozicione stranke okupljene u Savez za Srbiju – proruski orijentisane. Da li je to tačno? Ako nije, otkud ova retorika?

To je kukavičje jaje. Ono što u podtekstu sugerise ta tvrdnja potpuna je besmislica, da Vučić kakav god bio, sa svim svojim manama i destruktivnom ličnošću – jeste brana od ruskog uticaja i zalog našeg puta u EU. Mislim da smo kao društvo i kao država u ozbiljnom problemu ukoliko je Vučića bilo ko doživeo kao garanta našeg puta prema Evropskoj uniji. Sve što Vučić radi jeste suprotno od toga. Optička varka nastaje jer su kod nas “građanisti” uglavnom i dominantno levičari i teško im je da priznaju da je moguće biti u centru ili desnom centru, a baštiniti evropske vrednosti i usmeravati zemlju u pravcu evropske porodice naroda. Naprotiv, ne vidim ništa prorusko, a pogotovo antievropsko u političkoj orijentaciji i ponašanju Saveza za Srbiju. Sticajem okolnosti, zajednički imenilac svih stranaka Saveza za Srbiju, bez obzira na programske raznolikosti, jeste da politički civilizujemo državu. Zbog toga dominiraju teme medijskih sloboda, demokratije i ljudskih prava usled čega možda ostaje pogrešan utisak da nedovoljno insistiramo na evropskom putu Srbije. Nema nikakve sumnje da je put Srbije prema Evropskoj uniji jedini ispravan i bez alternative.

NEDIM SEJDINOVIĆ

Sto pedeset miliona manje-više

Tender za izgradnju auto-puta Preljina–Pojate je na štetu građana Srbije od nekoliko stotina miliona evra mimo svih pravila štelovan za konzorcijum Behtel–Enka. To nije početak štetnog nameštanja tendera, a svakako nije ni kraj

Trebalo je da prođe pet meseci od usvajanja famoznog "Leks Beh-tela" u Skupštini Srbije, a više od tri i po godine od početka "pregovora", da bi Vlada Srbije prošle nedelje potpisala ugovor sa konzorcijumom Behtel–Enka za izgradnju Moravskog koridora – auto-puta Preljina–Pojate.

Postupak je trajao izuzetno dugo, uprkos posebnom zakonu koji je trebalo da omogući "ubrzani" početak radova. U tolikom vremenskom periodu mogao se bez ikakvih problema raspisati i okončati međunarodni tender po svim pravilima zakona o javnim nabavkama. Nešto drugo je očigledno bilo u pitanju – rešenost predsednika Srbije Aleksandra Vučića da po svaku cenu angažuje Behtel.

STOTINAK MILIONA GORE-DOLE

Neposredno posle "izbora" konzorcijuma Behtel–Enka za "strateškog partnera" na osnovu fingiranog javnog poziva, resorna ministarka Zorana Mihajlović je najavila da će radovi početi u septembru. To se nije desilo, zapelo je oko finansijskih uslova. Primenom diletantskog, a slobodno možemo reći i kriminalnog zakona Behtel je izabran za "strateškog partnera" a da nije podneo finansijsku ponudu, što je otvorilo prostor za nove zahteve. Počasćen takvim propustom srpske strane, "strateški partner" je post festum počeo da ucenjuje i da traži znatno više od 800 miliona evra koliko su naši funkcioneri najavljivali da će posao koštati. Behtel je poznat kao kvalitetan ali preskup izvođač, što su Albanci i Hrvati osetili na svojoj koži.

Da su pregovori na ivici pucanja videlo se i u jednom od bezbrojnih na-

stupa predsednika na televiziji pre nešto više od mesec dana, kada je frustrirano izjavio da će uskoro početi radovi na Moravskom koridoru, ali da ne zna da će da li će to raditi Behtel ili kineske kompanije.

Više od mesec dana od tog ispada Aleksandra Vučića ipak se nekako došlo do "burazerskog" dogovora. Auto-put će koštati 745 miliona evra plus 20 odsto za "nepredviđene troškove", znači, za sada, "samo" jedno 150 miliona evra više od prvobitno najavljene cene.

Na pitanje novinara o opravdanosti takvog aranžmana, predsednik je ljutito kontrirao pitanjem: "A šta biste vi, da izaberemo nekoga na tenderu pa da nas zavlache kao na Koridoru 10?"

NAJŠIRA DŽADA U REGIONU

Da bi umanjio blamažu i utišao optužbe za korupciju, Vučić je najavio da će Srbija dobiti najširi auto-put do sada, jer će po traci biti za 0,8 metara, a ceo put za 1,6 metara širi od drugih auto-puteva u zemlji. Nameće se pitanje da li u siromašnoj državi kakva je naša treba bacati desetine (ili stotine) miliona evra da bi jedan sporedan auto-put koji će dnevno koristiti dve do tri hiljade vozila bio "najširi" u državi i regionu. Umesto da se, na primer, pod hitno proširi auto-put od Gazele do Dobanovačke petlje, koji je već sada po ceo dan zagušen, a kada se 18. decembra otvori i deonica Surčin–Obrenovac preti da postane usko grlo sa kilometarskim kolonama.

Tu nije kraj čudesima, jer je predsednik hvalisavo naglasio da je u pitanju "digitalni" auto-put. To možda može da zadiči ljude koji nisu upućeni u moderne tehnologije, međutim, svi iole obavešteni

znaju da je to ordinarna glupost. Pored svakog novog puta danas se postavlja mreža optičkih kablova i table sa obaveštenjima (kao što već imamo table na svim putevima) a pritom to ne povećava posebno troškove.

PODRŠKA AMERIKANACA

Svečanom potpisivanju ugovora u Vladi Srbije prisustvovao je i ambasador SAD u Srbiji Entoni Godfri, čime je dao i "zvaničnu" podršku američke vlade tom poslu vođenom mimo svih pravila i transparentnih procedura.

Pritom se Vlada SAD načelno bori protiv korupcije i zalaže za transparentnost u radu državnih institucija; USAID finansira rad srpske NVO Transparentnost Srbija. U Memorandumu Vlade Srbije i Vlade SAD koji je zaključen za vreme prethodnog ambasadora Skota, eksplicitno se navodi da "učesnici potvrđuju svoju podršku otvorenim i odgovornim tenderskim procedurama i procedurama nabavki".

U slučaju ugovora sa Behtel–Enkom ne samo što je donet poseban zakon kojim su suspendovani propisi o javnim nabavkama, eksproprijaciji i građevinskim standardima, nego je i uslov za izbor strateškog partnera bio da je izgradio više od 800 km auto-puteva isključivo na području jugoistočne Evrope, što je jedino pomenuti konzorcijum mogao da ispuni. Da nije bilo ograničenja na region jugoistočne Evrope, mogli su da se jave drugi ponuđači. Ministarka Zorana Mihajlović je čak na TV Prvoj lagala kada je rekla da bi ona volela da se još neko javio na konkurs, jer nije mogao pošto je bio namešten za Behtel–Enku.

AZVIRT PO DRUGI PUT

Da sve bude još lepše i da se vidi da u Srbiji sve pršti od gradnje novih auto-puteva na sve strane, istog dana je predsednik Vučić otvorio gradilište autoputa Ruma–Šabac–Loznica. I tom prilikom je izigran Zakon o javnim nabavkama sa transparentnim procedura, pošto je ugovor zaključen na osnovu međudržavnog sporazuma Srbije i Azerbejdžana.

Azvirt je u Srbiji prvi put počeo da gradi za vreme vlasti Borisa Tadića kada je angažovan na izgradnji deonice od 40 km autoputa Ljig–Preljina koja je plaćena 320 miliona evra. Aranžmani sa Azerbejdžanom su od Tadića napravili velikog "prijatelja" te države, tako da je i posle odlaska u "drugi film" redovno posećivao tu državu.

Nije velika tajna da je tih 40 km preplaćeno bar za 40 miliona evra, taj podatak je izneo i Aleksandar Vučić za vreme skupštinske rasprave kada je kao premijer napadao opozicione demokrate za pljačku navodeći kao primer baš taj ugovor. Veliki "prijatelji" su počašćeni sa 40 miliona evra od države, da bi "donirali" dva miliona za uređenje Tašmajdan-skog parka.

Dragan Đilas kao gradonačelnik je na velikodušnu "donaciju" uzvratio time što je u parku postavljena bista doživotnog predsednika Azerbejdžana Gajdara Ali-

jeva, koji je pre toga bio šef KGB-a u toj državi.

Ako vlast zna da je Azvirt u Srbiji, i to po tvrdnjama samog Vučića, već bio angažovan u koruptivnim poslovima, možemo samo da se pitamo čime su zaslužili "pomilovanje" i nove poslove mimo tendera?

DUPLO SKUPLJE

Na kraju, nekoliko podataka o ceni ma auto-puteva koji se trenutno grade mimo tenderske procedure. Azvirt je svojevremeno plaćen osam miliona evra po kilometru brdsko-planinske deonice auto-puta Ljig–Preljina, sa puno tunela i kosina. Moravski koridor dužine 110 km, koji se gradi u dolini uz unapred najavljene "nepredviđene radove", koštaće 900 miliona evra, odnosno takođe osam miliona evra po kilometru. Te dve deonice su neuporedive, pošto "digitalni" koridor ne prolazi ni preko jednog brda niti reke, pa nema potrebe za izgradnjom skupih infrastrukturnih objekata kao što su mostovi i tuneli.

Za Moravski koridor se pre pet, šest godina pregovaralo sa Kinezima i trebalo je da košta 500 miliona evra, što je i saopšteno javnosti.

Opravljanje za toliku razliku u ceni koštanja auto-puta vlast je pronalazila u dodatnim radovima "na regulaciji" tokova Zapadne i Velike Morave. To nije

BRŽE, JAČE, VEĆE:

A. Vučić

Foto: Predsedništvo Srbije

nikakvo validno obrazloženje, jer autoput dobrim delom ne prolazi blizu reka, a i kada prolazi, radovi na regulaciji toka ne bi mogli da koštaju više od 100 miliona evra. Pritom, ako pretpostavimo da je i ponuda Kineza bila veća za 20-25 odsto od vrednosti koja bi se dobila na otvorenom tenderu, možemo zaključiti da bi cena koštanja "digitalnog" koridora na tenderu iznosila oko 400 miliona evra, odnosno sa svom "regulacijom" toka reka oko 500 miliona.

NOVI NALET PRLJAVIH DILOVA

Prethodna vlast je pribegavala međudržavnim aranžmanima između ostalog i pošto su sa partnerske strane obezbeđeni izuzetno povoljni (za taj trenutak) kreditni aranžmani, uz određeni grejs period i nisku kamatu (kod Kineza posebno). U tome se moglo naći neko (malo) opravdanje za izbegavanje transparentnih nabavki i ugovaranje po povećanim cenama. Država je makar mogla da finansira te radove uz kamatu koja je u tim trenucima bila dva puta niža od kamata pod kojima se inače zaduživala na tržištu za nebuloze Srbijagasa.

Danas Srbija zahvaljujući povoljnim okolnostima na međunarodnom finansijskom tržištu ali i izvedenoj fiskalnoj konsolidaciji može da pozajmi sredstva pod izvanrednim uslovima (kamata na desetogodišnju obveznicu iznosi oko 1,3 odsto godišnje, za vreme Tadića iznosila je 7,5 odsto). To dodatno dovodi u pitanje opravdanost sklapanja ovakvih aranžmana sa izbegavanjem konkurentskih postupaka.

Umesto da iskoristi te uslove i raspíše konkurse za ključne projekte, Vlada je u proceduru uputila novi leks specijalis, koji bi po ugledu na "leks Behtel" trebalo da opredeli "strateške partnere" za sve putne pravce, beogradski metro i bogzna šta još. Tako ćemo u roku od nekoliko meseci dobiti gomilu "prijatelja" i "partnera" koji će ojaditi državnu kasu za desetinu milijardi evra, a po svojoj prilici i napuniti milijardama nečije džepove.

BOGDAN PETROVIĆ

Nauka je nežna biljka

Nekome ko nije pokazao minimum volje i kapaciteta da sačini svoj program rada, nego je prepisivao tuđi i zastareli program, ne treba dati na upravljanje jednu od vodećih naučnih kuća u Republici Srbiji

Institucija u kojoj radim, Institut za multidisciplinarna istraživanja Univerziteta u Beogradu, jedna je od vodećih naučnoistraživačkih organizacija u Srbiji. Sa 72 doktora nauka i 32 doktoranda, 50 godina tradicije i velikim brojem nacionalnih i međunarodnih projekata, naš Institut ispunjava sve uslove za status instituta od nacionalnog značaja. Mi spadamo među pet najstarijih multidisciplinarnih instituta na svetu, a naš alumni obuhvata veliki broj ostvarenih naučnih radnika i stručnjaka u različitim oblastima.

Zbog svega navedenog mogu sa sigurnošću reći da Institut predstavlja vredan resurs Republike Srbije. Taj resurs je važan za obrazovanje (ne samo studenata doktorskih i redovnih studija, već i lekara i drugih struka sa kojima sarađujemo), upravu (kroz ekspertize, izradu planova i strategija), privredu (na nedavni poziv Fonda za inovacionu delatnost, naš Institut je prijavio više inovacija od bilo koje druge institucije u Republici), međunarodnu saradnju i promociju zemlje.

Povod za ovaj tekst su aktuelni izbori za direktora Instituta, na kojima je Upravni odbor podržao kandidata koji je dobio negativno mišljenje Naučnog veća. Po Zakonu o nauci i istraživanjima član 62, Naučno veće u procesu izbora direktora daje mišljenje Upravnom odboru. Mišljenje o kandidatima se može a ne mora prihvatiti, što je, čini se, u koliziji sa Zakonom o visokom obrazovanju u kome član 6 kaže da autonomija univerziteta, a naš Institut je deo Univerziteta u Beogradu, podrazumeva i pravo na izbor organa upravljanja. No, bilo kako bilo, ono što najviše zabrinjava jesu razlozi dati u obrazloženju negativnog mišljenja:

1. Neispunjavanje uslova konkursa, po kojima kandidat mora da ima iskustvo u rukovođenju naučnoistraživačkim projektom ili potprojektom.
2. Preuzimanje značajnog dela Programa i plana rada Instituta iz 2008. godine, koji je podneo tadašnji direktor Instituta. Kada kažem preuzimanja, mislim prepisivanja od reči do reči teksta starog više od decenije u Programu i planu za period 2020–2023, zbog čega je podnet i zahtev

Piše: **dr Ivan Spasojević**

Naučni savetnik

za utvrđivanje povrede Kodeksa profesionalne etike Univerziteta u Beogradu.

3. Kandidat nema nijedan rad u najvišoj naučnoj kategoriji, niti razvijenu međunarodnu saradnju.

Sve ovo, a posebno skandal sa prepisivanjem, indukovalo je diskusiju između zaposlenih, Veća, Upravnog odbora i Ministarstva, u kojoj se navode različiti formalni i neformalni argumenti. Međutim, čini se da se iz vida gubi jednostavna činjenica da nekome ko nije pokazao minimum volje i/ili kapaciteta da sačini svoj program rada, nego je prepisivao tuđi i zastareli program, ne treba dati na upravljanje jednu od vodećih naučnih kuća u Republici Srbiji.

Zanimljivo je da čitav proces prate i intenzivni pritisci. Na Institutu je pokrenuto potpisivanje "Peticije za poštovanje profesionalnih i etičkih kriterijuma i uslova konkursa za izbor direktora", koju je potpisalo oko polovine naučnika Instituta koji su trenutno u zemlji. Mnogi istraživači, posebno oni mlađi, zbog pritisaka i širenja dezinformacija, nisu se usudili da daju podršku. Takođe, meni lično je priprećeno, kada se raščlulo da ću postupiti kao uzbunjivač po ovom pitanju, da će se u medijima postaviti i pitanje mojih "krivičnih prijava", koje nisu ništa drugo do lažne anonimne dojave i kuloarska ogovaranja. Vezano za to mogu samo da kažem: Izvolite, gospodo, izaći pod imenom i prezimenom, pa se vidimo na sudu.

Za kraj, možemo mi diskutovati da li je konkurs sproveden po zakonu ili ne i da li je reč o plagijatu ili ne, ali se ne može raspravljati o zdravom razumu. Ako hoćemo da Univerzitet u Beogradu napreduje na Šangajskoj listi, čemu instituti daju izuzetan doprinos (naš Institut generiše svake godine oko 100 radova, od čega je polovina u najvišoj naučnoj kategoriji), moramo pažljivo negovati nauku koja može mnogo da doprinese, ali predstavlja "nežnu biljku", fragilan sistem koji zahteva i dobro rukovođenje i atmosferu koja promovise kreativan rad i naučnu izvrsnost. Zato molim u ime mojih kolega i našeg Instituta, kao i nauke u Srbiji: Draga moja državo, ne trači svoje resurse, budi dobar baštovan.

Mirjan Vujić, direktor prodaje za region Sever, Coca - Cola HBC Srbija

Potpuna podrška kompanije za trud i zalaganje

Svi oni koji sanjaju velike snove, ne plaše se izazova već hrabro grabe napred, znaju koliko je važno imati oslonac. Ako imate podršku, to znači da neko prepoznaje trud, veruje u vas i iskreno želi da osnaži vaše ideje. Za mladog čoveka punog energije, to je dodatni motiv da postavlja još više ciljeve.

Mirjan Vujić, direktor prodaje za region Sever u kompaniji Coca – Cola HBC Srbija, imao je zanimljiv profesionalni put. Deceniju rada u kompaniji obeležili su brojni uspjesi, a za naš list govorio je o tome koliko je sa jedne strane važno biti uporan i dosledan, a sa druge, da neko potencijal i ambiciju prepozna i podrži.

Zašto baš Coca-Cola HBC? Šta je bilo presudno da prve profesionalne korake započnete upravo u ovoj kompaniji?

Ne mogu da poredim da je ime i reputacija brenda i kompanije nešto što me je prvo privuklo. Jako sam želeo da budem deo nečeg velikog i pripadam snažnom sistemu koji pruža mogućnosti. I te 2010. godine, Coca-Cola je bila najpoželjniji poslodavac, što me je još više učvrstilo u nameri da dam sve od sebe da postanem deo kompanije. Da budem potpuno iskren, toliko sam to želeo, da sam inicijalno konkurisao na poziciju magacionera. Ipak, nakon obavljenih razgovora, iz kompanije su procenili da bi mi pozicija u prodaji više odgovarala. I naravno, bila je to prava procena, jer sam se upravo tu pronašao. Prodaja je zapravo područje u kojem sam mogao da pokažem svoje potencijale i trudio sam se da oprav-

dam ukazano poverenje. Bilo je izazovno proteklih devet godina, ali sam nastojao da svaki izazov pretvorim u šansu. Izlazio sam iz zone komfora, želeo da učim i da se usavršavam. Kompanija je to prepoznala i pružila mi priliku da pokažem i dokažem koliko mogu i umem. Napredovao sam korak po korak, strpljivo i uporno. Danas sam veoma srećan što dobro poznajem zaduženja i odgovornosti svake pozicije u prodaji, razumem prednosti i potencijalne slabosti i osećam se spremnim da pronađem rešenje za svaku situaciju.

Da li možete da izdvojite nešto na šta ste posebno ponosni u svojoj karijeri?

Kompaniju zaista doživljavam na jedan poseban način. Provedo sam u Coca-Cola HBC Srbija gotovo deceniju, ali se i danas osećam veoma ponosnim što sam baš ja, među sjajnim kandidatima, dobio priliku da postanem deo velikog sistema. Takođe, važno mi je što je moj trud prepoznat i nagrađen i na kraju, istakao bih nešto što zaista mislim da sam uspeo – učestvovao sam u izgradnji sjajnog tima! Svoj profesionalni napredak dugujem radoznalosti, upornosti i želji da se usavršavam, ali sam se uvek trudio da ono što naučim, podelim sa drugima. Dobri rezultati kompanije zapravo su pokazatelj kvaliteta tima. Moj tim je izgrađen na čvrstim osnovama – zajedničkim vrednostima, transparentnosti i međusobnom poverenju. Valorizujemo sve stavove i zajednički radimo na rešenjima. Zato smo najbolji, jer verujemo jedni drugima i cenimo ideje, trud i zalaganje.

Da se dotaknemo malo i same prodaje. U čemu vidite snagu kompanije kada je prodaja na terenu u pitanju?

Rekao bih da postaje dva snažna razloga zbog kojih je Coca-Cola HBC Srbija drugačija od drugih, a koji direktno utiču na sektor prodaje. Izdvojio bih najpre činjenicu da kompanija odlučno i nepokolebljivo ulaže u razvoj zaposlenih. Brojni treninzi i obuke, kao i sati uloženi u osnaživanje zaposlenih daju izvanredne rezultate i prave razliku na terenu. Sa druge strane, tu je i sjajan odnos koji imamo sa kupcima zasnovan na principijelnim vrednostima i visokom stepenu poverenja. Pažljivo osluškujemo njihove potrebe, očekivanja, kao i nivo zadovoljstva ostvarenom saradnjom i odgovorno radimo na tome da nas kupci prepoznaju kao najpouzdanijeg partnera.

Coca-Cola HBC Srbija odnedavno promovise strategiju 24/7. Šta ova strategija zapravo znači i šta su njene prednosti?

Ideja koju nastojimo da ostvarimo je da svojim potrošačima ponudimo vrhunske napitke za svako doba dana i svaku priliku. Ispred sebe imamo planetarno popularan brend, Coca-Colu. Ona je zapravo kvalitetom i prepoznatljivošću „lokomotiva“ čitavog portfolija. Prateći trendove i promene u ukusima i potrebama potrošača, trudimo se da zadovoljimo njihove specifične ukuse, ali i prilagodimo njihovom stilu života. Zato nudimo osveženja komplementarna potrebama i prilikama 24 sata dnevno. Od voda, negaziranih i gaziranih pića, sportskih napitaka, pića sa smanjenim brojem kalorija ili bez šećera, do ledenog čaja ili pak biljnog napitka Adez, tu smo da dan učinimo savršenim. A za one neponovljive trenutke u kojima male i velike pobede nazdravljate sa prijateljima, tu je i širok asortiman visokokvalitetnih alkoholnih pića čiji smo distributer.

Na vama je dakle da uživate, a mi ćemo se, kao i uvek potruditi da pružimo samo najbolje i najkvalitetnije. Baš kao što ste od Coca-Cole i navikli.

Apsurd u šest činova

Za svega 13 dana, vlasnik Univerziteta Megatrend Mića Jovanović je od objave da se umorio od medijske hajke, pa prodaje univerzitet i seli se u Francusku, stigao do pokretanja postupka za raskid ugovora sa navodnim kupcem – Dejanom Đorđevićem, predsednikom nepostojećeg konzorcijuma firme EFAS Europe, koja je u Nemačkoj registrovana za trgovinu kancelarijskim materijalom i automobilima. "Ispao sam naivan", pravdao se Jovanović pred kamerama

Na televiziji N1 26. novembra prikazan je dokumentarni film Adama Santovca "Mega diplomac". Kroz istraživanje diplome osnovnih studija ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića, Santovac je pokazao da ministar nije diplomirao na univerzitetu, nego u kompaniji Megatrend International Expert Consortium Limited, na programu koji nije akreditovan i na kojem inostrani profesori koje je Megatrend reklamirao kao svoj kadar tvrde da nikada nisu bili angažovani. Ipak, Stefanovićeva diploma nostrifikovana je u Srbiji, a ministar je od tada i doktorirao, ponovo na Megatrendu. Samo dva dana nakon što je film pušten, Mića Jovanović, inače mentor Nebojše Stefanovića na pisanju diplomskog rada, objavio je da je "nakon dugotrajnih pregovora Megatrend 25. novembra prodat nemačkom konzorcijumu za 56,1 milion evra" i dodao da će novi vlasnici investirati još 150 miliona evra u univerzitet.

KRAĐA PAŽNJE

Ovo nije prvi put da Jovanović uspe da ukrade svu pažnju kad god neko počne da ispituje kako je ministar Stefanović stekao fakultetsko obrazovanje. Naime, 2014. godine grupa autora Peščanika objavila je sumnju u plagiranje doktorata Nebojše Stefanovića (stečenog u rekordnom roku od dve godine, dok doktorske studije traju minimum tri). Nije prošlo mnogo, a već se sav fokus prebacio na priču o doktoratu Miće Jovanovića, navodno na Londonskoj škole ekonomije (*London School of Economics*), za kojeg se ispostavilo da ga nije ni bilo. Uskoro je isplivalo da verovatno nije bilo ni Jovanovićevog članstva u istraživačkom timu Instituta za tehnologiju Masačusets MIT (*Massachusetts Institute of Technology*), pret-

postavio je tada Peščanik, kao što izgleda da nije bilo ni odlikovanja koje je Jovanović navodno dobio od nekadašnjeg španskog kralja Huana Karlosa. Vrlo je verovatno da nije bilo ni navodnih Mićinih stipendija za studije u inostranstvu. Isto tako, pokazuje Santovac u "Mega diplomcu", čini se da prostorija kompanije Megatrend konzorcijum limited nikada nije bilo u Londonu na adresi na kojoj je firma registrovana, dok takođe nije dokazano da je Megatrend devedesetih organizovao predavanja u Sava centru, koja je navodno pohađao ministar policije kao student (pošto je prošlo više od pet godina, Sava centar više ne čuva dokumentaciju koja bi to dokazala). Jedino za šta možemo 100 odsto da tvrdimo da se nikako nije desilo jeste činjenica da nedeljnik "Vreme" nije pisao hvalospeve Mići Jovanoviću, naročito ne na lošem engleskom. Naime, na sajtu "Vremena", koji je uz još nekoliko sajtova hakovan u martu 2017. godine, tekstovi naših autora zamenjeni su člancima o profesionalnim i akademskim uspesima Miće Jovanovića ("Vreme" 1223). Tada je na sajtu "Večernjih novosti" podmetnut tekst da je Jovanović dokazao kako je stekao doktorat u Velikoj Britaniji. Iako nikada nije utvrđeno da Jovanović stoji iza ovog hakerskog napada, da je moglo da mu koristi da se pokaže i promoviše kao ugledna ličnost – moglo je.

Pošto se na univerzitetu zatrelo oko pomenuta dva doktorata, Megatrend je 2015. promenio ime u Univerzitet Džon Nezbit. To je valjda bio pokušaj se naziv univerziteta distancira od vlasnika, pa je nazvan po, objašnjavao je Jovanović, "njegovom velikom prijatelju Džonu Nezbitu, futurologu, uz njegovu saglasnost". Reputacija univerziteta od tada se samo srozavala: kada je oglasio da je

Megatrend prodat, Jovanović je izneo da je u poslednjih pet godina broj studenata opao za 400 odsto.

A onda se situacija dodatno pogoršala. Pored poziva da se provere sve diplome koje je Megatrend ikada izdao, potpredsednica Narodne stranke Sanda Rašković Ivić ocenila je da je "Megatrend Černobilj visokog obrazovanja u Srbiji i da mu treba oduzeti dozvolu za rad". Ali, izgleda da se ne treba previše brinuti za mogućnost Megatrenda: ministar prosvete Mladen Šarčević je na Prvom programu Radio Beograda u utorak objasnio da "studenti i profesori Univerziteta Megatrend ne smeju da trpe velike lomove", da ministarstvo poslednjih meseci kontinuirano ispituje rad privatnih visokoškolskih ustanova, uveravajući nas da i na državnim fakultetima ima isto toliko nepravilnosti kao i na privatnim. Teško je reći šta više zabrinjava u vezi s izjavom ministra Šarčevića: da li što nas uverava da, kako ispada, nije to sa Megatrendom ništa strašno ili to što kaže da na državnim fakultetima ima isto toliko nepravilnosti u koje javnost očigledno nije upućena. Treba li Megatrend da se boji hitne inspekcije? Taman posla. Prema rečima ministra Šarčevića, "nemamo toliko inspektora da možemo tom brzinom sve da istresemo" (uopšte gledano), a Megatrend izgleda nije prioritet pošto se Šarčević ograđuje da je prodaja Megatrenda bila "lična kreacija osnivača u koju ja ne mogu da uđem". Zašto bi Ministarstvo prosvete slalo inspekciju na Megatrend? Svašta, zaista.

Zahvaljujući čitavoj ovoj halabuci, tvrdnje iznete u "Mega diplomcu" o upitnosti Stefanovićevog doktorata pale su u zasenak. Da li je Mića Megatrend mogao čitavu priču potpuno da izmisli da bi zaštitio jedinog studenta kojem je do sada

bio mentor – Nebojšu Stefanovića, kako ume i može? Sve je moguće. Stefanović se ovim povodom nije oglašavao.

ŠESTOČINKA

Priča o prodaji Megatrenda sadrži sve elemente dramske radnje: tu su uvod, zaplet, kulminacija, peripetija i rasplet, a da je Bajagina pesma, zvala bi se "Verujem-ne verujem". Osvrnimo se sada na tok ove komedije apsurd.

Čin prvi: Prodaj i pali. Na konferenciji za novinare 28. novembra, Mića Megatrend objavio je da je 100 odsto vlasništva preneo na nemački konzorcijum sa Dejanom Đorđevićem na čelu, kontroverznim biznismenom iz Leskovca. Razlog? Na prvom mestu emotivna iscrpljenost, pa tek onda pare, objasnio je Jovanović, navodeći da se umorio od "medijskog linča i kampanje" koji traju od 2014. godine, "zbog čega je upis studenata drastično opao". Takođe je najavljeno da je novi vlasnik preuzeo obavezu da tokom narednih pet godina u Megatrend investira još 150 miliona evra. Jovanović je objasnio da se seli u svoju kuću u Kanu na Azurnoj obali, "van dometa nekih finih novinara i televizijskih stanica", preneo je "Danas".

Čin drugi: Ovo nije stvarnost. Kako je utvrdila televizija N1, fotografije navodnih članova nemačkog konzorcijuma, koji je, u stvari, najobičnija firma registrovana u Nemačkoj 2014. godine za trgovinu kancelarijskim materijalom i automobilima, kupljene su na internetu, a u pitanju su manekenki. Na pitanja novinara N1 o tome nisu li to na sajtu firme fiktivne ličnosti, Jovanović je rekao da ne zna, ali nije isključio mogućnost da je razgovarao sa jednim od njih.

Miodrag Sovilj, N1: Ko je Nikolas Bahmir, koji je potpredsednik EFAS Europe?

Mića Jovanović: Ne znam ko je. Ja sam u celoj ovoj priči jednom sa njim razgovarao, otprilike 19 meseci kako traju pregovori. Sve to vreme dolazio je samo Dejan Đorđević.

MS, N1: A razgovarali ste s Nikolasom Bahmirom?

MJ: Mislim da je on bio sa nekim ko je bio iz tog konzorcijuma.

MS, N1: Je li bio tamo Markus Johannesberg ili Kim Stern?

MJ: Ne znam to da vam kažem. Ne znam.

MS, N1: Gospodine Jovanoviću, u pitanju su izmišljene ličnosti, zar ne?

TUŽAN KRAJ JEDNE SREĆNE PRIČE: Mića Jovanović i nesuđeni kupci Megatrenda

Foto: Zoran Mrda/ FoNet

MJ: Pa... Nisam siguran, ne bih mogao to da tvrdim. (...)

MS: Kako mislite da ga prodajete za 56 miliona evra ako niste proveravali kome ga prodajete?

MJ: Ja bih vama prodao kada biste dali tolike pare, uopšte me ne zanima ko kupuje.

Osim tvrdnje da tokom 19 meseci pregovora Mića Jovanović nije našao za shodno da se raspita kome planira da proda univerzitet koji je podigao od nule, u oči upada i činjenica da je EFAS Europe osnovan 2014. godine kada se čaršijom rasplela priča o Stefanovićevom doktoratu. Slučajnost? Plan za bekstvo? Prodaja sa predumišljajem? Teško je reći koji su motivi u pozadini.

Čin treći: Ovo nije vežba. Ponavljam: ovo nije vežba. Gostujući na TV Prva, Jovanović je rekao da ni njemu samom nije baš jasno kako je pristao da proda kad ne može da jemči za iskrenost kupca. Međutim, tvrdio je Jovanović, Megatrend je zaista prodat, a "potpisan je jedan ozbiljan ugovor, overen kod notara, sa vrlo

jasno definisanim uslovima kupoprodaje" i isplatom u dve tranše. Od prve tranše, sa rokom isplate 6. januara, Jovanović kaže da nije dobio ni dinar. Najbolje je to objasnio sam Jovanović:

MJ: Postoji neka garancija u vidu deponovanja oko 30 miliona evra na escrow račun, što može i ne mora da bude čvrsta garancija.

Jovana Joksimović, TV Prva: Zar niste dobili kaparu? Zar to nije praksa?

MJ: Ja mislim da će ovaj ugovor da bude presedan, istorijski gledano, jer niko ne bi ništa prodao, što ima takvu vrednost, bez neke kapare.

Escrow račun je vrsta garancije da će prodavcu biti isplaćen iznos utvrđen kupoprodajnim ugovorom. Ovo je, zapravo, mogućnost da date kaparu, ali ne da je uručite osobi od koje kupujete, već se sredstva deponuju u banci koja je posrednik i garantuje za isplatu po ugovorenim uslovima. Račun se otvara samo za jednu transakciju. S obzirom da Mića Jovanović tvrdi kako je na escrow račun deponovano 30 miliona evra, možemo se zapitati: ko je zapravo deponovao ta sredstva i kod koje banke i da li je to uopšte istina.

Čin četvrti: Čista magija. A onda je Mića Jovanović, nakon što je sam obavio istragu o novom vlasniku, ipak rešio da su tvrdnje medija koji ga napadaju utemeljene u realnosti. Pošto je zaključio da su sa Đorđevićem sumnjiva posla, objavio je da odustaje od prodaje. "Ispao sam naivan", rekao je za RTS. "Da li sam ja bio omađijan uslovima, šta se to meni dešavalo, ja za sebe nemam opravdanje...", ispričao je za N1. "Ja sam prevario samog sebe. To zaista nije bila fiktivna prodaja."

Miodrag Sovilj, N1: Da li vas uopšte zanima to što najveći deo javnosti misli da je priča o ovoj prodaji bila zapravo obmana?

MJ: Ja sam već navikao. Mene čudi da su Megatrend i Mića Jovanović toliko interesantni javnosti. Ima mnogo univerziteta gde se dešavaju i gore stvari.

Čin peti: Lažne batine i dva televizora. U subotu, koji minut posle ponoći, N1 je objavio da je, prema nezvaničnim saznanjima, Đorđević u petak pretučen i opljačkan. Đorđević je prijavio napad, ali ne leži vraže: istog dana je uhapšen zbog lažnog prijavljivanja. Tako smo saznali da

Šta sve možete sa 150 miliona evra

Da bismo dodatno ilustrovali besmislenost uslova ove prodaje koja se na kraju nije ni dogodila, pogledajmo na šta se može potrošiti suma od 150 miliona evra, koje se, prema rečima Miće Jovanovića, EFAS Europe obavezao da će sukcesivno uložiti u Megatrend u roku od pet godina. Evo šta sve možete sa tim parama:

1. Da rekonstruišete Trg republike 19 puta, sa sve Vesićevim popravkama;
2. Da kupite 750 stanova od 200.000 evra, koliko je koštao stan ministra odbrane Aleksandra Vulina, navodno kupljen od novca koji mu je poklonila tetka iz Kanade;
3. Ako ste Ana Brnabić, za taj novac možete 13.636 puta "državnim poslom na Skijatos";
4. Da nabavite 10.000 inkubatora za bolnice u Srbiji;
5. Da gotovo udvostručite budžet za kulturu Republike Srbije;
6. Da platite 750 operacija presađivanja koštane srži u inostranstvu ili 10.000 transplantacija bubrega na VMA;
7. Da kupite 750.000 akcija kompanije Fejsbuk;
8. Da dovedete Kristijana Ronalda da igra za vaš klub;
9. Da osnujete vozni park sa 50 primeraka najskupljeg automobila na svetu Bugatti Chiron;
10. Da postanete vlasnik tri manja ostrva u Karipskom arhipelagu (ukupno oko 600 hektara).

Đorđević nije napadnut, nego su u obilazak stana došli vlasnici koji su se pretihodno najavili; te da nije ni opljačkan, nego su vlasnici odneli dva televizora jer im je dužan kiriju, a ne plaća ni račune (ovde je momenat da se još jednom počeskamo po glavi u vezi s tim ko je mogao da deponuje onih 30 soma evra). Prema pisanju Južnih vesti, Leskovčanin Dejan Đorđević na jugu je poznat kao sumnjiv dužnik – više sagovornika ovog portala ispričalo je o pozajmicama u Leskovcu koje nikad nisu vraćene. Iz Konzervativne reformističke stranke (KRST) rekli su Južnim vestima da je Đorđević pre šest meseci smenjen jer nije ulagao u stranku, a račun ostavio u blokadi, sa dugom od 300.000 dinara. Đorđevićev advokat Milenko Zarić rekao je u nedelju da "iz poslovnih razloga", šta god to značilo, neće moći da zastupa optuženog na sudu, te da će ovaj zadatak "preuzeti drugi kolega". Nakon saslušanja u Trećem osnovnom tužilaštvu u ponedeljak, prenosi "Blic", gde je Đorđević priznao lažno prijavljivanje, Đorđević je sklopio sporazum sa Tužilaštvom na osnovu koga mu je izrečena uslovna kazna od tri meseca zatvora sa rokom od tri godine. Osuđeni se odrekao prava na žalbu.

Čin šesti: Nova godina, novi list. Ovog utorka, Mića Jovanović je u izjavi za "Novosti", sada već iz Francuske, rekao da je

pokrenut raskid ugovora sa Đorđevićem. "Nadam se da će ugovor biti raskinut najkasnije do Nove godine, a svakako bi prestao da važi 6. januara, kada je trebalo da bude isplaćena prva rata, to jest, polovina od 56,1 milion evra, pošto je sada jasno da Đorđević taj novac nema", rekao je Jovanović.

Uprkos sveopštem metežu i činjenici da je reputacija Megatrenda verovatno ugroženija nego ikada do sada, Mića Jovanović više puta je naglasio da studente ova situacija nikako ne dotiče. Svršeni student ovog fakulteta, koji je upisao Megatrend 2012. godine, kaže za "Vreme" da se ne brine previše o tome kako će se ove afere odraziti na činjenicu da je u situaciji da sa diplomom Megatrenda traži posao. "Ponekad sam nailazio na 'hihi Megatrend', ali posle par reči ljudi shvata da nisam teletabis", priča ovaj bivši student i dodaje da su "mnogi završili, time se ne diče, a to je veliki broj potencijalno kvalitetnih studenata koji su sada na stubu srama zbog jedne skupine diletanata, ovako se svi loše osećamo što smo nadrljali zbog njih nekoliko".

Akreditacije na svih 12 programa, koje trenutno nudi Megatrend, traju još tri i po godine. "I opet ćemo se akreditovati", ubeđen je novi-stari vlasnik Megatrenda Mića Jovanović.

JOVANA GEORGIEVSKI

Skočku za 26. rođendan

Kada se neka emisija emituje u kontinuitetu 26 godina, ili tačnije već 121 ciklus, i svakodnevno prema istraživanjima gledanosti zauzima jedno od prva tri mesta, onda je red da sa malim zakašnjenjem čestitamo rođendan – “TV Slagalici”

Kada je prvi put emitovana 22. 11. 1993. a nastala prema ideji Nikole Neškovića (koji je ujedno sa Draganom Milićević bio prvi voditelj), emisija se zvala “Mužička slagalica”. Nikola Nešković je dao ime kvizu i maskoti Skočku koju je nacrtao Luka Spajić. Do današnjeg dana, kroz kviz je prošlo više od 5000 takmičara, smišljeno je 20 različitih igara i promenilo se isto toliko voditelja. Istini za volju, osim Nikole Neškovića, jedini voditelj je bio Ivan Bauer (danas poslanik u Skupštini Srbije), ostalo su bile i ostale voditeljke. U aktuelnoj postavi, moj lični favorit je Milica Gacin, koja ima savršen spoj rutine i spontanosti, uz eleganciju.

Dugogodišnji konsultant kviza bila je pokojna Milka Canić, čiji je pozdrav “Dobro veče” bio jedan od zaštitnih znakova emisije. Danas je ulogu tog autoriteta i arbitra preuzeo bezlični i anonimni kompjuter.

U čemu je, dakle, misterija ove emisije?

Ovaj tip porodičnog kviza sklopio je u sebi nekoliko važnih elemenata. Emituje se u savršenom tajmingu u kasno popodne, a pre Dnevnika RTS-a. Možete ga gledati aktivno (trudeći se da odgovarate na pitanja), ili pasivno, navijajući za plavog ili crvenog takmičara. Ovo je emisija koja se gleda u društvu, gde uvek možete da preskočite ono što ne znate, a zablistate kada nešto znate. U mojoj široj porodici, naročito među starijima, krajnja potvrda nečije pamei je učešće u “Slagalici”.

Slična stvar je sa nečijim stepenom popularnosti u Srbiji. Možete da sebe guglujete, ali kada se pojavite u ukrštenim rečima (voditelj sa slike) ili se kao referenca pojavite u “Slagalici”, smatrajte se dokazano poznatom osobom.

Nastala u verovatno najgorim danima savremene istorije Srbije, ova emisija je uspela da stekne popularnost u vreme kada je, recimo, Dnevnik TV Bastilje bio negledljiv. Zato tvrdim da je “Slagalica” jača od Dnevnika, a Skočko od svakog Komrakova.

Kao psiholog, verujem da ovaj kviz u dobroj meri pokazuje nivo opšte inteligencije kod takmičara, pa se može reći sa priličnom dozom sigurnosti da je moja baba u pravu kada je otkrila korelaciju inteligencije i postignuća u “Slagalici”. Testira je numerička sposobnost, sklapanje reči (verbalni faktor), memorija i kombinatorika i opšta informisanost. Za sve buduće studente psihologije, najbolja priprema za test opšte informisanosti bila je i ostala “Slagalica”. Ono što nije dobro jeste mogućnost da pojedini takmičari (naročito profesionalni kvizomani) praktično uče strategije za određene igre u kvizu. Menjanjem igara i uvođe-

njem novih ova opasnost se može umanjiti. U svim kvizovima, gde imate prethodnu selekciju takmičara, napetost se dobija upravo suočavanjem sa protivnikom, ograničenjem vremena ili nekim drugim tipom distrakcije pažnje. Bilo je perioda kada su distrakcija bile upravo voditeljke.

Ono što je za mene kao analitičara medija naročito zanimljivo jeste neverovatna pažnja sa kojom se kviz gleda i momenti kada kviz postaje refleksija stvarnosti.

Znate, svi ti najpametniji ljudi u Srbiji koji su se takmičili slali su poruke publici, a ogledalo stvarnosti bili su i zadaci. Tako i danas na mrežama odmah osvane kada se, recimo u asocijacijama, za “čekanje” pojavi rešenje “dom zdravlja”. Bilo je i smešnih slovnih kombinacija, ili celih izraza, kao pre neki dan u igri koja je replika “vešala”. Ime igre je promenjeno u “slovo po slovo”, da se ne bi asociiralo na, recimo, demonstracije članova Dveri. Ipak, jedan takmičar je umesto naziva filma braće Koen *Nema zemlje za starce* sklopio “nema zemlje za čvarke”.

Osim onih najuspešnijih, ostali su upamćeni i takmičari koji su lupali odgovore, ili čak postigli negativni broj poena kao čuveni Slavoljub Petrović iz sela Konatica (-5) ili Vasilije Gavrilović iz Guče (-10).

Stvarnost se probijala i prilikom predstavljanja takmičara, jer se pokazalo da su godinama, mnogi evidentno pametni i školovani ljudi po zanimanju – nezaposleni. Zato je i danas taj deo razgovora sa takmičarima blago kanalisano u drugom pravcu, ka porodici ili hobijima.

Ono što nikada nisam razumeo u ovom megapopularnom kvizu jeste fond nagrada. Za pokazano znanje u veoma jakoj konkurenciji, pobednici ciklusa su dobijali čekove od par stotina hiljada dinara ili turistička putovanja. Oni koji izgube dobijaju knjige, uglavnom istorijskog sadržaja u tvrdom povezu. Ili je tu problem sa marketingom RTS-a, ili su sponzori u Srbiji toliko pukli, da će radije platiti reklamu u rijaliti programima, na dupetima takmičarki, nego se pojaviti u najgledanijoj emisiji koju svakodnevno gleda oko 1.5 miliona ljudi.

Ovaj ciklus i najavljeni superfinale obeležila je osvežena scenografija, bolja nagrada za pobednika i niz najava kao u kvalifikacijama za Ligu šampiona.

Nadam se da će znanje u budućnosti u “Slagalici” i u Srbiji biti bolje nagrađeno, a emisiji želim Skočko, Skočko, Karon, Herc!

Nekoliko reči o zaštitniku građana

Zaštitnik građana nedavno je van redovnih procedura inicirao proširivanje kontrolnih ovlašćenja ombudsmana na pojedina pitanja iz sudske nadležnosti. Predstavnici sudija i civilnog sektora reagovali su argumentom da je ova ideja "opasna po nezavisnost sudstva"

Analiza funkcija i nadležnosti Zaštitnika građana u aktuelnom kontekstu zaštite ljudskih prava u Srbiji pokazuje određeni broj protivrečnosti između normativnog okvira koji reguliše nezavisan ustavni status ove institucije i prakse efikasnog ostvarivanja poverenih ustavnih i zakonskih nadležnosti. Pojedini negativni indikatori ukazuju na tendencije uticaja ombudsmana na rad sudova, dok drugi ukazuju na pasivnost i pad poverenja građana u instituciju Zaštitnika građana.

Zaštitnik građana nedavno je van redovnih procedura inicirao proširivanje kontrolnih ovlašćenja ombudsmana na pojedina pitanja iz sudske nadležnosti. Ovu inicijativu Zaštitnik građana obelodanio je preko javnih medija u intervjuu za jedan dnevni list. Tim povodom, Zaštitnik građana predložio je da se "ovlašćenja Zaštitnika građana prošire na mogućnost da kontroliše sudove" sa idejom "da budući zakon o Zaštitniku građana predvidi da, ukoliko se neko požali na dužinu trajanja postupka, zloupotrebu procesnih radnji ili neizvršavanje presuda, ombudsman može da zatraži objašnjenje i da preporukom naloži da propusti budu otklonjeni". Predstavnici sudija i civilnog sektora reagovali su argumentom da je ova ideja "opasna po nezavisnost sudstva" jer otvara kanale uticaja na sudove koji bi bili podložni političkoj zloupotrebi.

Ova inicijativa Zaštitnika građana da se ovlašćenja ombudsmana prošire i na mogućnost kontrole dužine trajanja sudskog postupka ili neizvršavanje presuda, na prvi pogled čini se veoma opravdana. Međutim, u reakcijama na ovu inicijativu Zaštitnika građana istaknuto je da iako građani, često opravdano, imaju zamerke na rad sudova (naročito kada je u pitanju dužina sporova), nije dobra ideja da se proširuju nadležnosti Zaštitnika građana faktorima van pravosuđa jer bi to otvorilo mogućnosti za "nove vidove političkog pritiska". Međutim, imajući u vidu da su nadležnosti Zaštitnika građana propisane Ustavom, kao i da su pitanja ažurnosti i pravilnosti sprovođenja sudskih postupaka u nadležnosti Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca, nema zakonskog osnova da se prihvati medijska inicijativa Zaštitnika građana da se ovlašćenja prošire na mogućnost da ombudsman kontroliše sudove, čak i ako se odnose na dužinu trajanja sudskog postupka.

S tim u vezi, treba naglasiti da iako evropski standardi o odnosu između ombudsmana i sudova nisu izričito restriktiv-

Piše: **prof. dr Stevan Lilić**

Redovni profesor
Pravnog fakulteta
u Beogradu

ni u odnosu na mogućnost da ombudsman može imati nekih kontrolnih nadležnosti u odnosu na sudove, ta kontrola mora biti ograničena principima sudske nezavisnosti (uporedni pregled pokazuje da od 51 evropske zemlje, u 22 ne postoje kontrolna ovlašćenja ombudsmana prema sudovima).

Ipak, Venecijanska komisija Saveta Evrope veoma je rezervisana prema ovlašćenjima ombudsmana da vrši nadzor nad sudovima sa stavom da se ne mogu prihvatiti rešenja prema kojim ombudsman ima ovlašćenja da interveniše u pojedinačnim slučajevima (uključujući intervencije u sluča-

jevima kada sudski postupak traje predugo). Komisija ostavlja otvorenu mogućnost da ombudsman ima mogućnost da izdaje opšte preporuke o funkcionisanju sudskog sistema.

Imajući u vidu načelo podele vlasti i princip nezavisnosti sudova kao odlučne argumente protiv podvođenja sudova pod kontrolu bilo kog organa koji se nalazi izvan sistema sudske vlasti, uključujući ombudsmana, nema osnova i opravdanja da Zaštitnik građana raspolaže ovlašćenjima da u pojedinačnim slučajevima interveniše u stvarima iz nadležnosti sudova. U pogledu preporuka u vezi sa funkcionisanjem pravosuđa, Zaštitniku građana na raspolaganju stoji mehanizam godišnjeg i posebnih izveštaja Narodnoj skupštini.

Čak i kada su motivi nesporni, proširivanje nadležnosti ombudsmana na institucije pravosuđa i sudove u konkretnoj primeni ne mora nužno dovesti do pozitivnih efekata. Kao veoma ilustrativan ali negativan primer može poslužiti proširivanja nadležnosti ombudsmana u nedavno usvojenom Zakonu o opštem upravnom postupku. Prema ovom zakonu (čl. 185): na preporuku Zaštitnika građana organ može novim rešenjem da poništi, ukine ili izmeni svoje pravnosnažno rešenje (...) poništavanje, ukidanje ili menjanje rešenja na preporuku Zaštitnika građana nije ograničeno rokom." Postavlja se pitanje zašto je ovo pravno sredstvo samo na raspolaganju Zaštitniku građana, a ne i drugim institucijama sistema kojima su Ustavom i zakonom poverena ovlašćenja u vezi sa zaštitom ljudskih i drugih prava građana (npr. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Agencija za borbu protiv korupcije i dr). Takođe, postavlja se pitanje koji je razlog što poništavanje, ukidanje ili menjanje rešenja na preporuku Zaštitnika građana nije ograničeno rokom.

Od izbora novog Zaštitnika građana 2017. godine zabeležene su određene negativne tendencije koje umanjuju efikasnost i kredibilitet institucije ombudsmana u obavljanju kontrolnih funkcija i nadležnosti u odnosu na organe uprave i drugih organizacija sa javnim ovlašćenjima u okviru strukture izvršne vlasti.

Uočava se pasivnost Zaštitnika građana u ostvarivanju redovnih nadležnosti, između ostalog ispoljena u izostanku reakcije ombudsmana na uvođenje kazne doživotnog zatvora bez mogućnosti uslovnog otpusta, zbog čega su reagovala i Evropska komisija i Savet Evrope. Pasivnost Zaštitnika građana zabeležena je i povodom izručenje od strane Srbije turskog državljanina kurdske etničke pripadnosti Turskoj, uprkos izričitom stavu odgovarajućih tela Ujedinjenih nacija, zbog osnovane sumnje da može doći do zlostavljanja i torture. Odgovarajuće reakcije aktuelnog Zaštitnika građana nije bilo i pored okolnosti da prevencija zlostavljanja i torture spada u jednu od zakonskih nadležnosti Zaštitnika građana u okviru nacionalnog preventivnog mehanizma.

Indikator koji ukazuje na potrebu aktivnog pristupa ombudsmana u ostvarivanju svojih nadležnosti je okolnost da, za razliku od ranijih izveštaja, godišnji izveštaj Zaštitnika građana Narodnoj skupštini za 2018. godinu ne sadrži deo sa koji se odnosi na preporuke ombudsmana koje nisu ispunjene od strane organa javne vlasti, niti se u izveštaju ukazuje na nedostatke u radu Vlade.

Pasivnosti i negativne tendencije u ostvarivanju ustavnih i zakonskih funkcija i nadležnosti Zaštitnika građana

podrivaju kredibilitet ombudsmana kao nezavisne institucije i otvaraju pitanje integriteta i kapaciteta ove institucije da delotvorno ostvaruje svoju osnovnu ulogu zaštitnika prava građana, kontrolora organa uprave i drugih struktura izvršne vlasti i garantna zaštite pravosuđa i javnih medija od političkih i drugih nelegitimnih uticaja. Indikator koji ukazuje da je u proteklom periodu zabeležen pad poverenja građana u instituciju ombudsman jeste podatak da je broj pritužbi kojim se građani obraćaju Zaštitniku građana radi zaštite svojih prava značajno opao. Ozbiljnost ove situacije zabeležena je i u izveštaju Evropske komisije: "Kada je reč o podsticanju i sprovođenju ljudskih prava, broj pritužbi građana podnetih Zaštitniku građana smanjen je za 19 odsto: 4.060 pritužbi u 2017. godini, prema 3.282 pritužbe u 2018. godini."

Tendencija umanjenja efikasnosti i kredibiliteta institucije Zaštitnika građana zabrinjava. Indikatori ukazuju da su ozbiljno oslabljeni organizacioni i stručni kadrovski kapaciteti ove institucije da delotvorno ostvaruje svoje ustavne i zakonske funkcije i nadležnosti. To ima za posledicu potrebu da se otvori i sprovede šira parlamentarna, javna i stručna rasprava o negativnim tendencijama u radu ove institucije sa ciljem iznalaženja konstruktivnih rešenja kojima bi se ojačali organizacioni i stručni kapaciteti i usmerili naponi na vraćanju poverenja i unapređenja kredibiliteta institucije Zaštitnika građana kao međunarodno verifikovanog ombudsmana i zaštitnika prava građana u Republici Srbiji.

¶

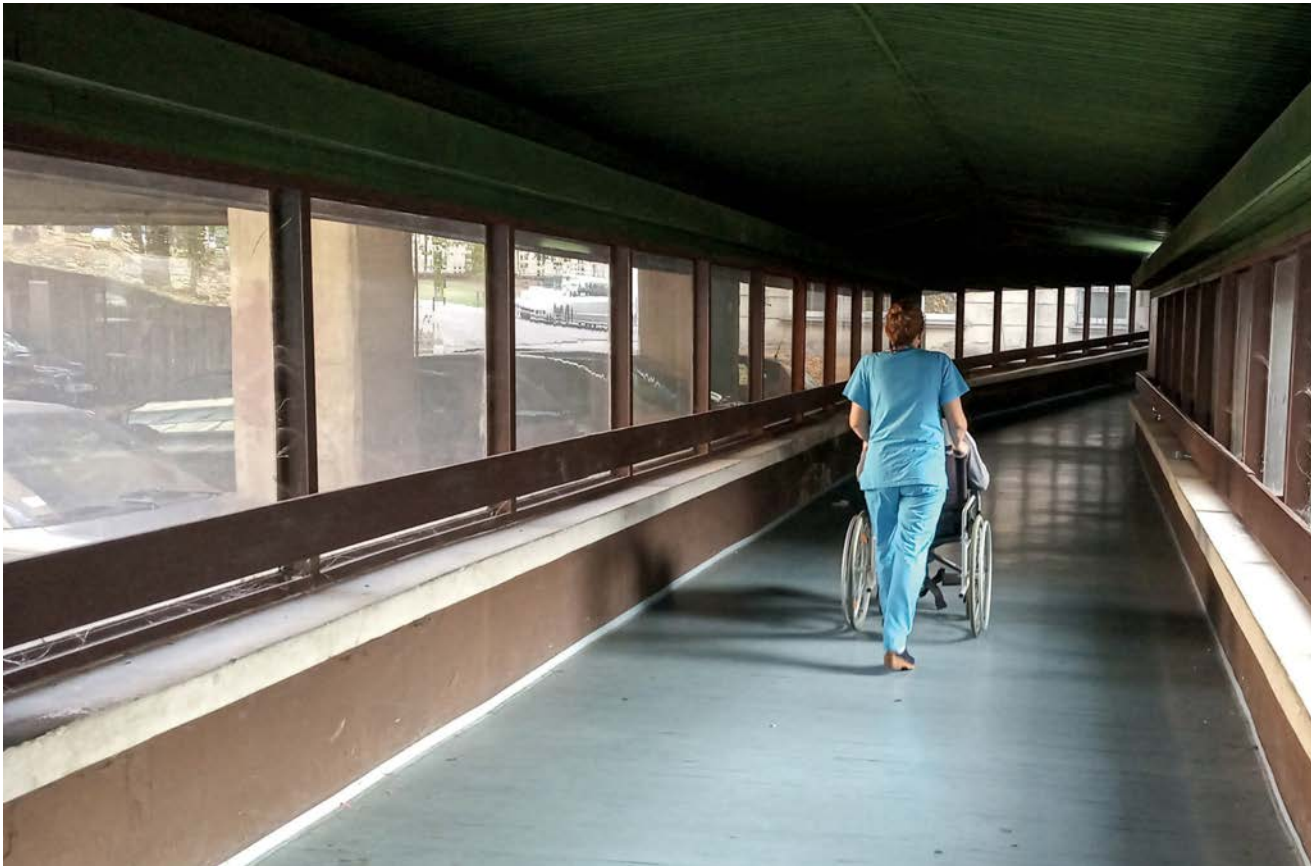

**Moje
blago**

**WIENER
STÄDTISCHE**
VIENNA INSURANCE GROUP

☎ 011 220 9800
☎ 0800 200 800
wiener.co.rs

Sigurnost i podrška za Vaše potomstvo.
Mislite već danas o budućnosti Vaše dece. Obezbedite finansijsku podršku za Vaše devojčice da jednog dana budu bezbrižne mame.
S pažnjom prema važnom.

Industrija odlaska

Hiljade medicinskih radnika svake godine iz Srbije i okolnih zemalja kreću put Nemačke. Tamošnje bolnice i starački domovi spremni su da masno plate posrednicima koji dovode svežu radnu snagu. U ovoj igri su ljudske sudbine i veliki novci. Ko su igrači

Nemci to zovu *Mundpropaganda*, kad se vest širi od usta do uha, na poslu ili društvenim mrežama, u komšiluku ili kafani. Tako je buba pre četiri godine usađena u uho Danijeli Trajković (48), medicinskoj sestri iz Niša sa odviše srpskim problemom – bedna plata i gomila neplaćenih računa.

Godinu dana kasnije obrela se na Univerzitetskoj klinici u Rostoku u prvoj grupi srpskih negovateljica koje je klinika ikada zaposlila. Tu je Danijela, među koleginicama koje čuore o lepim temama umesto o tome kako da što jeftinije skuvaju ručak, pomislila da se “konačno oseća kao čovek”.

Čudila se kako se to vrata otvaraju na senzor, a posebna služba presvlači bolničke krevete i odnosi upotrebljene instrumente. “U Srbiji u noćnoj smeni stavite

prvo da se krv sa instrumenata otkravi, pa četkicom polako čistite... ako se ne opere lepo pre sterilizacije, krv se zacementira pa je posle muka oprati”, seća se Danijela kako je do tada radila, srećna što više nikada tako neće morati.

Znači, hepiend? Ne baš i ne uvek. Posebno kada, u selidbi za dostojanstvom, ljudi dopadnu u šake posrednika koji u njima vide samo brzu zaradu.

Prema podacima nemačke Savezne službe za zapošljavanje, u martu ove godine je 50.000 državljana zemalja takozvanog Zapadnog Balkana radilo u sektoru medicine i nege u Nemačkoj. To je oko 6500 ljudi više nego godinu dana ranije. Brojka može da zavara – ne zna se koliko je ljudi ostalo bez posla, vratilo se u domovine ili uzelo nemačko državljanstvo te se više ne pojavljuje u koloni “balkanske

države”. Broj onih koji dolaze u Nemačku je, dakle, verovatno znatno veći.

Insajderi iz branše tvrde da se godišnje uveze više od deset hiljada negovatelja sa ovih prostora, najviše iz BiH i Srbije, ali i sa Kosova, iz Albanije, Makedonije i Crne Gore. Balkanske bolničarke su tražena roba – one bi trebalo da krpe zjapeću rupu u Nemačkoj gde će, prema najcrnjim procenama, kroz pet godina nedostajati 200.000 negovatelja.

Balkanski očaj i nemačka potreba otvorili su poslednjih godina prostor za novu branšu, čitavu *industriju odlaska* u kojoj se laktaju posrednici radne snage i njihovi “regruteri” na terenu, škole jezika, savetodavci, grabljivci termina u konzulatima bez kojih ne možete do vize... Među svima vreba masa slatkorečivih prevaranata.

Fotografije: Ajdin Kamber

Prema istraživanju ovog novinarskog tima, branša je teška više stotina miliona evra godišnje i često podseća na Divlji zapad. Ko su ljudi koji u njoj rade? Kako zarađuju? I da li ikada pomisle da potpomazu veliku seobu koja godinu za godinom prazni Balkan?

KOLIKO KOŠTA NEGOVATELJ?

“Da u Nemačkoj raspišemo konkurs za negovatelje? To bi bilo besmisleno, niko se neće javiti”, rekao nam je nezvanično šef odeljenja ljudskih resursa jednog divovskog lanca staračkih domova u Nemačkoj. Zvanični intervju su odbili koji bi radije da se o ovoj temi ne piše.

Prema rečima tog sagovornika, radnu snagu crpe isključivo iz inostranstva, a Bosna i Srbija su epicentar. Taj lanac staračkih domova spreman je da plati između osam i deset hiljada evra kako bi doveo jednu negovateljicu. U nemačkim agencijama nam, kad se mikrofoni isključe, priznaju da neke klinike plaćaju više, sve do petnaest hiljada evra. Tu sumu agencije dele školama jezika i svojim regruterima, a ostatak je profit.

Šta menja novi zakon?

Nemačka je ove godine prvi put usvojila Zakon o doseljavanju stručne radne snage koji stupa na snagu od marta 2020. godine. Njime se ukida takozvana “provera prvenstva” – poslodavac je do sada mogao da zaposli radnika koji dolazi iz zemlje van EU jedino ako na nemačkom birou rada nema stručnjaka tog profila.

Od marta će važiti princip: ko god ima ugovor sa poslodavcem, može da dođe. Uslov je da ima nekakvo stručno obrazovanje. Dakle, nekvalifikovani radnici koji bi radili, recimo, na građevinama ili u kafićima i dalje neće moći da se dosele u Nemačku, osim na crno.

Ipak, za medicinsku branšu se skoro ništa ne menja, jer su negovateljice već odavno na listi deficitarnih zanimanja za koja nema “provere prvenstva”.

Promena za sve koji žele posao u Nemačkoj biće da mogu na šest meseci da se presele u tu zemlju kako bi tražili posao. Doduše, pitanje je koliko je to atraktivna opcija, jer došljak mora da ima oko 5000 evra na računu kako bi dobio tu vizu. Time dokazuje da ima novca da pola godine nezaposlen živi u Nemačkoj.

■ Jednako kao što je odlazak negovatelja državna politika Srbije, tako je njihov uvoz stvar od prioriteta za Nemačku. U oktobru je u Zarbrikeni otvorena državna agencija koja pomaže u dovođenju negovatelja

Agencije iz regiona spremne su da rade za manje pare. Zadovoljni su kada im, posle plaćanja troškova, ostane 1500 evra po medicinskoj sestri ili tehničaru koje su poslali u Nemačku. Državi Srbiji je nepoznato koliko takvih agencija radi u zemlji. Ministarstvo rada evidentira 118 agencija koje posreduju pri zapošljavanju, ali se ne zna koliko njih šalje ljude u inostranstvo.

Branko Valčić ne može da se požali. Ovaj advokat se pre četiri godine sa suprugom vratio iz Berlina u Zadar i pokrenuo agenciju Jobs&Spirit. “Najviše smo radili Bosnu, Srbiju, Makedoniju. Iz Hrvatske nismo našli više ljudi jer Hrvati su već svi otišli”, priča nam Valčić u restoranu hotela “Moskva” u Beogradu. Došao je zbog sastanka sa predstavnicima velikog poslodavca iz Nemačke. To bi za njega mogla da bude zlatna koka.

Početak je bio spor. Prvo su davali oglase u novinama, a zatim su se prebacili na Fejsbuk. Dovoljno je tamo objaviti poziv, kandidati se sami jave. Ove godine je poslao stotinak ljudi. “Mogu reći da ne zaradimo loše, mi dobro živimo od ovoga. Zaposlili smo još dvoje ljudi. Ipak, manje zaradim nego kao advokat u Berlinu”, dodaje Valčić s teškim nemačkim akcentom.

“MALTENE TRGOVINA LJUDIMA”

O tim pikanterijama, ko koga i koliko plaća, medicinska sestra Danijela Trajković nije imala pojma kada se septembra 2015. obrela u Beogradu gde je jedna berlinska agencija (poznata ovim novinarima) iznajmila salu. Okupilo se stotinak ljudi, svako sa svojom nadom. Slušali su damu iz Berlina, onda pojedinačno razgovarali sa njom. Dama je praktično u džepu imala spremnu ponudu za Danijelu. Radno mesto, ali samo ako pre toga nauči jezik barem do nivoa B1 i prođe kroz vrletu papirologije za dobijanje vize.

Ponuda je zvučala fer: agencija organizuje školu jezika, čak plaća tri pokušaja da se položi za sertifikat u Institutu “Gete”. Danijela pak sama mora da plati prevode papira, takse i put, što je na kraju izašlo na preko hiljadu evra.

“Iskreno, nisam htela da se zameram. Ona je za mene učinila nešto što ne bih mogla da finansiram sama. Ne bih mogla da platim kurs jezika”, kaže Danijela Trajković danas dok otpija kapučino u jednom kafiću u Ofenbahu. Ali do Ofenbaha je put bio dug.

Ljubazna dama iz Berlina joj, recimo, nije objasnila začkoljice oko diplome.

Intervju: **Mario Reljanović, naučni saradnik Instituta za uporedno pravo**

Priprema za privatizaciju zdravstva

Izvoz medicinaru ide na štetu zdravstvenog sistema u Srbiji i svih građana, kaže Mario Reljanović, naučni saradnik beogradskog Instituta za uporedno pravo

“VREME”: Projekat “Triple Win” se predstavlja kao dobitak za tri strane. Šta dobija Srbija?

MARIO RELJANOVIĆ: Srbija, čini mi se, direktno ne dobija ništa. Mogu dobiti pojedinci koji po olakšanim uslovima mogu da se zaposle u Nemačkoj, ali mi kao građani ne dobijamo ništa. Jako je indikativno da se država Srbija odriče visoko kvalifikovane i specijalizovane radne snage u koju je dosta uloženo. Odrice se na vrlo volšeban i lak način, eventualno pod pretpostavkom smanjenja nezaposlenosti ili nešto slično, ali direktna korist za Srbiju kao državu i za građane Srbije tu ne postoji.

Ima li izvoz nezaposlenosti logike?

Stopa nezaposlenosti, onako kako se promovise u medijima, uglavnom ne odgovara realnoj stopi, tako da se može reći da je nezaposlenost još uvek vrlo visoka u Srbiji. Tako da izvoz nezaposlenosti ima logike. Međutim, nema za one kadrove koji su kod nas deficitarni, a čini mi se da celokupan pravni ambijent koji se stvara zabranom zapošljavanja i pogoršanjem uslova rada medicinskih radnika zapravo pogoduje politici izvoza radnika, a na štetu onih koji bi trebalo da budu korisnici medicinskih usluga u Srbiji.

Koje su posledice ako se taj trend nastavi?

Kratkoročne posledice zabrane zapošljavanja već vidimo. Imamo jako mali broj lekara, naročito u određenim specijalizacijama, smanjuje se broj tehničara, medicinskih sestara... Dugoročno, čini mi se da pravnom regulacijom javnoprivatnog partnerstva, zatim regulacijom radnog položaja zakonom o zaposlenima u javnim službama, koji obuhvata i medicinske radnike, kao i novim zakonom o zdravstvenoj zaštiti, možda se čak priprema jedna vrsta privatizacije dela zdravstvenog sistema. To znači da će građani Srbije za visoku cenu – pošto i zaposleni i penzioneri plaćaju prilično visoke doprinose za zdravstveno osiguranje – dobijati možda osnovne zdravstvene usluge, a da će ostatak zdravstvenih usluga biti rezervisan samo za one koji to mogu da priušte.

S druge strane, sigurno dobijaju agencije koje se bave posredovanjem pri odlasku u Nemačku.

Sasvim izvesno je da je ta biznis ideja uspešna za sada. Imao sam prilike da vidim ugovore (koje građani potpisuju sa tim

agencijama) i postoje dve vrste: jedna su ugovori očigledno prevarnog tipa u kojima postoje skriveni troškovi za lice koje odlazi u inostranstvo i ugovoreni vrlo nepovoljni uslovi rada, znači 10 do 12 radnih časova dnevno, sedam dana u nedelji. To su uslovi koji ne samo da nisu u skladu sa zakonodavstvom u Srbiji, nego nisu i ne mogu biti u skladu sa zakonodavstvom u Nemačkoj.

Druga vrsta su ugovori koje nude očigledno malo profesionalnije agencije koje imaju razrađene sisteme slanja u inostranstvo. Ti ugovori po pravilu ne sadrže takve vrste odredbi, ali kod njih je komplikovano i potencijalno sporno ograničavanje lica da koristi usluge samo jedne agencije i takozvane ugovorne kazne u slučaju da lice odustane od celog postupka.

Imamo i primere ljudi koji ne znaju ni šta su potpisali, pa kažu samo da su potpisali nešto na nemačkom. Postoji li obaveza da im neko osigura da znaju šta potpisuju?

Poslovno sposobno lice može da potpiše šta god smatra da je u redu da potpiše. U tom smislu, ne možemo da kažemo da je neko protiv svoje volje, odnosno pod prinudom, potpisao. Međutim, vrlo često se iza takvih ugovora koje stranka ne razume kriju prevarni motivi, odnosno dovođenje u zabludu da su uslovi propisani ugovorom drugačiji od onoga što se zapravo potpiše. Tu postoji veliki rizik. Naravno, osnovni savet pravnika je da ne potpisujete nikada nešto što ne razumete i da tražite prevod. Čak i kada je ugovor na srpskom, da tražite savet pravnika koji će vam reći kakve su posledice toga što potpisujete.

Je li to onda neka vrsta modernog robovlasništva?

Ako se ispune uslovi koji su realni i ugovoreni sa nekom ozbiljnom agencijom i poslodavcem, za te ljude koji odu u Nemačku ili neku drugu zemlju to podrazumeva daleko bolje uslove rada, dostojanstven rad, naravno nakon što prođu kroz sve procedure, koje su vrlo komplikovane. Za sve ostale to znači dovođenje praktično u položaj žrtve trgovine ljudima. Kao i u drugim primerima koje smo imali, ako završite bez putne isprave u stranoj zemlji gde morate da odrađujete ugovor po uslovima koje niste prihvatili, to već može da se kvalifikuje kao krivično delo trgovine ljudima.

»

U Nemačkoj, naime, medicinska sestra iz Srbije ili komšiluka najpre može biti *Pflegehilfe* – doslovno, pomoćnica u nezi. Najpribližnija srpska reč je *bolničarka* – ne sme da daje lekove, asistira lekaru ili uzima krv za analizu. Uglavnom pomaže bolesnima oko lične higijene, a plata je često manja od 2000 evra bruto.

“Osećala sam se poniženo”, priča Daniela. “Dođe neko ko ima manje godina života nego ja staža, i kaže da ne smem nešto da radim jer sam obična bolničarka.”

Bolničarke i bolničari bi onda morali da zasuču rukave, uče i stiču praksu, kako bi ih priznali kao *negovatelje* što je, pre-

ma nemačkom zakonu, zvanični izraz za *medicinsku sestru*. Sada mnogi nude tu teorijsku i praktičnu obuku već u Srbiji – ili imaju svoje akademije, ili sarađuju sa medicinskim školama. Većina ljudi je obuku ipak prolazila tek u Nemačkoj.

Kvalifikacija je važna jer zvanje negovatelja donosi oko hiljadu evra višu platu

od pozicije bolničara. No put do poboljšanja statusa u najboljem slučaju traje oko godinu dana. "Nisam ništa znala o tome. Rekli su mi da ću na početku biti bolničarka dok se diploma ne prizna. Ali kako se diploma priznaje, to mi nisu rekli."

Tako je Danijeli u Rostoku, nakon odbijanja poreza, penzionog i zdravstvenog osiguranja, na račun stizalo svega 1350 evra mesečno. Na dalekom istoku Nemačke, gde kirije nisu otišle u nebesa, to se još može podneti, posebno kada živite studentski, deleći stan sa kolegicama. Ali kada dobar deo novca šalje te deci u Srbiju, onda u Nemačkoj ostaje samo za preživljavanje.

U maloj kancelariji na zapadnoj periferiji Kelna, Kaj Simon se umorno osmehuje na takve priče. On je šef agencije IPP Health koja godišnje dovodi stotine negovatelja u Nemačku i ubraja se među najveće koje posluju na Balkanu.

"Početak je težak za ljude koji dolaze. Ako ti još agencija obeća nešto nerealno, pa imaš velika očekivanja – još je gore. Obećaju im nadrealne plate, kažu im da odmah mogu da povedu porodicu, a onda dođu u Nemačku", priča Simon. "Ovde je hladno, pada kiša, porodica je daleko i ne može da dođe, plata nije kao obećana... to uništava ljude."

"Ne ide da obećate ljudima sve i svašta, da ih presadite odande gde su im koreni, a onda se ispostavi da ste lagali. To je maltene trgovina ljudima", kaže Simon.

MEDICINARI VRBUJU KOLEGE

Posrednici sa kojima smo pričali za sebe tvrde da su ozbiljni, da ne lažu klijente i rade po zakonu. Hohštapleri su uvek neki drugi. Ipak, svi čuvaju identitet svojih ljudi na terenu, onih koji za potrebe agencija nalaze medicinsko osoblje. Neki su zaposleni u agencijama, neki rade honorarno i plaćeni su *po glavi*.

Priča se da ulaze u bolnice i tamo vrbuju osoblje. Ili časte lekare i medicinske sestre kad im dovedu kolegu ili kolegicu.

"Mi to ne radimo, ali znam da se to radi", priča Nikola Petrović, vlasnik agencije Vispero iz Bona. Stalno je u poslu, telefoni zuje, gotovo svakog dana treba sa aerodroma ili autobuske stanice kupiti došljake sa Balkana. Petrović je rođen u Nemačkoj, na ruci mu je pravoslavna

brojanica i, kada priča o Srbima, redovno kaže "naš narod".

Šta to njegovi ljudi ne rade, a drugi rade? "Agenti bukvalno kupuju nekog u kliničkom centru iz redova osoblja ko onda vrbuje ljude", kaže Petrović.

Jedan drugi agent – jedini koji je priznao da vrbuje ljude po bolnicama – kaže da ima nekoliko medicinskih sestara koje mu nalaze klijente. "Ona me recimo nazove i kaže da ima tri kolegice koje bi u Nemačku. Ako to uspe, platim joj tristo-tinak evra po osobi."

U bolnicama se o tome ćuti. Hodnicima klopara manje klompi nego što je potrebno za pristojno zdravstvo, pa ipak ima primera da se usred klinika promovise odlazak ljudi u Nemačku.

Magazin "Spiegel" je u maju objavio reportažu sa fotografijama u kojoj su predstavnici jedne nemačke klinike usred Opšte bolnice "Abdulah Nakaš" u Sarajevu vrbovali medicinske sestre uz blagoslov rukovodstva te bolnice.

U toj bolnici su nam rekli da je novinar "Špigela" previše naduvao priču i da nemaju toliki problem sa vrbovanjem. Slično zvanično kažu u mnogim bolnicama širom BiH i Srbije.

NIKO NIKOME NE VERUJE

Lekarka iz Vojvodine, koja ne želi da joj pominjemo ime niti grad u kojem radi, takođe je od kolegice čula za agenciju koja tobože provereno nalazi posao u Nemačkoj. "Moj utisak je bio da jako otežu. Na samom početku sam ih direktno pitala i rekli su da ništa ne plaćam, da ih plaća bolnica u kojoj bi me zaposlili. Ali posle tri

**OBUKA ZA POMOĆ NEĆILJIM
DRUGIM BOLESNICIMA:
Akademija Dekra, Kragujevac**

meseca su mi tražili 250 evra za posredovanje pri prijavi za radnu dozvolu."

Mnogi ne znaju za taj jadac. U *industriji odlaska* je maltene gvozdeno pravilo da su posrednici koji traže pare od kandidata – prevaranti. "Kandidata usluga ne sme ništa da košta", kaže Petrović, vlasnik bonske agencije. "Mi se isključivo naplaćujemo od poslodavca."

Poslodavci, naravno, nisu francuske sobarice. Sebe osiguravaju tako što isplaćuju honorar posrednicima u tri faze – prvi deo kada negovatelj potpiše ugovor o radu, drugi kada stigne u Nemačku, treći tek kada prođe šest meseci probnog rada ili negovatelj prođe teorijsku i praktičnu obuku te bude priznat u Nemačkoj.

Ni posrednici nisu francuske sobarice. Dobro znaju šta može da im pokvari računicu – ostaju praznih ruku ako ulože u školu jezika i rad sa kandidatom, a kandidat iz bilo kog razloga odustane pre potpisivanja ugovora.

"Tada od njih većinom čujemo da imaju porodične probleme, mama je bolesna, deda je umro... ali naša pretpostavka je da u stvari rade sa drugim agencijama koje im obećavaju sulude plate i pričaju gluposti", kaže Kaj Simon, šef kelnske agencije IPP Health.

Bilo je, priča dalje, bizarnih primera. Jedna medicinska sestra iz Srbije je kupila falsifikovani sertifikat o znanju jezika, a onda, kada je došla u Nemačku, nije znala ni da bekne. Od tada se iz centrale ove agencije sa kandidatima

redovno čuju i vide putem Skajpa. Agencije su posebno oprezne otkad su novinari otkrili da se u BiH i danas, za jedva hiljadu evra, može kupiti diploma srednje medicinske škole.

KRUG SE ZATVARA

Neki posrednici žele da se osiguraju upitnim metodama. Kragujevačka agencija Pro Sert traži od kandidata potpis da će agenciji platiti penale od tri hiljade evra ako odustanu od odlaska u Nemačku, pokazuje jedan ugovor u koji imamo uvid. Kandidat plaća kaznu i ako nađe posao na svoju ruku ili drugu agenciju da ga zastupa. Ili ako odbije dva radna mesta koja agencija ponudi te reši da napusti poslodavca pre nego što kod njega radi barem dve godine.

Pritom se agencija obavezuje da će pronaći radno mesto na kojem se prihoduje je najmanje 1600 evra bruto – to je jedva više od nemačkog minimalca. Kome se takav poslodavac ne sviđa, morao bi da plaća kaznu agenciji ako želi kod boljeg.

“Sve mora preko ugovornih kazni”, kaže nam Ivan Kovačević, direktor agencije Pro Sert. “Ako postoje opravdani razlozi, niko njih ne može da natera da prihvate nekog poslodavca. Dešavalo se i da potpišu ugovor, ali se suprug ili supruga zaposle na nekoj drugog teritoriji Nemačke i mi izađemo u susret, pronađemo poslodavca i na toj drugoj teritoriji.”

Medicinari pričaju drugačiju verziju: Pro Sert nije nimalo blagonaklon već lako poseže za kaznama.

Mario Reljanović, naučni saradnik Instituta za uporedno pravo, kaže da svaka strana u ugovoru ionako ima pravo da sudski traži naknadu štete, pa da su kazne možda neopravdane. “Čini mi se da bi, u slučaju sudskog spora, sud bio blagonaklon prema tom fizičkom licu i moguće da bi presudio da je ugovorna kazna preterano visoka, da ne treba uopšte da postoji ili treba da postoji u simboličnom iznosu.”

Agencija Pro Sert posluje sa Dekra akademijom – a to u ušima nemačkih poslodavaca mnogo znači. Krovni koncern te akademije, Dekra, ima godišnji obrt od 3,3 milijarde evra i bavi se mahom tehničkim pregledom vozila. Svi Nemci zna ju za Dekru.

Njihovu akademiju u Srbiji vodi Aleksandra Talić, a ona je, prema podacima iz Agencije za privredne registre, do aprila ove godine bila direktorka upravo agencije Pro Sert. Tako je krug zatvoren: Dekra u svojim centrima u Beogradu, Nišu, Novom Sadu i Kragujevcu uči ljude jeziku, negovateljskoj teoriji i praksi, a Pro Sert ih šalje u Nemačku.

“Na kandidatima je samo da završe, uče i na kraju polože”, kaže nam Talić. O novčanoj kazni koja ljudima visi nad glavom tvrdi: “Ako ne postoji nijedan realan razlog da neki kandidat izvoljeva, moramo da postavimo tu granicu i da nateramo... odnosno više pomognemo kandidatu da odabere to što hoće.”

Jedan Novosađanin, koji je sada bolničar u Kelnu, uspeo je da se iskobelja iz takvog ugovora uz pomoć advokata. “Neki su uspešno otišli, neki nisu još uvek, neki su isto izašli, nekima su pretili tužbama”, priča nam on. Na posletku je otišao u Nemačku preko bonske agencije Vispero.

CIRKUS U HOTELU “SLAVIJA”

Danijela Trajković, bolničarka sa početka priče, bila je spremna da potpiše bilo šta, samo da utekne iz bede. “Kad sam otišla u Rostok, ispotpisivala sam grdne papire. U šali sam rekla, ako mi za godinu dana budu tražili bubreg, to sam danas potpisala. Pojma nisam imala šta piše.”

Imala je sreće – niko joj nije tražio bubreg. Od Rostoka je digla ruke jer su joj, posle godinu dana, rekli da jedanaest meseci mora da prolazi teorijsku i praktičnu obuku kako bi joj status bio priznat, a plata skoro hiljadu evra viša. To joj je bilo presporo pa je, kratko radeći u Tibingenu, završila u privatnoj klinici u Ofenbahu.

Taj grad nalazi se u pokrajini Hesen čije vlasti, barem se tako Danijela nadala, brže priznaju diplome iz Srbije. Ali i tu mora još deset meseci da peče zanat da bi joj dozvolili da radi ono što već zna da radi. “Sad moram da ćutim, budem fina i radim šta mi kažu”, kaže Danijela uz smeh.

Tako je ova medicinska sestra iz Niša na teži način naučila da su prečice skupe. Neki posrednici, naprotiv, baš vole prečice – od očaja i nada ljudi do novca.

U leto 2017. hotel “Slavija” u centru Beograda bio je popunjeniji nego inače. Neke prostorije su na brzinu preuređene

u učionice. Tu, iza teških somotskih zaves, sedelo je više od stotinu ljudi i svakog dana, od osam ujutru do četiri popodne, učilo nemački.

“Ljudima je obećan posao, samo dok završe školu jezika. Za vreme škole bio je plaćen smeštaj u ‘Slaviji’, hrana, čak i nadoknada da budu tu. Dolazili su iz raznih krajeva, dosta njih iz Makedonije”, priseća se nastavnica nemačkog koja je tu radila. Kaže nam da je za taj posao bila dobro plaćena, ali da je bio gotovo nemoguća misija.

“Cilj je bio da za četiri meseca dostignu nivo B1. Pojedini su dali otkaz da bi ispunili obaveze. Ne znam kakav su ugovor potpisali, ali neki su vremenom odustajali, jer je cilj bio teško dostižan. To tvrdim kao nastavnica jezika. Počeli su da izbegavaju časove”, dodaje ova žena. Ni ona ne želi da joj pominjemo ime. “Neki polaznici su se žalili da ih je agencija prevarela, da su kod kuće ostavili porodice polazući sve nade u ovo.”

Onda je jednog dana sve prestalo. Agencija Artigum Management, koja je tvrdila da je “u vlasništvu poslodavca iz Nemačke”, otpustila je nastavnike i ostala im dužna šest plata. Kako je taj instant biznis model pukao?

Na brojeve telefona navodne vlasnice agencije više se niko ne javlja, šatra je spalovana, a nastavnica sa kojom smo pričali čula je jedino da cirkus ponovo radi pod nekim drugim imenom.

TIP KOJI IMA HAKERE

U igri sa ljudskim sudbinama su veliki novci. Za karavanom posrednika, poput kojota u preriji, kaskaju sitne secikese. Tako su prevaranti otkrili novi biznis kad je krenula navala medicinskog osoblja ka Nemačkoj. Termini u nemačkim konzulatima u regionu su bili zakazivani isključivo preko onlajn-kalendar, po sistemu, ko prvi zauzme termin, njegov je.

“Možeš hiljadu puta da probaš, džabe”, rekao je u avgustu 2016. duboki muški glas preko telefona novinaru Dojče vellea. Bio je to vlasnik agencije “Evropa” koja u blizini konzulata u Beogradu inače nudi usluge fotokopiranja dokumenata, ali je tada otkrila novu nišu. “Ja imam deset hakera što su specijalizovani samo za tu tehniku. Oni su 24 sata dnevno na sajtu i čim se ukaže neki termin, oni ga ugrabe

HODNICIMA VEĆ SAD KLOPARA MANJE KLOMPI NEGO ŠTO JE POTREBNO ZA PRISTOJNO ZDRAVSTVO: Klinički centar Srbije

za pet sekundi. To su ljudi profesionalci. I to se plaća.”

Novinar se tada predstavio kao medicinski tehničar kojem hitno treba termin u konzulatu. Cena prava sitnica – 250 evra na ruke. Dostaviš kopiju pasoša i oni, koristeći tvoje podatke, ugrabe prvi slobodan termin. “Moraš da angažuješ stručnjake. Ništa tu nije ilegalno – koliko ih je već tako ušlo u ambasadu... Kao što možeš da za registraciju auta najmiš agenciju, tako ti je to u životu”, rekao je muški glas.

Ta je niša propala otkad Nemci omogućavaju zakazivanje termina i ozbiljnim agencijama. Kad neko ima sve papire – ugovor o radu, radnu dozvolu, prevedene diplome i preporuke, sertifikat o znanju jezika – do termina u konzulatu stiže za mesec, dva.

Policija i tužilaštvo su se retko bavili ovakvim prevarama, čak i kada su one dospevale u medije. Pre nekoliko meseci su dvojica prevaranata, na osnovu sporazuma sa srpskim Tužilaštvom, osuđena na novčane kazne i tri godine zatvora, odnosno osam meseci kućnog zatvora. Oni su prevarili pedesetak ljudi nudeći posao u Nemačkoj i tako uzeli oko 700.000 dinara.

SRBIJA IMA VIŠAK?

Sa druge strane, izgleda da *industrija odlaska* ima podršku vlasti u Beogradu. Izvoz radne snage je državna politika.

Nedavno je predsednik Aleksandar Vučić, gostujući u emisiji “Ćirilica”, imao poruku za nemačkog ministra zdravlja

Jensa Špana: “Špan, vrlo sposoban ministar zdravlja, kaže: ‘E, dolazim ja u Srbiju da vam pokupim medicinske sestre.’ E nećeš majci da dolaziš ovde! Rekao sam mu: ‘Nemoj da dolaziš bre.’”

Da li je ovaj dijalog još jedna predsednikova pustolovna priča? Jer Špan nema nikakve potrebe da “pokupi” medicinske sestre. Od 2013. postoji ugovor nemačke i srpske nacionalne službe za zapošljavanje koji služi izvozu medicinskih sestara. Projekat se zove “Triple Win” jer, tobože, sve tri strane profitiraju: poslodavci u Nemačkoj, ljudi koji se sele, ali i Srbija.

Kako to profitira Srbija? Ili BiH, Filipini i Tunis, sa kojima Nemačka ima istovetne ugovore? “Zemlje porekla profitiraju kroz rasterećenje svog tržišta rada”, piše na sajtu nemačke Službe za zapošljavanje. U prevodu, Srbija dobija jer – izvozi nezaposlenost (videti intervju sa Mariom Reljanovićem).

Poslodavci iz Nemačke u fond ovog projekta uplaćuju 3700 evra po osobi, pa tako prolaze znatno jeftinije nego kad koriste usluge klasične posredničke agencije.

“Mi u ovom trenutku imamo preko 10.000 medicinaru na birou”, rekao je krajem prošle godine Zoran Martinović, direktor Nacionalne službe za zapošljavanje. “To je broj koji može da zadovolji domaću tražnju i da plus oni koji ne mogu da nađu šansu ovde, da je potraže u inostranstvu.”

Zbilja, i Svetska zdravstvena organizacija i srpske vlasti smatraju da postoji

višak medicinskog osoblja, toliki da i za medicinske ustanove važi zabrana zapošljavanja u javnom sektoru.

Projekat “Triple Win” navodno sledi ideal takozvane cirkularne migracije – ljudi odlaze, ali se i vraćaju, bogatiji za nova iskustva i znanja. Međutim, dok GIZ (Nemačko društvo za međunarodnu saradnju) svake godine pošalje preko stotinu medicinskih radnika u Nemačku, u svojim povratničkim programima obično beleži jednocifren broj ljudi godišnje.

Jednako kao što je odlazak negovatelja državna politika Srbije, tako je njihov uvoz stvar od prioriteta za Nemačku. U oktobru je u Zarbrikeni otvorena državna agencija koja pomaže u dovođenju negovatelja. Agencija ima budžet od 4,7 miliona evra za prve četiri godine. Na otvaranju je pomenuti ministar Špan uveravao novinare da Nemačka dovodi ljude samo iz zemalja sa viškom medicinskog osoblja i gde je stanovništvo “posebno mlado”.

U Srbiji je stanovništvo pak posebno staro, a demografski sunovrat navodno jedan od prioritarnih problema kojima se bavi srpska vlast. Na pitanje kakve negovateljice su najtraženije, Kaj Simon, šef kelnske posredničke agencije, uz smešak kaže: “Najbolje mlade i sa mnogo iskustva.” Kandidati stariji od 40 godina imaju drastično manje šanse.

Da li ga ikada kopka to što pomaže veliku seobu? Simon se takođe poziva na zaključke da balkanske zemlje imaju višak, ali je svestan da taj basen nije bez dna. “Jasno nam je da će se to sledećih godina završiti – ne može da traje decenijama.” A onda će, kaže, više raditi sa Filipinima.

Kad se podvuče crta, većina negovatelja koji se snađu u Nemačkoj biće večno zahvalni onima koji su ih tamo odveli. To zna i Branko Valčić, posrednik iz Zadra. “Imali smo komentare na Fejsbuku da smo imperijalisti, da pogoršavamo situaciju u Srbiji. Mi odgovaramo da nikoga ne teramo, da ljudi sami odluče da idu.”

Da li se Valčić plaši da jednog dana njegova i njegovu generaciju na Balkanu neće imati ko da leči? Posle kraćeg razmišljanja uz osmeh kaže: “Ja sam, sva sreća, zdrav.”

SANJA KLJAJIĆ, NEMANJA RUJEVIĆ,

AJDIN KAMBER

Protest pod konac

Oni su više od dva i po meseca u Pionirskom parku, preko puta Skupštine i dijagonalno od Novog dvora, gde je kabinet predsednika Srbije. Ali, kao da ih niko ne vidi

Medijski potpuno nezapaženo, kako od onih režimskih tako i od slobodnih, prošao je u subotu protest ratnih veterana, održan nekoliko sati pre onog "1 od 5 miliona", koji je danima posle bio i biće eksploatisan, a koji je i te kako propraćen, i kamerama i izveštajima, čak i Pinkovim, koji to redovno bojkotuje, ali ovog puta im se "potrefilo" (mada je snimak tuđi, nije njihov), da Boško Obradović kopljem zastave pokušava razbiti staklo na ulaznim vratima Skupštine Srbije.

Ratne veterane, koji skoro 70 dana protestuju u Pionirskom parku, preko puta Skupštine i dijagonalno od Novog dvora, gde je kabinet predsednika Srbije, ta činjenica mnogo boli – okupi se 1500 njihovih saboraca i naprave miran protest, bez ijednog incidenta, uz samo povremeno blokiranje jedne saobraćajne trake dok su išli u protestnu šetnju, i to nije vest vredna pomena, pa se pitaju da li možda zato jer je sve organizovano da građani ne osete posledice blokade saobraćaja zbog njihovog protesta, pa to za medije nije zanimljivo. Pod centralnim šatorom u Pionirskom parku koji im je i trpezarija i glavna spavaonica, sve uređeno kao vojnički logor, bivak. Takva je i disciplina. Okolo je još nekoliko manjih šatora, za slučaj da im pristignu saborci da se pridruže u protestu.

Zašto reč "disciplina" dominira? Zato što nigde nema nijednog bačenog opuška ni papirića, sve je u savršenom redu, od poda ispod šatora prekrivenog najlonom, koji se redovno čisti i od najmanjih trunki blata, do sveg "provijanta" složenog pod konac i jasno preciziranih i određenih obaveza.

Sve je besprekorno čisto, vodi se računa da se uklone i ostaci blata koje neko sa sobom unese gazeći preko zemljanog tla Pionirskog parka koji vodi do njihovog bivaka. Doneli su i neke palete, kako učesnici protesta i oni koji ih posećuju (a ima ih svakodnevno) ne bi gazili po tom blatu. I još jedna, praktično najvažnija stvar – alkohol je strogo zabranjen, čak i u pri-

misli. Kako objašnjavaju, samo bi im još falilo da ih neko, po šablonu iz devedesetih, prikaže kao pijane dobrovoljce, četnike iz filmova Veljka Bulajića.

Unutar šatora, klupe, stolovi i deo odvojen za spavanje – u ponedeljak po podne su čistili šporet "smederevac", polovni, stari, koji su dobili na poklon i služi im za kuvanje i grejanje. Od "smederevca" preko pola šatora horizontalno razvučeni čunkovi, kako bi i odvod dima služio za grejanje. Agregat koji su dobili na poklon, crkao im, morali su da ga pošalju na servis, a drugi nemaju. Da se nelegalno priključe na obližnje stubove javne rasvete – ne pada im na pamet, jer sebe smatraju lojalnim građanima države Srbije koji ne krše zakon i ne traže u protestu ništa više nego malo dostojanstva, da ih država prepozna kao ljude koji su ginuli za nju, ranjavani ili ostajali bez delova tela.

VOJNIČKA DISCIPLINA

Svakog jutra u 08:00 imaju postrojavanje, u stavu mirno isprate podizanje zastave Srbije na improvizovani jarbol. Uveče u 19:30 zastava se spušta, uz ritualno skla-

panje i njeno ljubljenje, da bi je dežurni odneo i ostavio. I onda ostaju, neki pričaju o svakodnevnim stvarima, neki igraju šah, treći uveseljavaju ratnim dogodovštinama, onim anegdotskog tipa, o borbama i onom što su proživeli nema ni reči – toga im je ranije bilo preko glave. I, to je zanimljiva stvar – kad čovek zabasa negde u kafanu u unutrašnjosti Srbije, uvek se nađe lokalna ekipa koja se hvali svojim učešćem u ratu i natječu se u tome ko je više "ustaša", "balija" ili "šiptara" pobio. U Pionirskom parku, o tome se ne priča, kao ni o politici.

Dan veterana

Kada je o obeležavanju Dana veterana reč, učesnici protesta, naravno, nisu dobili pozivnice, kao što nisu ni mnogi drugi istinski ratnici, oficiri, učesnici dva-tri rata, višestruko odlikovani.

Autor teksta je pre nekoliko godina (ministar je tad bio Zoran Đorđević) pozvan na obeležavanje tog dana i na ulazu u Topčider, gde je Dom Garde, sreo se slučajno sa dvojicom poznanika – jedan general u penziji, učesnik ratova u Hrvatskoj, Republici Srpskoj i Kosovu, drugi pukovnik koji je imao iza sebe "samo" dva rata. U Sali prvih sedam redova prazno, i oni ljudi krenu da tu sednu, ali ih protokol zaustavlja i kaže: morate u pretposlednji red, ovo je predviđeno za predstavnike ministarstava. Ne želeći nijednog trenutka uvrediti tu ženu, kojoj je tako naređeno, pokušam joj objasniti ko su ti ljudi, ona pogleda spisak i kaže: pa evo, nema njihovih imena, oni su među "ostalima". Naravno, tih prvih sedam redova ostalo je više nego poluprazno, predstavnici ministarstava nisu ni došli.

A mnogi od ratnika visokih činova ni ove kao ni prethodnih godina nisu dobili pozivnicu, najverovatniji razlog je samo jedan – odbili su, kao ljudi koji nikad nisu bili ni u jednoj stranci osim u Savezu komunista, da potpišu onu podršku listi Aleksandra Vučića za poslednje gradske izbore u Beogradu. Oni penzionisani oficiri koji su potpisali, dobili su razne privilegije i "sinekure".

Ne dozvoljavaju da ih poseti nijedan političar, niti neko iz nevladinih organizacija ili sindikata bliskih bilo vlasti, bilo opoziciji. Izuzetak su ljudi poput penzionisanog generala Božidara Delića, koji jeste uslovno rečeno političar jer je poslanik Srpske radikalne stranke, ali je njihov ratni komandant 549. motorizovane brigade iz Prizrena. Učesnici protesta su uglavnom bili pripadnici 549. 125. i 37. motorizovane brigade tadašnje Vojske Jugoslavije, koje su imale dejstva na Kosovu i odigrale ključnu ulogu u slamanju napada iz Albanije i u obračunu sa OKV u unutrašnjosti Kosova.

Svoja imena ne žele više da izgovaraju – ne što ih je strah, nego što smatraju da je to uzaludno. “Pre 60 i nešto dana dolazili su mediji, predstavljali smo se, obrazlagali svoje zahteve – i šta se desilo – ništa. Tako da nam je sad sve besmisleno, ali odustati nećemo. Vreme nas poslušilo, još se nismo ni smrzli kako treba”, kaže jedan od njih, bivši borac na Košarama. On objašnjava da su, kad su kao rezervisti stizali na Košare, samo u prslucima, začuđeno gledali pripadnika tadašnje 72. specijalne brigade, koji su došli po njih, u punoj zimskoj opremi. “Onda nas kamioni odvezu gore, dokle se može, i shvatiš da je sneg veći nego što si ti visok. Nosio sam snajper 12,7 mm ‘crna strela’, u jed-

nom trenutku sam propao u sneg i on mi je poslužio kao prečka koja me je zadržala”, priča jedan od njih, visok otprilike 190 centimetara. Potom je usledilo ukopavanje u sneg, pravljenje “vučjih jama” da bi se zaštitili od te prve hladne noći i privikli. “Ovo sad u parku, pa bilo samo pet noći gde je temperatura bila oko nule ili malo ispod. Dečja igra”, kaže on.

Jedan od razgovorljivijih, koji napolju puši, objašnjava da je suština što Ministarstvo odbrane ima svoja privilegovana, lojalna, takozvana boračka udruženja, koja “aminuju” sve zakonske predloge, a zauzvrat iz budžeta Ministarstva odbrane dobijaju sredstva za svoj rad. “Pogledaj ko je ove godine dobio pozivnice za Dan veterana, koji se slavi početkom decembra, pogledaj snimke i biće ti sve jasno”, ukazao je on.

PTSP I ŽIVOT BEZ RUKE I NOGE

Taj bivši borac 125. brigade kao primer nebrige države prema veteranima navodi problem posttraumatskog stresnog poremećaja, jer svuda u svetu, u skladu sa medicinskim nalazima, trajanje tog stresa nije vremenski ograničeno, dok je u Srbiji oročeno na pet godina. “I posle pet godina, nema više prava na to, a onda kad se neko ubije ili napravi nešto drugo, mediji bruje o tome”, ilustrovao je on.

Veterani kao dobar primer navode Hrvatsku, koja je zakonski dobro regulisala prava svojih branitelja i njihove povlastice. Deca branitelja imaju, na primer, prednost pri dobijanju smeštaja u studentskom domu – možda naizgled sitna privilegija, ali za nas iz unutrašnjosti Srbije vrlo krupna. Jer, slanje deteta na studije u Beograd roditelje košta poprilično, pogotovo plaćanje stana. Zašto ne bi mogli i na taj način da se oduže njihovim roditeljima, pita jedan od boraca.

Borci su ogorčeni i zbog toga što ih pojedini političari ili nevladine organizacije nazivaju “ludacima sa ratišta” i zločincima, jer svuda u svetu ljudi poštuju svoje ratnike, samo je to u Srbiji drugačije. Kao ono što ih posebno boli, veterani navode to što, na primer, ulici na Novom Beogradu daju ime “Heroja sa Košara”, a ne brinu o onima koji su tamo pokazali herojstvo i odbranili državu – “misle da će heroji sa Košara moći da žive od asfalta i naziva, ako se po njima da ime nekom trgu ili ulici”.

Posebna priča na koju su ogorčeni bila je (sad su to ukinuli) da čovek koji je ostao bez ruke ili noge i stekao pravo na invalidsku nadoknadu mora da na svakih šest meseci ili godinu dana donosi potvrdu lekarske komisije da je i dalje invalid, tj. da mu u međuvremenu nije izrastao taj deo tela. Prošle godine su ukinuli trajna rešenja svim invalidima i izdali nova, po kojima imaju manju osnovicu, bez ikakvog opravdanog razloga. “Pogotovo što znamo da se u protekle dve godine svi funkcioneri hvale kako u budžetu postoji suficit. Možda je to sitno nepoštovanje, ali je nepoštovanje. Ako nešto stoji u zakonu, onda treba to da prima, a resorno ministarstvo neće uopšte da se potruži da napravi te pravilnike i uredbe”, kaže jedan invalid koji je ostao bez noge u borbama na granici sa Albanijom.

Ono što ih boli je nedostatak podrške učesnika ratova iz Beograda, kojih na papiru ima mnogo, ali kad treba doći na protest, onda se ne pojave. Čast izuzecima, dodaju, neki su tu maltene svakodnevno da ih obidu. Najvažniji zadatak sada im je kako tablama stiropora obložiti krov šatora, da bi se zaštitili od hladnoće kad temperature padnu ispod nule.

DAVOR LUKAČ

Članak je objavljen u okviru projekta “Država i solidarnost – Pogled uprt u evropsko pravo” koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika “Vreme” i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenja Evropske unije.

Pozorišni zakon, ponovo

Više para neće obavezno pomoći da naše pozorište bude bolje, nego nekako obrnuto – ako bude bolje, imaće više para. Ima tako mnogo toga što bi se dalo uraditi i bez države, a nekada i uprkos njoj

Piše: Nebojša Bročić, reditelj

Na inicijativu Ministarstva kulture, početkom novembra započet je niz konsultacija sa pozorištima koji će, uz božju pomoć, rezultirati toliko očekivanim Zakonom o pozorištu.

Prvi signali govore da će osnovna tema ponovo biti to da li će glumci ostati na plati u pozorištima ili će biti angažovani po ugovoru, dok pitanje vlasništva – da li je dobro da država bude jedini vlasnik i jedini finansijer pozorišta; koncepta – repertoarska pozorišta sve slabijeg kvaliteta u mnogo gradova ili produkcija u većim centrima i distribucija predstava kroz turneje po celoj zemlji; pitanja dramskog obrazovanja – ima li posla za sto glumaca i dvadesetak reditelja koji godišnje završavaju fakultete; infrastrukture – kako renovirati pozorišne zgrade i pre nego što se uruše ili izgore ili da li su na ovom nivou produkcije potrebne krojačnice i radionice u većini pozorišta ili je racionalnije imati njih nekoliko koje bi opsluživale sva ostala; problemi statusa članova Udruženja dramskih umetnika, pitanja arhiviranja i prezentacije pozorišne građe, umrežavanja i međunarodne saradnje, pozorišnog izdavaštva, stimulisanje sponzorstava, pitanja pozorišnog amaterizma, razvoja školskih scena i pozorišta “deca za decu”, Sterijinog pozorja, Bitefa i drugih festivala, i mnoga druga pitanja – kao da ne dolaze na red.

PUBLIKA JE NAJBOLJI SPONZOR

Bilo bi, svakako, lepo i ugodno da dobijemo narečeni zakon, ama nam je strepnja dublja od nade da se, kao i mnogo puta do sada, stvar ne izjalovi, što bi možda bilo i manje zlo nego da se on donese kao alibi i njime regulišu samo način zapošljavanja glumaca i neki sindikalni problemi, a propusti prilika da se reformuliše i na zdrave osnove postavi ceo naš pozorišni sistem.

Teatar se može finansirati ili državnim novcem ili novcem sponzora, a od vajkada je poznato da je najbolji sponzor svakog pozorišta gledalac koji dođe na blagajnu i kupi kartu. A ako mi očekujemo od države da će shvatiti da je kultura resurs a ne trošak ili da će prestati da sipa novac u subvencije propalim kompanijama u kojima su im desetine hiljada potencijalnih birača i ta sredstva preusmeriti u kulturu i nauku, onda smo prosto naivni. I još gore od toga – gubimo dragoceno vreme.

Nažalost, oba naša finansijera gube interes za nas. I država i publika.

Ove iz Struktura mnogo više brine šta će neki dramski umetnik reći u kakvoj god TV emisiji nego u svojoj predstavi. Predstava se oni ne plaše. I to je naš najveći problem, ostali smo bez najjačeg aduta koji je pozorište vazda imalo – strah vladara. Oni bi mogli da strepe ne samo zbog nekih političkih žaoka na sceni, nego još i više zbog te čudne moći pozorišta da svome društvu pokaže ne samo njegovu sliku, nego što je još mnogo opasnije – pozove ga da tu slika menja, pa da mu čak pokaže i kako. A koji vladari pa vole da se išta menja?! I zato su se oni mudriji uvek trudili da im glumci ne budu gladni, jer siromašno pozorište nema šta da izgubi i tada je najopasnije. Mi smo danas u paradoksalnoj situaciji da nam pozorište, još od ubogog Joakima Vujića, nije bilo siromašnije a istovremeno i bezopasnije. A to vlasti vrlo dobro znaju i zato ih je baš briga za nas.

Što je još gore, gubimo i publiku. Od 1941. do 1944. godine u okupiranom Beogradu je radilo osamnaest pozorišta, a 2019. ih imamo jedanaest. U Srbiji je 2016. godine, prema zvaničnim podacima, radilo 35 profesionalnih pozorišta, izvedeno je 4768 predstava pred 995.000 gledalaca. Naša pozorišta, dakle, igraju u proseku 136 predstava godišnje, odnosno 229 dana u godini ona ne primaju publiku. Jedan od osnovnih razloga za to, reći će vam iz svih uprava pozorišta, jeste to što nema dovoljno osoblja, posebno u tehničkom sektoru, pa bi tako isti tehničari imali pre podne probu, po podne nameštanje scene, a uveče predstavu. Država tvrdoglavo ostaje pri svome da nema zapošljavanja. Prosečna poseta je jedva dvesta gledalaca po predstavi, a to je ukupan broj onih sa plaćenim i besplatnim ulaznicama. Najgore od svega je što bi neka predstava koja se u Beogradu igra pred dvadesetak gledalaca, u Užicu ili Vranju imala punu salu.

Na pitanje kako onda privući pažnju naših finansijera, države i publike, odgovor je poražavajuće jednostavan – moramo praviti bolje, uzbudljivije, hrabrije, zabavnije, pametnije, bezobraznije, istinitije, profesionalnije, uigranije, iskrenije, opremljenije, provokativnije, poštenije predstave. Sa njih glumci moraju izlaziti mokrih kostima i drhtavih ruku, a publika u čudu šta ih je snašlo.

I to nas vodi do neobične spoznaje da više para neće obavezno pomoći da naše pozorište bude bolje, nego nekako obrnuto – ako bude bolje, imaće više para. A kako da postane bolje bez više državnog novca, ostaje nama da smislimo. Da ne bude zabune, to nikako ne znači da bi trebalo ćutati i pristati

ti na ponižavajući položaj u koji nas država stavlja. Nipošto! Treba se buniti, svađati, pretiti, objašnjavati, graktati iz grla koliko god treba, a naše Strukture su nežne, osetljivih ušića, graja njima ne prija, brzo bi se oni sračunali da im je to sitan bakšiš da njime plate za svoj duševni mir i blagostanje svojih, umal ne rekosmo podanika, nego građana.

ZAMISLITE

Ima tako mnogo toga što bi se dalo uraditi i bez države, a nekada i uprkos njoj. Recimo, pritisak na državu da se uozbilji, i sopstvene inicijative. To su dva neophodna uslova za oporavak pozorišta. Samo jedan od ta dva nije dovoljan. Uprave naših kuća se snalaze i dovijaju, sa manje ili više uspeha u okvirima pozorišnog sistema koji je prevaziđen još pre dvadeset godina. I nisu nama potrebna čudesna nova otkrića, mnogo toga smo već imali a ponešto imamo i sada. Često je dovoljno samo osvrnuti se okolo i videti kako je u drugim zemljama uspostavljen pozorišni sistem koji daje bolje rezultate od našeg i da ta rešenja nisu neverovatna i neostvariva.

Zamislite menadžera pozorišta izabranog na konkursu, uz elaborat sa finansijskim planom, vizijom repertoara i kadrovskim rešenjima. Zamislite onda da ga vlasnici, bila to država ili akcionari, ne zaborave, nego mu pruže svu pomoć na šest godina da taj svoj program i sprovede. Zamislite onda da ako ljudi iz tog pozorišta pomisle – tesno nam je, zašto da nam tržište bude samo naš grad i država, kaže – hajde onda, ako je tako, da odvojimo nešto para i da u svakom gradu uredimo i tehnikom opremimo već postojeće zgrade starih pozorišta, bioskopa, domova kulture i zaposlimo par ljudi u menadžmentu i nešto tehničkog osoblja, pa krenite na gostovanja. Zamislite sada da to pozorište u istom danu igra predstavu na svojoj sceni, a da se ostatak ansambla zaputi u neki grad i da tamo predveče odigra neku *Dragu Jeleni Sergejevnu* ili *Priču sa za-*

padne strane za gimnazijace, a kasnije drugu predstavu za svu ostalu publiku. Zamislite još i da to pozorište u svojoj zgradi otvori škole glume ili baleta ili mjuzikla za klinge. Zamislite da ima i svoju malu knjižaru i kafanicu u prizemlju. Zamislite i da se umreži sa kolegama iz drugih zemalja i da zajedno osmisle projekte za koje potraže finansiranje kroz evropske fondove. Zamislite da tog dana prihodi stižu ne samo od predstave u njihovoj zgradi, nego i od one dve sa gostovanja, časova za decu, grantova iz EU fondova, prodaje knjiga, a ponešto i iz kafea. Zamislite da to pozorište postane toliko alavo, pa da tokom letnje pauze pripremi predstavu po drami nekog od proverenih hitmejкера i da je u septembru, pre nego što počne sezona igra svako veče, dokle god ima publike. Zamislite sada, molim vas, državu ili akcionare koji će smeti da takvom pozorištu odbiju bilo koji zahtev za dodatnim finansiranjem, nekim promenama u zakonima ili zapošljavanjem ljudi koji im nedostaju. Zamislite kako bi izgledala sledeća velika premijera, kako se potežu sva poznanstva da se dođe do karata i kako se podmićuju portiri da se uđe makar na koktel, ako se već na predstavu nije moglo.

Zaista, učinite nam plezir, zatvorite oči i zamislite – graju i gungulu u pozorištu i ispred njega, znojave i nasmejane glumce sa ostacima šminke na licu, unezverene novinare kako ih love za izjave, upravnika kako objašnjava nekima da bi oni i njihove lepjke mogli imati privatne lože tokom cele sezone, zamislite zavist i blazirane čestitke konkurencije, blaženi osmeh blagajnika pozorišta, žestoku raspravu kritičara u čošku da li je to inovativno tumačenje ili čist egzibicionizam, sjaj u očima studenata glume koji su uspeli da se ušunaju na žurku, žamor i vrevu od one vrste kakvi se mogu čuti samo u pozorištu posle trijumfalne premijere...

A sada zamislite da je to pozorište u Beogradu ili u Novom Sadu.

Nova investicija u Yuhoru

Udvostručeni kapaciteti

Mesna industrija Yuhor proširila je svoj proizvodni pogon u Jagodini, čime je udvostručila kapacitete za proizvodnju fermentisanih kobasica.

Izgradnjom novog objekta i adaptacijom postojećeg, proizvodni pogon povećan je za 3000 metara kvadratnih. U novom pogonu instalirana je oprema vodećih nemačkih i engleskih proizvođača (K+G-Wetter, Vemag Anlagenbau, Multivac, Loma Systems), a instalirane su i nove komore za dimljenje i zrenje proizvoda, kao i linije za vakuum i slajs pakovanja.

“Kao jedna od vodećih industrija u ovoj oblasti, prioritet vidimo u kvalitetu koji nudimo potrošačima i zato neprekidno ulažemo u unapređenje proizvodnje. Ovo ulaganje, vredno 6 miliona evra, donosi nam ne samo povećanje kapaciteta, već i proširenje asortimana i dodatnu kontrolu celog procesa pro-

izvodnje”, kaže Dragan Miladinović, generalni direktor Yuhora.

Tradicija Yuhora traje još od 1902.

godine, a od 2004. deo je kompanije Delta Holding. Yuhor je razvio i sopstvenu maloprodajnu mrežu, pod imenom Yuhor dućan, koju čine 52 objekta širom Srbije.

Gradonačelnik Jagodine Dragan Marković Palma i predsednik Delta Holdinga Miroslav Mišković sa gen. dir. Yuhora Draganom Miladinovićem u novom pogonu

Vreme je za odbranu

Beogradska tvrđava je u užem izboru panevropskog programa “7 najugroženijih”, kao najslojevitiji, najstariji i najznačajniji lokalitet kome preči namerno uništavanje od strane vlasti, omogućeno ulaganjem javnih sredstava u izgradnju gondole

“Vreme je za sve naše države, u doba multilateralne saradnje, da odbrane naša prava i zaštite naše lokalitete kulturnog nasleđa”, izjavio je ove nedelje predsednik Srbije Aleksandar Vučić na zasjedanju 40. Unesko generalne konferencije, iznenadivši sve nas koji se posvećeno bavimo odbrani kulturne raznolikosti i zaštiti kulturnog nasleđa u Srbiji. Ova izjava došla je samo par nedelja nakon što je zamenik gradonačelnika Beograda Goran Vesić ponosno objavio da je Grad Beograd u budžetu za 2020. predvideo sredstva za dalji nastavak radova na planiranju i gradnji gondole na Beogradskoj tvrđavi – lokalitetu koji je Srbija stavila upravo na tentativnu listu UNESCO za upis na Listu svetske baštine. Vučić je ovo izjavio i samo dva dana nakon što su građani Subotice, umorni od konstantnog uništavanja graditeljskog nasleđa njihovog grada, pokrenuli javni *Apel protiv uništavanja kulturnog nasleđa Subotice* od strane političkih elita, investitora i okupiranih rukovodstava zavoda za zaštitu spomenika kulture.

Vreme je da branimo naše kulturno nasleđe. Ako “naše države” u predsednikovoj izjavi označavaju nas građane i stručnjake koji ih činimo, a ne političke elite koje nas zastupaju, Vučićeva izjava može da se čita kao manje licemerna i lažna. Da, došlo je vreme da branimo naša Ustavom zagarantovana prava i zaštitimo kulturno nasleđe.

PROGRAM “7 NAJUGROŽENIJIH”

U toj borbi nismo sami, niti smo sami u vremenu u kome građani i stručnja-

ci širom sveta moraju da brane kulturno i prirodno nasleđe prostora na kojima žive. Samo dan nakon Vučićeve izjave osvanula je vest da je Beogradska tvrđava sa okruženjem ušla na listu 14 lokaliteta Evrope koji su u užem krugu za izbor u program “7 najugroženijih”, panevropsku podršku u borbi za očuvanje nasleđa, a zbog ugroženosti projektom gradnje gondole.

Program “7 najugroženijih” nudi međunarodnu mrežu stručne podrške i građanske solidarnosti u često usamljenim lokalnim borbama za očuvanje nasleđa širom Evrope. Pokrenuli su ga 2013. Evropa Nostra, najveća panevropska organizacija posvećena kulturnom nasleđu, i Institut Evropske investicione banke, uz podršku Evropske komisije. Iako je Evropa Nostra od svog osnivanja 1953. posvećena očuvanju ugroženog nasleđa širom Evrope, program “7 najugroženijih” omogućio je sistemski i vidljiviji okvir za odbranu nasleđa, u deceniji u kojoj je sve manje ulaganja javnih sredstava u obnovu kulturnog nasleđa, a sve veći pritisak investicija i kapitala na istorijske predele i nepokretna kulturna dobra. Lokaliteti kulturnog nasleđa biraju se na osnovu tri kriterijuma: vrednosti i značaj lokaliteta u evropskom kontekstu, nivo ugroženosti lokaliteta i urgentnosti reakcije, kao i spremnost lokalnih uprava, lokalnih zajednica i stručne javnosti za revitalizaciju i odbranu lokaliteta.

Ovogodišnjih 14 kandidata u užem izboru za “7 najugroženijih” oslikava ne samo raznovrsnost nasleđa Evrope već i raznovrsnost razloga zbog kojih je nasleđe ugroženo. Ove godine, više je nego ikada lokaliteta kojima preči rušenje od strane investitora ili vlasti, a za koje se bore stručnjaci i građani. Narodno pozorište građeno 30-ih prošlog veka u centru Tirane, Y-blok Vlade Norveške građeno 60-ih prošlog veka u Oslu, modernistički Tapiola plivački centar u Espou u Finskoj, na listi su planova za rušenje od strane lokalnih i državnih vlasti. Plečnikov stadion u Ljubljani građeno početkom 20. veka, iz 18. veka Ivičke palata blizu Haga, kao i eklektična Egipatska tržnica u Glazgovu predmet su špekulantskih investitorskih šema, u kojima su kulturna dobra ostavljena da propadnu kako bi se profitiralo od centralne lokacije. Za razliku od ovoga, neki lokaliteti propadaju zbog nedostatka sredstava i plana revitalizacije, kao što je to slučaj sa zamkom Samecano u Toskani, zamkom Jezeri u Češkoj ili elektrani Zombijerki u Poljskoj, koja je biser industrijskog nasleđa. U slučaju nekih spomenika ne radi

U UŽEM IZBORU:
Beogradska tvrđava
 Foto: Marina Nešković

se ni o namernom uništavanju, niti nedostatku sredstava, već okolnostima koje prevazilaze tehničke i stručne mogućnosti nacionalnih država. Takav je slučaj sa arheološkim parkom Siberis na jugu Italije, koji se nalazi na preko metar ispod nivoa mora i stalno plavi, kao i sa srednjovekovnim manastirom Koranašat u konfliktnoj zoni na samoj granici Jermenije sa Azerbejdžanom. Ipak, posmatrajući ovogodišnjih četrnaest lokaliteta, teško je ne primetiti da je Beogradska tvrđava najslojevitiji, najstariji i najznačajniji lokalitet kome pretilo namerno uništavanje od strane vlasti, omogućeno ulaganjem javnih sredstava.

ŠTA DA OČEKUJEMO?

Do sada, dobra koja su se našla na listi programa "7 najugroženijih" dobila su značajnu međunarodnu pažnju i vidljivost, i njihova sudbina je preoblikovana ulaskom na ovu listu. U najvećem broju slučajeva, radi se o zapostavljenim spomenicima kojima nedostaju ulaganja, održavanje i pažnja, i koja kroz program dobijaju značajnu međunarodnu stručnu podršku, kontakte, ali neretko i sred-

stva za obnovu, istraživanja i edukaciju. U Srbiji, već tokom prvog ciklusa programa, nominovano je arheološko nalazište Vinča, koje je izabrano među četrnaest najugroženijih spomenika kulture u 2013. godini, ali zbog nedostatka angažmana i saradnje od strane nadležnih ustanova i lokalne zajednice nije odabrano među sedam finalnih lokaliteta. Tokom 2014. godine nominovana je i izabrana subotička Sinagoga, a poseta evropske delegacije stručnjaka i projekat "Nasleđe pod lupom", koju je realizovala Evropa Nostra Srbija, u saradnji sa lokalnim i nacionalnim ustanovama i međunarodnim partnerima, značajno su uticali na saradnju prilikom procesa restauracije, na edukaciju stručnjaka i mladih stručnjaka iz regiona, kao i na ključne izbore i odluke u vezi prioriteta i pristupa restauraciji.

Nominacija Beogradske tvrđave za "7 najugroženijih" predstavlja primer u kome ključna pretnja spomeniku nisu nebriga i nedostatak sredstava za očuvanje, već "razvojne" ideje i projekti nekompatibilni sa kulturnim dobrom. Iako Beogradskoj tvrđavi nedostaje redovno i sistemsko održavanje, projekat gradnje

gondola je trenutno najveća pretnja za ovaj spomenik i širi kulturni predeo Ušća. U ovakvim slučajevima fokus je ne samo na zaustavljanju projekta, već i na izradi dugoročnog plana zaštite i upravljanja koji onemogućava slične projekte u budućnosti. Do sada je u programu "7 najugroženijih" bilo nekoliko sličnih slučajeva, kojima je ulazak u program imao presudni značaj za očuvanje nasleđa i napuštanje investicionih projekata. Najzanimljiviji je slučaj kulturnog predela *Rosia Montana* u Rumuniji, gde su rumunske vlasti dale kanadskoj korporaciji pravo na eksploataciju istorijskog rudnika koji je zaštićen kao spomenik kulture, i koji sa planinama i malim naseljima čini izvanrednu istorijsku celinu. Lokalna zajednica i stručna javnost godina su se borili protiv ovog ugovora, a zahvaljujući međunarodnoj kampanji u okviru programa "7 najugroženijih", ovaj ugovor je raskinut. Napravljen je novi razvojni plan za ovu regiju zasnovan na očuvanju kulturnog nasleđa i održivom kulturnom turizmu, uz nominaciju na Listu svetske baštine UNESCO.

Gotovo je izvesno da će izuzetan značaj Beogradske tvrđave, angažovanje lokalnih stručnjaka i građana, kao i veliki rizik kojem je izložena, biti odlučujući faktori za ulazak među "7 najugroženijih", što ćemo znati krajem marta 2020. Mehanizmi borbe i podrške samim tim će postati međunarodni. Beogradska tvrđava samo je jedan, simboličan primer borbe za očuvanje našeg okruženja, poštovanje istorijskih i sadašnjih raznolikosti, i građenja smislenije budućnosti. Nažalost, primera ugroženosti i potrebne borbe beskrajno je mnogo – istorijsko jezgro Subotice, reke Stare planine, Spomen-park Slobodište, Memorijal "Boško Buha", Golija, Petrovaradinska tvrđava, Avala, Staro sajmište... Jer duhovi destrukcije su i dalje budni. Vreme je da odbranimo naša prava i zaštitimo naše kulturno nasleđe.

VIŠNJA KISIĆ, Evropa Nostra Srbija

PAZI ŠTA VIČEŠ

“U svakom djeliću našeg života glazba i kreacija je prisutna. Iako nismo izlazili u javnost, imamo puno novog materijala i uskoro ćemo se time ozbiljno pozabaviti. Svakako nam ne nedostaje tema, pa mi zaista nije jasno zašto se ekipa ne buni protiv bolesnog okruženja. Danas, više nego ikad ranije, za očekivati je da se mladost buni, da pokaže svoju energiju, da okrenu nebo i zemlju. A oni šute, piketaju po mobitelima... To nije prirodno”

Fotografije: Stephany Stefan

Za nekog ko se vrlo dobro seća muzičke 1979, pravo je iznenađenje da godina 2019. protiče u znaku grupe Paraf. Ovaj riječki bend iz prve linije jugoslovenskog panka u svoje vreme bio je poprilična legenda, zahvaljujući pričama o suludo hrabrim koncertima koje su dopirale do nas raznim kanalima, a koje su sve potvrđene debi albumom ikoničnog imena "A dan je tako lijepo počeo" (1980, ZKP RTV Ljubljana). Radi se o pravom borbenom remek-delu autentične ovdašnje pank ško-

le, koje je u sebi saželo životnost i romantično-anarhični humor tog doba, dajući krila celoj novotalasnoj generaciji, kao i veru da se kod nas ipak može ponešto reći i odsvirati mimo kontrole tadašnjih vlasti. Kapitalan značaj ove bučne ploče, kao prvog pravog pank istupa na srpskohrvatskom jeziku, samo je porastao tokom godina, jer ništa slično od tad nije snimljeno na ovim prostorima.

No, bend ubrzo napušta *frontman* Valter Kocijančić, jedna od najosebujnijih pojava na našoj muzičkoj sceni, da bi

ga zamenila upečatljiva *frontgirl* Pavica Mijatović (sada Čabrija) umetničkog imena Vim Cola. U retko uspejoj tranziciji, Paraf se prvi kod nas okreću drugačijem, dark-elektro zvuku, nastavljajući sa angažovanim tekstovima koji artikuliraju strepnje cele generacije, a Vim Cola postaje neka vrsta tajne alternativne junakinje jugoslovenske rok scene i primer mnogim devojkama kako biti svoja. Obustavili su rad posle dva veoma cenjena, neki bi rekli esencijalna *new wave* albuma – *Izleti* (1981, ZKP RTV Ljubljana) i *Zastave* (1984, Helidon).

Uprkos svemu rečenom, tek početkom ove godine, pojavio se četvorostruki CD boks set *Sabrana djela 1976–1987*. (Dallas, 2019), na kome se po prvi put u digitalnoj formi mogu naći svi njihovi albumi, kao i neobjavljeni živi *Paraf Live* sa snimcima iz 1985. i 1986. Da stvar bude neverovatnija, pre mesec dana izašao je novi singl grupe Paraf – *Bez lica* – koji nastavlja tačno tamo gde su pre 33 godine stali. Očigledno je ostalo još mnogo toga da se kaže, pa smo negde pronašli Valtera i Vim Colu i porazgovarali otvoreno, u četiri e-maila, pred njihove povratničke koncerte u Novom Sadu (13. 12) i Beogradu (14. 12), na kojima će nastupiti sa oba vokala – i to nije jedino iznenađenje!

"VREME": Kakav je grad bio Rijeka nekad, a kakav je sad?

VALTER KOCIJANČIĆ: Grad je ostao isti. Razlika je u tome što su došle neke nove generacije koje misle da su pametnije od onih prethodnih. Mi smo kao generacija bili takvi da smo poštovali sve one koji su bili stariji od nas i ovom gradu ostavili smo neki svoj trag! Ove današnje generacije misle da su jedine na ovom svijetu i malo je onih koji normalno razmišljaju kao mi, nažalost! Većina, u trenutku kad počinje upoznavati svijet, smatra da je to trenutak rođenja civilizacije i njihovi "mozgovi" misle da prošlost ne postoji. Značenje te riječi shvatit će kasno. Ali, sve u svemu, Rijeka je ostala Rijeka, uvijek je bila u nečemu posebna. Možda po tome što si uvijek u Rijeci bio kao i svi ostali!

VIM COLA: Rijeka je nekad živjela kao lučki grad: dizalice, brodovi, tvornice, rafinerija, brodogradilište, tisuće radnika u kretanju, učenici, studenti, naši i "nsvrstani", sivilo... U 19.10 završava šesti »

školski sat, rijeka mladosti slijeva se prema Kontu, odnosno kavani i slastičarni Hotela Kontinental, koji se uzdiže nad Rječinom; okupirali smo ogradu iznad rijeke, žamore glasovi... Glavna gradska ulica, Korzo, 21.00: zidovi su izlijepljeni *hand-made* plakatima. Tu i tamo šeta poneki prolaznik, mokrim pločnikom odzvanjaju koraci, Rijeka se pretvara u spavaonicu. Iz Konta pristiže povećana skupina mladih u crnim kožnim jaknama, ide se u klub Palach...

Naš nekadašnji gitarist, danas pokojni Robert Tičić Tica pričao je da je pisao djeđu u Ameriku da pošalje lov za instrument; naš basist Zdravko Čabrijan Zdrave i frend Almir dogovaraju kako nagovoriti staroga koji se vratio iz Iraka da mu uveze gitaru "na povlasticu". Netko je bio u Trstu i kupio LP Joy Divisiona, netko drugi je preko NME-ja naručio nešto iz Londona; netko je pronašao novu garažu za vježbanje jer su nas iz ove prve izbacili zbog buke zahvaljujući predsjedniku mjesne zajednice; naš bubnjar Dušan Lada-
vac Pjer će nekome posuditi bubnjeve... Fotograf Damir Krizmanić Kriza i dizajner Ivan Mišković Miško su u depresiji.

U Palachu praši *London Calling*, masovno poganje; frka, neki crni bi se tukao s Zdravetom ali se zajebo, uletio je Zuhra i razbacao ga; opet problem s "nesvrstanim", zaglumili su mangupe, no njima ćemo jebat mater sutra, u podne na Korzu, jer je netko njihov silovao našu curu. Inače su bili glavni dileri, nosili su odličnu travu i staf iz svojih krajeva, a panduri ionako tada nisu ništa kužili pa se pušilo posvuda...

Svirke u klubovima Palach i 2 boda, u omladinskom naselju Lovorka Kukanić, u Domu željezničara, u klubu 48 u Opatiji; jedino je malo frka kako doma u Rijeku, jer zadnji bus ide u 23.30. Naravno da nitko nije imao auto. "Imaš šta sitnog?!", glavno je pitanje.

Scenu su stvarali Mrtvi kanal, Protest, Umjetnici ulice, Istočni izlaz, Grč, Termiti, Paraf i mnogi drugi; sve frendovi do jaja... U okruženju socijalističkog sivila dogodila se eksplozija kreacije: svirke, Ri Rock, fanzini, omladinski magazin Val, Radio Rijeka koja je puštala naše demo-snimke. No, prije svakog koncerta netko od nas morao odnijeti popis pjesama i tekstove na uvid i eventualno odobrenje u MUP!

Nisu bili sretni zbog nas i svega što se počelo zbivati i zapravo su bili na čudu kako zaustaviti "loš utjecaj na socijalističku omladinu", pa su počeli pritiskati roditelje ne bi li se preko njih nas riješili! No, nisu uspjeli.

Zašto ste uopšte uzeli gitaru u ruke, Valtere, šta vas je na to nateralo? Kako je u ono vreme izgledalo odlučiti se svirati muziku – ali sa idejom da se nešto kaže, a ne po svaku cenu napravi profesionalna karijera?

Valter: Krenuo sam kao dijete u glazbene vode, barem je tako bilo u mojoj glavi. Imao sam jedinstvenu priliku da svaki Bravo, Pop Rocky Das Freizeit Magazine i još neki drugi strani muzički magazini dođu u moje ruke. Sve što sam upijao u glavu – ostalo mi je. I danas rado poslušam te ondašnje grupe i izvođače: Alice Cooper, Slade, Sweet, Gary Glitter... Upisao sam sate gitare na Radničkom sveučilištu i počeo učiti tehniku sviranja. Imao sam nekih dvanaest godina. Bio uporan kao u svemu, pa tako i u gitari i polako počeo stvarati svoje skladbe. Nisu me kao klinca bez veze zvali Fanatik!!!

Na Zapadu se upravo odvijala pank revolucija i iz remitende magazina koje sam dobivao, s obzirom da mi se otac bavio distribucijom novina, počinjem gutati fotografije pankera. U to doba nisam mogao čuti kako oni sviraju, jedino sam upijao njihovu energiju kroz fotografije. To mi se strašno svidjelo i onda sam počeo stvarati glazbu na temelju fotografija. Nakon nekog vremena čuo sam albume Sex Pistolsa i Ramonesa i, premda nisam imao pojma o engleskom jeziku, zaključio da je to isto, da je to ta snaga koju sam izvukao iz fotografija! Pogo!!!

Pod kojim je okolnostima nastao vaš legendarni prvi album? Kako ste napisali te pesme i šta ste njima hteli da kažete? Kako je ondašnja publika reagovala na njih, a kako reaguje današnja?

Valter: Svirao sam za svoje užitke i nije mi na pamet padala nikakva karijera. Htio sam da i to drugi čuju, pa se možda nađe još koji fanatik. Na počet-

ku pokreta koji sam ja unio u naš grad, nije bilo istomišljenika. Ali kroz nekoliko mjeseci bilo nas je možda 30–50 momaka i djevojaka!

Jednom ste na koncertu izjavili: Svi smo mi pankeri! Na koga ste mislili i u kom to smislu?

Valter: Uvijek mi se stavlja pod nos to što sam rekao da smo mi svi pankeri, uvijek me to pita onaj koji nema pojma o značenju riječi PUNK! Svako društvo ima svoju trulež. Pank znači trulo! Živimo u trulom društvu. Ponašamo se nečovječno, nehumano i to je trulo! Pa što smo onda mi? Obična trulež! Pankeri svog života!

Kad ste postali svesni da je A dan je tako lijepo počeo u međuvremenu postao klasik, koji je uticao na neke ondašnje grupe, i koliko vam je to značilo kasnije?

Valter: Sve nosače zvuka koje su mi objavili, radim za sebe i ne razmišljam o nekim turnejama, zvjezdomaniji... Drago mi je da se to nekima sviđa, da su u svemu tome pronašli sebe, da vole, da uživaju u toj vrsti glazbe. Ne tlačim nikoga. Svatko neka misli svojom glavom! Nije to vjera, politika. To je način razmišljanja!

Zašto ste se povukli iz grupe odmah posle prvog albuma?

Valter: Da, bilo je to nakon promocije prvog albuma. Ja to nisam doživljavao kao nešto tako veliko, strašno, ozbiljno. Sve je to skupa bila meni jedna lijepa crtica iz mladog života. Vrtim malo film i dolazim do saznanja da sam sa bendom

napravio to što sam osjećao, živio, proživio u tim godinama. Mislim da sam tada rekao to što sam imao za reći. Bio sam vjerojatno presebičan i možda sam bend ostavio na cjedilu. Trebao sam to izvesti na neki drukčiji, bezbolniji način za ostatak članova grupe. To su bile godine kada u glavi teče jedna sasvim druga kemija. Sad vidim da to nije bilo u redu s moje strane. A jebiga, bilo, pa prošlo! Ispalo je i ovako dobro!

Kako je to bilo biti žena u pank bendu 1980-ih godina u Rijeci? Kakav je bio život u gradu i odnos prema ženama izloženim na sceni ili ženama neobičnog izgleda na ulici?

Vim Cola: Mnogi misle da je kadrovska smjena, tj. moj dolazak u bend značio odlazak frontmena i promjenu zvuka. To nije točno. Dotadašnji pjevač i gitarist Valter Kocijančić je po završetku snimanja albuma "A dan je tako lijepo počeo" bendu objavio svoj odlazak i ja sam tu slučajno uletjela jer smo bili u istom društvu. Znali su da pjevam jer sam nešto pjevala Termitima na snimanju, a Zdrave i ja smo tek potom počeli hodati. Moram razočarati one koji misle to što misle, iako me BK za njihovo mišljenje.

Bend je imao potrebu istraživati i promjena zvuka je samo logičan slijed bez obzira na mene i moj spol. Uostalom, nikad nisam svoje pripadanje ženskom rodu doživljavala ni kao prednost ni kao nedostatak, niti ga isticala. Ja sam dijele ulice, asfalta i spol meni nije interesna kategorija već ono što iznutra jesi ili nisi.

Osobno nisam imala većih problema zbog svog izgleda osim jednom prilikom kad sam dobila dobru šamarčinu od milicionera kojem se nisu svidjele moje čizme s mrtvačkim glavama i hlače s remenjem. No, to je izolirani slučaj, uglavnom su to bili simpatični komentari na moju 'petarda' frizuru i boju kose koju sam mijenjala prema raspoloženju! Moja estetika je bila i ostala estetika drukčijeg bez obzira!

Koliko ste bili svojevremeno u prilici da kao autorka učestvujete u kreiranju tekstova i muzike benda Paraf?

Vim Cola: Mi smo u bendu ravnopravno sudjelovali u kreiranju tekstova i glazbe, znali smo satima na probama razgovarati o temi, mijenjali, tražili određenu boju zvuka koja će na naš način potcrtati atmosferu riječi. Ništa tu nije bilo slučajno. Albumima smo pristupali konceptualno, tako da su npr. *Zastave* nastale inspirirane atmosferom beznađa balkanske krčme Krležinih *Zastava*. Nažalost, mnoge stvari s tog albuma bile su proročanske i to je vrijeme pokazalo ("Budućnost nije sve ono što će doći, neke stvari će se jednostavno ponoviti!"). Osim toga, imali smo sate koje smo zvali "vjeronauk" i tu smo jedni druge zapravo odgajali, korigirali, ukazivali na neku lošu crtu bez ljutnje. Nikada nismo stvarali pjesmu s ciljem dopadanja masi. Prije svega, vodili smo se našim osobnim *feelings* i nije nas bilo briga da li je forma 2-4 ili neka propisana lijeva. Ako smo je mi doživljavali, onda smo to tako i napravili – unatoč i usprkos!

Sivilo svakodnevnice, besperspektivnost, dim iz dimnjaka, podloga su za razvoj scene i tema tekstovima kojima smo izražavali otpor i neslaganje s horoskopom koji nam je bio zacrtan.

Kako ste iskreirali svoj upečatljiv Vim Cola imidž onog doba? I odakle vam to ime (Vim je ime tadašnjeg sredstva za čišćenje – prim. aut.)?

Vim Cola: Proći Korzom značilo je da su se kasnije po uglovima satima prepričavali moj izgled, frizura i odjeća. Sve to je bio odraz stava BMK...c za vas! U našem čoporu bilo je puno cura i svaka je

bila originalna na svoj način, vizualno bile su jako zanimljive! Njegovala se individualnost, a ona je uvijek provokacija! Današnje cure se u svemu jako trude nalikovati modelima s raznih TV programa, a uniformiranost i silikon su ciljevi. Plitko i žalosno! Ime Vim Cola nastalo je slučajno kao zajebancija na cugu koju su pili šminker!

Kakva je bila opšta situacija u vreme vašeg dolaska u bend? Tito više nije bio živ, a Jugoslavija je polako klizila ka svom raspadanju. Da li se to već predosećalo u ono doba i koliko je prekid rada Parafa koincidirao sa svršetkom našeg kratkog srećnog SFRJ života?

Vim Cola: Mi nismo bili previše svjesni budućnosti, tj. nadolazeće propasti, jer je naše okruženje bilo multikulturalno i nitko nije nikome brojio krvna zrnca. Naprosto, naš je mentalni sklop multinacionalan, planetaran. Jebalo nam se za državu osim što smo bili protiv svih i svega što smo smatrali neprirodnim, što je ometalo kreaciju. To je bio prije svega paranoični režim, koji je poput umirujuće zvijeri pokazao svoje pravo lice slučajem smrti mladića Nenada Vižina. On je izgubio život u onom istom Hotelu Continental koji je bio centar društvenog života grada. Bilo je to zbog milicijske intervencije, a njegova smrt i sve oko nje rezultiralo je općim otporom koji su tadašnje vlasti svim silama pokušali ušutkati i slomiti raznim pritiscima, prijetnjama i lažima koje su plasirali kroz medije.

Koliko je jugoslovenska scena bila istinski povezana i solidarna u vreme "novog talasa"? Koliko je bila otvorena za nekog ko ne dolazi iz glavnih gradova republika? Ko su vam bili najbolji prijatelji među bendovima van Rijeke?

Valter: Slabo smo bili povezani. Svatko je to radio za sebe i svoj kraj. Ja sam sve to radio iz svog zadovoljstva i nisam se obazirao ni na kog. Hoće li se nekom to svidjeti ili ne, pucao mi je don! Nisam bio ni pod čijim utjecajem, ni glazbeno, ni tekstualno, ni vizualno. Bio sam svoj!

Vim Cola: Nekako smo u to vrijeme najviše bili povezani s Ljubljanom koja je imala sličnu scenu i, općenito, bila je puno fleksibilnija u odnosu na ostatak zemlje. Naime, Slovenija je tada, za razliku od ostatka SFRJ, najmanje bila

indoktrinirana režimskim filmom. Doduše, bendovi su ondje prolazili sličnu sudbinu kao mi u Rijeci. Malo kasnije je krenula scena u Beogradu. U to doba novo-valna scena nije imala previše pristupa medijima, TV-u. To se naročito odnosi na bendove poput nas, koji nisu bili klasično komercijalni, a još k tome i dolaze iz 'provincije', jer je to značilo dodatne troškove, makar za prijevoz, pa je bilo praktičnije dovesti nekoga iz centra. Tako smo se mi uzajamno pomagali i pozivali na naše svirke druge bendove kao goste i obrnuto. Općenito je vladao jedan fini odnos među novovalnim bendovima. Ne bih ovdje nikoga posebno isticala, jer su mi svi iz tog vremena podjednako dragi.

Koji su vaši najdraži jugoslavenski albumi svih vremena?

Valter: Što se tiče stare jugoslavenske scene, bilo je bendova, ali ne baš previše onih koji bi se nešto meni dopali! Ja sam još bio golobradi dečkić koji je upijao sve i svašta. Glava još nije bila poslo-

Vim Cola: Mi smo tada jako često nastupali, tjedno po pet koncerata. No, da nismo živjeli kod roditelja teško bismo mogli od svirke egzistirati. Tako se svatko od nas bavio i drugim stvarima, neki su radili, drugi studirali... Pred kraj snimanja albuma *Zastave*, iznenada je od aneurizme u 21. godini života preminuo naš gitarist i prijatelj Robert Tičić Tica. To nas je duboko protreslo i nekako je sve izgubilo smisao. Čak zbog toga nikad nismo napravili remiks ploče. Vjerojatno smo se tada prvi put susreli s životom lice u lice i nije nam se dopalo, nekako smo na brzinu odrasli. Bili smo izgubljeni i nismo mogli zamisliti nastavak rada bez njega. Trebalo nam je nekoliko godina da se u potpunosti oporavimo od šoka, naročito ja. Tica je i dan-danas u našim srcima, mislim, pričama...

Zdrave i ja smo tada započeli graditi zajednički život, okolnosti u društvu bile su neizvjesne, naziralo se nešto suludo na horizontu, nešto kao kad prije nevreme-

Vim Cola: U svakom djeliću našeg života glazba i kreacija je prisutna. Iako nismo izlazili u javnost, imamo puno novog materijala i uskoro ćemo se time ozbiljno pozabaviti. Svakako nam ne nedostaje tema, pa mi zaista nije jasno zašto se ekipa ne buni protiv bolesnog okruženja. Danas, više nego ikad ranije, za očekivati je da se mladost buni, da pokaže svoju energiju, da okrenu nebo i zemlju. A oni šute, piketaju po mobitelima... To nije prirodno.

Valtere, dugo ste već učitelj u školi – kakva su deca danas u poređenju sa onim kakvi ste bili vi? Ima li među njima nekih pankera 21. veka?

Valter: Radim u školi već 37 godina i učim djecu osnovama života, temeljima života! Ako kuća nema temelja, sve se ruši! Smatram da su ti temelji osnova svega u životu. Kasnije, kada se to dijete formira u čovjeka, sjetit će se najviše onih lijepih događaja iz svoga najranijeg školovanja! Sjećat će se svoga učitelja! U svakom budućem društvu ima sve više truleži, pa neka malo "mlađi nasljednici" pjevaju, pišu, slikaju, dižu bunt na bilo koji način, neka pokažu svoje stavove, mišljenje protiv onog što im ne odgovara za normalan život čovjeka. Dolaze nove generacije, ostavit će i one valjda nešto što vrijedi.

Šta to niste završili sa Parafima, a sad planirate, pa ponovo nastupate? Je li pank zaista mrtav?

Valter: Vraćam se nakratko na scenu. Nekima će to dobro doći da se i u njihovim mislima stvori kakva nova ideja, kakav novi PUNK!!!

Vim Cola: Ne može se o panku govoriti kao o isključivo glazbenoj kategoriji jer on za mene znači i pretpostavlja mnogo više od toga. Činjenica je da je upravo pank eksplozija otvorila mnoga vrata u tadašnjoj žabokrečini, ali isto tako nisam pristalica onih koji se pravovjereno isključivo drže jednog pravca. Glazba je umjetnost, a ona nema ladica i ograničenja. Istraživanje, glad za zvukom, to je ono što me zanima. Kuda će me to odvesti, vidjet ćemo, svemir je beskrajan. Srećom, postoje entuzijasti, postoje mladi bendovi, postoji Ri-rok, postoje ljudi koji održavaju konstantu i čuvaju vatru kreacije.

ZORICA KOJIĆ I DRAGAN AMBROZIĆ

■ Svako društvo ima svoju trulež. Pank znači trulo! Živimo u trulom društvu. Ponašamo se nečovječno, nehumano i to je trulo! Pa što smo onda mi? Obična trulež! Pankeri svog života!

žena kao ni danas, ha, ha, ha... Volio sam slušati Parni valjak, Drugi način, Smak, a posebnu pozornost sam davao YU grupi. Oduvijek mi se sviđao taj istočnjački melos kao i dan-danas. Danas ih znam pogledati na netu i baš su mi top! Interesantno je to da nisam nikad napravio niti jednu pjesmu koja u sebi sadrži bar zrnice tog melosa.

Vim Cola: Na to pitanje mi je teško odgovoriti. Naime, ima nekoliko bendova s jugoslavenske scene koje posebno cijenim i čije pjesme uvijek rado slušam npr. Lačni Franz, Električni orgazam, KUD Idijoti, EKV, Laibach, ali kad bih trebala neki album posebno izdvojiti, onda je to za mene svakako album *Pljuni istini u oči* Buldožera. To je čista kreacija bez predumišljaja, jedan potpuno novi izričaj.

Kako ste vi lično živeli kao muzičari u ono vreme? Čime ste se bavili posle zaustavljanja rada Parafa?

na sve pucketa od elektriciteta. Paranoja i pritisci vlasti zbog rada Parafa su rasli, pogotovo prema nas dvoje i tada smo u dogovoru s ostalim članovima benda odlučili na neodređeno zamrznuti rad Parafa. Zdrave je završio studij na Pomorskom fakultetu i otisnuo se na more, gdje je kao radio-oficir proveo dvanaest godina, a ja sam otvorila privatni posao koji mi je omogućio da budem kod kuće. Dobili smo dvije djevojčice i kad su krenule u školu, odlučili smo da ne želimo da nam djeca rastu u gradu, već smo donijeli odluku o preseljenju na otok Krk. Napustili smo svoje poslove, i u obiteljskoj kući u Baški otvorili restoran, koji vodimo 25 godina, a sad je posao preuzela mlađa kćer.

Pogoduje li današnje vreme ponovo pojavi novih velikih ženskih ličnosti i na ovom, našem tlu? Drugim rečima, koji je razlog što ste se vi lično ponovo reaktivirali?

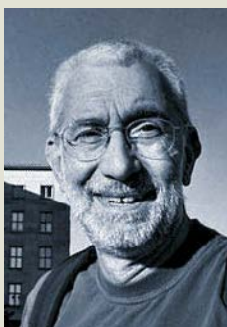
Hedonizam u prahu

Zabluda je bila klasična. Družili smo se samo sa sebi sličnima, pa smo prevideli da postoji i ona tiha većina. Pa se čudimo kako ovi osvajaju toliko na izborima, a ne znamo nikog da za njih glasa

Prvoborci iz 1981. godine, kako je aktere novog talasa duhovito nazivao Vlada Divljan, postali su (a ima tome već više decenija) dosadna unjkava zakerala posvećena samo svojoj mladosti. A i ja sa njima. Zato nam sasvim odgovaraju razna obeležavanja 40 godina od kreativnog vrhunca ovog pokreta. Uz to idu silne knjige o Džoniju i EKV, tribine i radijske emisije. Pa se okupljamo i kao nekad penzionisani generali JNA prisećamo borbenih godina.

Eto, na primer, jedan od centralnih novotalasnih događaja tada je bila serija koncerata u Domu omladine nazvana "Pozdrav iz Zagreba". Uzvratni "Pozdrav iz Beograda" je ubrzo Auto-putem Bratstva jedinstva krenuo u zagrebački klub "Kulušić". Uglavnom, januara 1981. Beogradu su se prvi put u punoj snazi predstavili Film, Haustor, Prljavo kazalište i drugi junaci scene. Džoni je kao i uvek išao drugom stranom. Odbio je poziv, pa je na istom mestu, par nedelja kasnije, Azra tokom tri dana održala pet rasprodanih svirki. A sve te pozdravne večeri su bile uzbudjuće. Haustor su kao predgrupa zamalo ukrali šou Prljavom kazalištu koje je u to vreme trijumfovalo albumom *Crno-bijeli svijet*. Sa uživanjem sam sa Brankom Vukojevićem, tadašnjim urednikom "Džuboksa", posmatrao podivljalu publiku koja je ska-ska-skakala na *Mi plešemo*. Bio je to hedonizam u prahu. A onda me Branko zbunio rekavši "Mi plešemo, ali po zgarištima". Nisam shvatao zašto je te večeri toliko mračio. Sve dok nije došla otrežnjujuća 1991. godina. Ali bilo je efektno dok je trajalo. Uprkos glamuru novog talasa, sve je bilo na gerilskim osnovama. Čuvena je već priča o poslednjem autobusu za Novi Beograd gde su se sretali akteri te scene, pa se švercovali do kuće. A pre toga su u parku kod SKC-a cedili jedno pivo. Skloniji hazardu su se odvaljivali od "tigar" lepka (duvanje iz kese su zvali "očemo Majlsa Dejvisa?"). Moj prijatelj poljski muzički novinar Gregor Bžožović je krajem 1981. organizovao koncerte Električnom orgazmu i Šarlu akrobati. Opisivao mi je kako su te poljske mini turneje izgledale. Šarlo se vozio u kombiju bez grejanja i prozora u zadnjem delu, sedeli su na drvenim klupama, svirali po nekim zabitima. I po svemu sudeći se urnebesno provodili. Bilo bi inspirativno uraditi film o jugoslovenskom pank bendu u sirotinjskoj Poljskoj. Mogao bi da se zove "Poljska u mom srcu".

Kako sam ja prilično nostalgичna krpa, žal za novim talasom počeo sam da osećam odmah pošto se završio, i to

Piše:
Petar Janjatović

Muzički analitičar iz
Beograda

početkom 1983. godine. Okej, bilo je to u posebnim uslovima koji su se tada zvali "služenje narodu", to jest JNA. Tu sam hirurški precizno shvatio šta je "oko moje glave". I da od nas pedeset u takozvanoj spavaoni, rok sluša njih desetak (Bijelo dugme, Riblju čorbu, Divlje jagode), a novi talas nas trojica. Toliko o masovnosti pokreta. Zabluda je bila klasična. Družili smo se samo sa sebi sličnima, pa smo prevideli da postoji i ona tiha većina. Pa se čudimo kako ovi osvajaju toliko na izborima, a ne znamo nikog da za njih glasa.

Ali šta hoću da kažem: uprkos svojoj našoj novotalasnoj mitomaniji, te pesme žive i danas. I po svemu sudeći znače novoj publici. Gile (sa, za njega, klincima iz grupe Magic Bush) izvodi "retko svirane pesme", riječki Paraf je najavio seriju ex-Yu koncerata, Srđan Saher (ex Haustor) je posle višedecenijske pauze snimio CD *Biser ambra jantar*, Zoran Predin je (takođe sa klincima) obnovio Lačni Franz. Deo ostalih je nažalost opravdano odsutan. Priču o tim ranim radovima potkrepljuju i dokumentarci *Nebeska tema* i *Tusta*.

Dok u ponedjeljak 9. decembra pišem ovaj tekst, stiže mi vest da je umro još jedan nosilac spomenice iz '81. Naš drug Miladin Jeličić Jella, koji je fotografijama ovekovečio osamdesete. Prošlog maja, pišući tekst za katalog njegove samostalnice izložbe u Manakovoj kući, prisetio sam se naslova svoje nikad napisane priče iz mladosti, "Čovek koji nije propustio nijedan žur". Radnja je trebalo da se odvija u Beogradu u vreme novog talasa, a glavni junak bio bi šarmantni gradski zgubidan. Sa cigaretom u jednoj i foto-aparatom u drugoj ruci. Najbolji informator gde se posle svirke ide, kolekcionar party adresa, čovek sa radarom za zabavu. Išli smo na flipere na Kalemegdan, muvali se po SKC-u, zevali ispred Lovca, osvanjivali na Akademiji. Menjali Dan za Noć. Naravno, nije to bilo dokono gubljenje vremena, već prava, ulična škola. A Jella je pedantno slikao ilustracije za naše udžbenike. Dokumentarno, ležerno, uverljivo. Sve suprotno od današnjih izveštačenih samoslika. Jellini zamrznuti kadrovi su prikazivali jedan drugačiji grad, mešavinu pankera, hipika i šminkera. Danas kada gledam ta "nastavna sredstva" napadaju me gorko-slatke emocije. Kako je to Felini precizno opisao rečju "amarkord". Koju je sam smislio: gorka sećanja (*amaro ricordare*).

Rambo Amadeus je još 1996. godine pevao: "Otiš'o je svak ko valja, neki vani a neki na nebo". Svojim roditeljima današnji klinci slike šalju iz Slovačke, Irske, Finske, Nemačke... Prebrzo smo od poređenja sa Londonom, San Franciskom pa i Trstom stigli do glavnog grada opustele banana države koju vode trgovci drogom i oružjem. Nosioci spomenice iz '91.

Logorske neveste i pogača

Izložba u Muzeju Jugoslavije nemilosrdni je podsetnik na vreme prisilnih seoba, noćnih, bespovratnih odlazaka i pokušaja (re) uspostavljanja starih i novih identiteta u drastično izmenjenim uslovima emigracije

A dresa, Čovek, Inventar, Karta u jednom pravcu, Sigurna zemlja, Prijatelji, Tuga, Zakon, Žudnja za životom, samo su neki od termina kojima je više od 30 umetnika i aktivističkih grupa stvorilo Rečnik migracija na izložbi posvećenoj devedesetim godinama prošlog veka, nedavno otvorenoj u Muzeju Jugoslavije, to jest obnovljenom zdanju ovog kompleksa – u Muzeju 25. maj. Autorke izložbe Ana Panić i Simona Ognjanović kažu da je cilj izložbe mapiranje različitih formi angažmana u polju umetnosti, kroz koje su adresirani najrazličitiji problemi uslovljeni upravo migracionim procesima u pomenutoj deceniji. Rečnička struktura alternativnog pojmovnika nasuprot dominantnim javnim diskursima o migracionim problemima zadržana je i u samoj organizaciji izložbe, koja je podeljena po celinama. Ana Panić kaže kako je ideja bila da prostor ne bude opterećen nadinterpretacijama, već da se posetilac slobodno kreće kroz mrežu termina birajući reči koje su mu najzanimljivije.

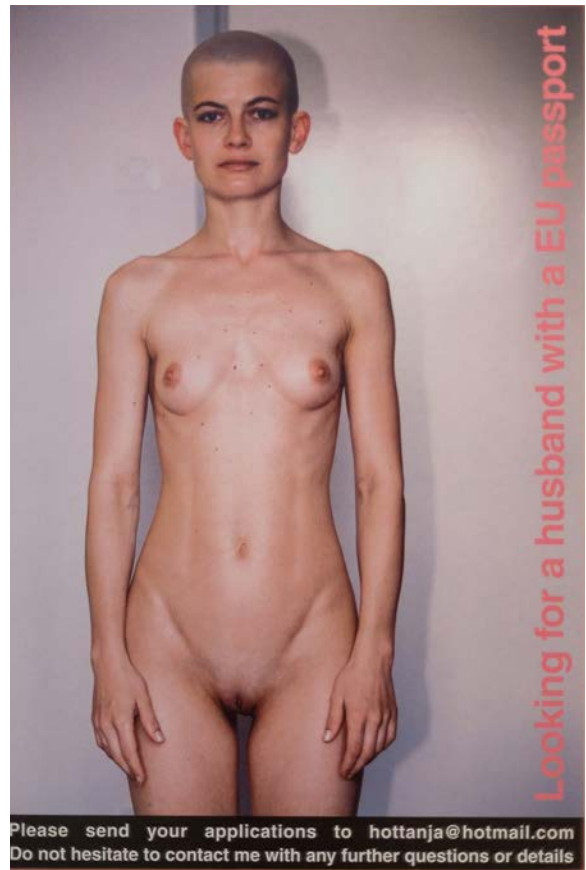
“Svaki rad ima svoj pojam koji je umetnik izabrao i napisao izjavu za njega, a lakši uvidi u kompleksnost problema migracija potpomognuti su grupisanjem radova u šest celina koji počinju odeljkom *Lica i stvari*, nastavljaju preko segmenata *Režim (ne)kretanja*, *Režim stanovanja*, *Odluke i prisile*, *Susreti / mreže solidarnosti*, do dela *Narodi i teritorije* gde su predstavljeni i radovi koji ne pripadaju samo 90-im nego i vremenu nakon njih, a pojedini su producirani specijalno za ovu priliku”, objašnjava sagovornica “Vremena”.

Prva celina *Lica i stvari* doslovno prikazuje lica ljudi koji su otišli ili predmete koje su oni ostavili ili poneli sa sobom u inostranstvo. Rad Dušice Dražić upravo govori o tome i o šest različitih pred-

meta koje je sakupila od ljudi koji su otišli u Holandiju. Nisu to neke posebne stvari, ali svaka od njih je simbol neke lične istorije njihovog vlasnika. To su, recimo, turpija za nokte ili Elanove skije koje je jedan od umetničkih prijatelja izneo iz zemlje pod izgovorom da ide na skijanje, a zapravo sa jasnim ciljem da se nikad ne vrati u Srbiju. Vladimir Radojčić, koji je ranih 90-ih otišao u Ameriku i koji i danas živi i radi u Njujorku, pre polaska u beli svet napravio je seriju polaroida na kojima je slikao samog sebe dok nosi kozmetičku masku na licu ispod

koje pravi živu mimiku. Na taj način on je propitivao identitet migranta, da li ga on, kud god da krene, nosi sa sobom ili ga možda nepovratno gubi potpunom asimilacijom tako neophodnom da bi se neko ko ode na drugi kraj sveta osećao kao kod kuće. Da li je moguće živeti transmigrantski identitet, biti istovremeno i tamo i ovde, samo su neka od pitanja na koja ovaj umetnik skreće pažnju i koja su nastavila da ga zaokupljaju i u novom okruženju. Naime, Radojčić je nastavio da fotografiše ljude koji pristižu u Ameriku i napravio seriju polaroida od kojih je njih 83 predstavljeno na izložbi. Ovi snimci su urađeni u maniru policijskih fotografija i ispod svake stoji metalna pločica sa imenom i prezimenom i podacima o tome kada je osoba sa snimka otišla iz zemlje i šta je njegovo ili njeno zanimanje.

“Deluje jako bolno kad vidite taj broj ljudi. Uglavnom su to reditelji, slikari, fotografi. Svi oni su otišli iz istih razloga”,

DEVEDESETE: Tanja Ostojić

Foto: Nemanja Knežević

bežeći od rata, siromaštva i svega što je počelo da se dešava u Jugoslaviji – podseća Ana Panić.

U celini *Režim (ne)kretanja* radove su izložili Goranka Matić, Asocijacija apsolutno i Tanja Ostojić s njenim poznatim projektom “Tražim muža s pasošom EU”, koji je sada zapravo prvi put izložen u celini. U početnoj fazi ovog rada 2000. godine umetnica je objavila oglas na sajtu Remont asocijacije sa svojom fotografijom i zahtevom u strogo poslovnoj formi da traži muža u Evropskoj uniji. Na fotografiji je Tanja snimljena u maniru logorske estetike budući da je na njoj gola, obrijane glave i praznog izraza lica što je u potpunoj suprotnosti sa uobičajenim aranžmanima slika nevesta. Naime, kako objašnjava Ana Panić, slike ruskih i azijskih nevesta takođe podrazumevaju priličnu obnaženost, ali se one fotografišu s osmehom na licu kako bi privukle pažnju muškaraca.

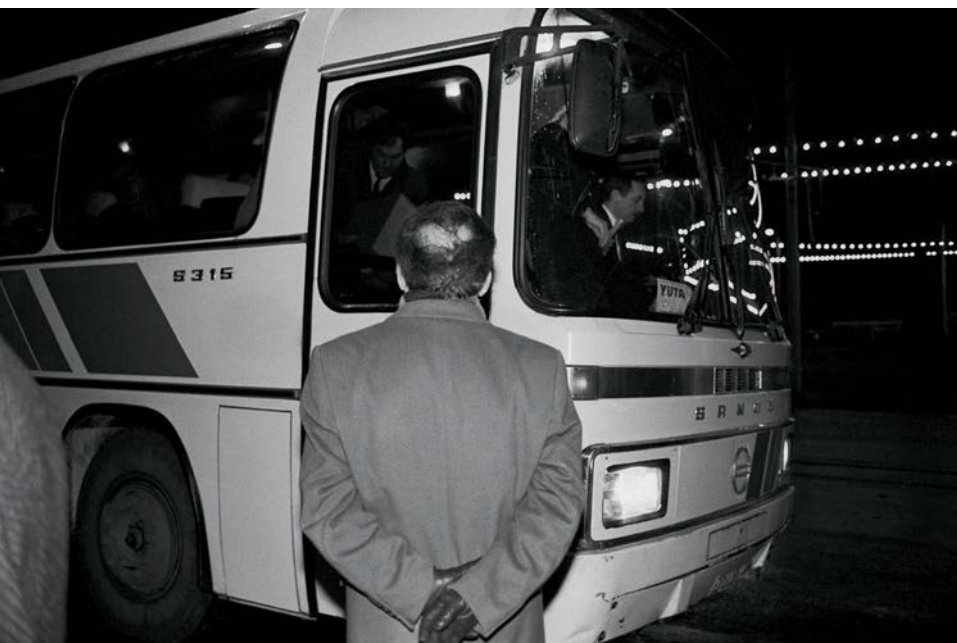
s mapom Evrope

Iz stripa RAT, Škart

Tuga potencijalnog putnika, Železnička stanica Beograd 1993, Škart – Vesna Pavlović

Ljilja i Goran odlaze u Kanadu 01.1994, Goranka Matić

Umetnici

Na izložbi *Devedesete: Rečnik migracija* koja će publici biti dostupna do 1. marta 2020. učestvuju Asocijacija "Apolutno", Aleksandrija Ajduković, Dejan Dimitrijević/Nebojša Šerić Shoba, Dušica Dražić, Dionis Eskorsa (Dionis Escorsa), Jusuf Hadžifejzović, "Kiosk – platforma za savremenu umetnost", Milena Maksimović, Goranka Matić, Kolektiv "Migrative Art", Ana Miljanić/Centar za kulturnu dekontaminaciju, Milorad Mladenović, Ivana Momčilović/Loran Vanson (Lorent Wanson), Tanja Ostojić, Vesna Pavlović, Nikola Radić Lucati, Vladimir Radojičić, Vahida Ramujkić, Rena Redle (Rena Rädle) i Vladan Jeremić, Balint Sombati (Bálint Szombathy), Škart, Čedomir Vasić, Grupa 484, udruženje "Kardan – kultura sećanja", Vojvođanski građanski centar, Združena akcija – "Krov nad glavom" i Žene u crnom.

"Ogoljena estetika Tanje Ostojić govori o tome da ona nema želju da se dopadne, da njen zahvat dolazi iz rodne i biopolitičke pozicije, da demonstrira položaj žene kada se potpuno ogoli", ističe Ana Panić.

Tanjina fotografija se brzo proširila, pa se i pojavila u časopisima na nemačkom govornom području. S druge strane, i njoj su preko mejlova (više od 500) stizali odgovori u kojima joj je nuđeno sve i svašta, što je dokumentovano na izložbi. Konačno, Tanja je za muža izabrala kolegu, umetnika Klemensa Golfa koji je njevu sliku video u umetničkom časopisu, a rad je tada ušao u svoju performativnu fazu. Video prati mladence koji su se susreli u parku Muzeja savremene umetnosti na Ušću i nakon toga otišli u opštinu gde je obavljen čin venčanja.

"Sve se dešavalo pred pravim matičarem", kaže Ana Panić dodajući da je umetnica imala i kumove – umetnicu

Jelicu Radovanović i umetnika Dejana Anđelkovića, a zanimljivo je bilo pogledati koliko je upravo u ovoj fazi rada naglašen taj administrativni čin iako je matičar sve vreme pokušavao da napravi nešto više od toga. Recimo, kad je rekao "poljubite mladu", oboje su istakli da to ne žele, nisu imali ni burme jer one nisu bile obavezne, a kad su mladoženju upitali da li će slušati svoju zakonsku ženu, odrično je odgovorio namerno izigravajući zakon", priča Ana. "Jedini venčani poklon mladencima bila je pogača sa mapom Evrope, koju je napravila umetnica Jelica Radovanović i koju je mlada pojela. Za potrebe aktuelne izložbe, Jelica Radovanović umesila je novu pogaču. Ovog puta sa mapom sveta na njenoj kori. Nakon svega, Tanja nije čak ni uspeła da dobije državljanstvo nego kratkoročnu vizu, pa radnu dozvolu i nakon 2005. došlo je do razvoda to jest divorce party-ja. Ceo rad se završava sjedinjavanjem materijala koji je prikupljan od 2000. do 2005. godine, a Tanja Ostojić je tek nedavno dobila državljanstvo za sebe i svog sina", ispričala je Ana Panić.

U celini *Odluke i prisile* posebno je upečatljiv rad Grupe Škart koji govori o donošenju odluka u kriznim uslovima. Reč je o grafičkoj noveli *Rat* koji potpisuju dvojica prijatelja Đo i Đu. Đo je Đorđe Balmazović iz Škarta koji je izbegao mobilizaciju, a Đu je njegov prijatelj Saša koji je otišao u rat, ali je nakon toga zauvek emigrirao u London. Kroz ceo strip njih dvojica vode razgovor o svojim odlukama, o hrabrosti, kukavičluk, herojstvu, pojmovima koji su i danas aktuelni u javnim diskursima.

"Svakodnevno gledamo tu dilemu. Primeri uzbunjivača Aleksandra Obradovića, progonjene Marije Lukić, novinara koji pišu kritički protiv režima, recimo, primeri su hrabrosti. Poltroni, aparatčici, preletači, ponizne služe vlasti, primeri su kukavičluka. Vlada dosad neviđeno ulazišтво. Tih primera ima milion, od ogromne većine medija do armije partijskih 'vojnika'", kaže Đorđe Balmazović uz konstataciju da ovde i sada "kukavičluk cveta". "Najgori su mi oni koji imaju mnogo i, uprkos tome, pristaju na poltronstvo da bi sa-

čuvali svoj komfor. Don-obraz – odličan izraz – zamišljam sliku...", konstatuje Balmazović. Prema njegovim rečima, prijateljstvo sa Sašom nikada nije dovedeno u pitanje.

"Obojica smo shvatili besmislenost tog rata još na početku. I sada imamo skoro isto mišljenje o tome. Jedina je razlika bila što se on odazvao pozivu na mobilizaciju (iz razloga navedenih u knjizi), a ja nisam. Treba napomenuti da je on imao nesreću da su ga zvali među prvima, krajem leta, a ja sreću da su me zvali oko mesec dana kasnije, kada je jesen počela i kada je već bilo jasno da se veliki broj ljudi neće odazvati", priseća se Đorđe Balmazović.

O prijateljstvu i ljudima koji odlaze govori i rad Goranke Matić na koji su, prema rečima Ane Panić, posetioци imali posebno dirljive reakcije.

"Ljudi su se prisetili istih tih scena, sankcija i vremena kada ovde ni avioni nisu leteli i kada su ljudi odlazili u svet ispred Hotela Slavija gde su bili autobusi koji su one koji odlaze prevozili do aerodroma u Budimpešti", kaže sagovornica "Vremena" i skreće pažnju da je najosetljivija zona izložbe u celini pod nazivom *Narodi i teritorije*.

"To su makronarativi posvećeni takozvanim velikim temama, istorijskim narativima, mitovima koji su mogli da dovedu do svega onoga što se tokom devedesetih ovde desilo. U tom delu se govori o Evropskoj uniji, o Kosovu, jugoslovenstvu, pitanjima koja su i dalje bolna. Ovde je izložen rad Čedomira Vasića *Put u Oz*, koji je prvi put izveden u Modernoj Galeriji u Pančevu. Tada je ceo izlagački prostor bio ispunjen zemljom s putem od cigli u obliku znaka beskonačnosti i na njegovom kraju teodolit. Kada se pogleda kroz sočivo ove sprave, na suprotnom kraju sale se vidi monitor na kojem je prikazana čuvena slika *Seobe* Paje Jovanovića onakva kakvu je znamo, ali i slika tog istog pejsaža samo bez ljudi."

Zlokobno smenjivanje ova dva prizora podsvesno se odvija u našim glavama i danas, a izložba *Devedesete – Rečnik migracija* u Muzeju Jugoslavije samo nas nemilosrdno iznova podseća na to.

ALEKSANDRA ČUK

Bioskop: *Ajvar*

Snaga emocija i moć priče

U Ajvaru nema rušilačke buke i besa, destrukcije i parališućeg tragizma koji su toliko česti u srpskom filmu. Publika prepoznaje to pomeranje ka tananom i uživa u nijansama i valerima, smejući se i plačući sa junacima

Godina koja se bliži kraju jedna je od boljih kada govorimo o domaćim srpskog filma. Od osamnaest dugometražnih igranih ostvarenja naših autora premijereno prikazanih u 2019. godini, bar polovina je bila vredna pažnje i hvala, a neka su, poput Terzićevih *Šavova*, doživela i solidan međunarodni uspeh. Uz to, ove godine su čak četiri dugometražna igrana filma režirale žene. Naravno, pol reditelja nije presudan za kvalitet umetničkog dela, ali u ovim konkretnim slučajevima srpske rediteljke (sve od reda debitantkinje) donele su nove teme i novu snagu u našu kinematografiju i opravdale očekivanja. *Ajvar* Ane Marije Rossi, *Asimetrija* Maše Nešković, *A.S. (25)* Milene Grujić i *WHO THE FUCK ARE YOU* Marine Radmilac, svaki na svoj način, nude četiri sasvim različita pogleda na sedmu umetnost i svet u kome živimo.

Ana Marija Rossi je do *Ajvara* bila najpoznatija po omnibusu *Neke druge priče* (2010), u kome su segmente režirale perspektivne rediteljke iz regiona. Danas, gotovo čitavu deceniju kasnije, svih pet rediteljki koje su učestvovala u nastanku *Nekih drugih priča* i dalje stvaraju, i sve u svojim filmografijama imaju (barem) po jedan dugometražni igrani film. Iako se među pričama u pomenutom omnibusu po kvalitetu upravo izdvojila ona koju je potpisala Rossi, sticaj okolnosti je doveo do toga da je naša rediteljka najduže čekala da se okuša u dugoj igranoj formi. Od

tog čekanja bilo je i neke koristi: *Ajvar*, naime, odlikuje zrelost koja se kod debitanta veoma retko sreće.

Već posle prvih nekoliko minuta filma postaje jasno da je Rossi veoma promišljeno ušla u ovaj filmski projekat i njegovu realizaciju. Iako se radi o debiju, *Ajvar* je delo autora koji tačno zna šta želi, te u njemu nema neumerenosti i lutanja koja su karakteristična za prve filmove reditelja koji debituju u svojim dvadesetim ili ranim tridesetim. *Ajvar* je priča o međuljudskim odnosima, sa fokusom na bračni par gastarbajtera koji, nakon godina i godina provedenih u Švedskoj, zapada u ozbiljnu, možda i nepremostivu krizu koja kulminira tokom njihove praznične posete Srbiji. Rossi se, sa puno ljubavi, usredsređuje na svoje junake, Vidu i Baneta, a sa željom da njih i njihov odnos što više približi gledaocima i da ih prikaže što življe i uverljivije.

Nataša Ninković je u *Ajvaru* ostvarila do sada svoju najznačajniju, najzreliju i najkompleksniju ulogu na velikom ekranu. Njena Vida je žena pred velikom životnom prekretnicom koja bol zbog nadolazećeg bračnog kraha drži u sebi. Ona je tvrdoglava i ponosna, ujedno svesna da njena veza sa Banetom već dugo nije ono što je nekada bila, da se svela na naviku i da je strast utihnula. Trifunovićev Bane jeste prevario Vidu, ali nije predstavljen kao negativac i jedini krivac, u *Ajvaru* nema pojednostavljivanja i podele na crno i belo. Veza dvoje ljudi je izuzetno kompleksna, ne može se svesti na dve rečenice sinopsisa: *Ajvar* nastoji da zabeleži taj suptilni odnos snaga u jednoj dugogodišnjoj vezi. Rossi nam omogućuje da zavo- limo Vidu i Baneta sa svim njihovim vr- linama i manama, što je od ključnog zna- čaja za film u celini. Važnu epizodu ima i veteranka Vesna Čipčić u ulozi Vidine majke Sneže (njen lik je zaslužan za sup- tilni humor koji provejava pričom), dok se ostali glumci moraju zadovoljiti manje ili

više efektnim krokijima: ipak je ovo film u čijem prvom planu su dva lika, ostali su tu samo kao dekoracija ili da posluže kao kontrast ili protivteža.

U biti, ovo je veoma intiman i duboko ličan film o rastanku dugogodišnjih par- tnera koji su se, bez obzira na snažne spo- ne koje ih vezuju i koje će ih uvek veziva- ti, udaljili i počeli da žele različite stvari u životu. *Ajvar* nema pretenziju da donese sveobuhvatan presek društvenih prilika ili da progovori o problemima od svetskog značaja, mada u njemu ima i zanimljivih i u srpskom filmu nedovoljno istraženih tema (životi gastarbajtera-intelektualaca, zrela ljubav, brak bez dece, zapostavljeni roditelji...). Ono što je ovde od suštinske važnosti jeste da rediteljka i njena ekipa uspevaju da tu "buru u čaši vode" predsta- ve na veoma ubedljiv način, te da unutraš- nja previranja u junacima, ma koliko int- imna i implozivna bila, dočaraju sa emo- tivnošću koja "uvlači u priču". U *Ajvaru* nema rušilačke buke i besa, destrukcije i parališućeg tragizma koji su toliko česti u srpskom filmu. Publika prepoznaje to

pomeranje ka tananom i uživa u nijansa- ma i valerima, smejući se i plačući sa juna- cima. Priča toliko dobro korespondira sa gledaocima upravo zato što je svedena u okvire realističnog i zato što u njoj nema preterivanja, nema ekstrema. Rossi pruža pronicljiv uvid u život srednje klase i nje- ni junaci deluju poznato, sa njima je lako poistovetiti se.

Ajvar je prvi put predstavljen publici na Festivalu evropskog filma Palić (gde mu je pripalo specijalno priznanje), nakon čega su usledile brojne uspešne projekcije na domaćim i regionalnim festivalima. U Vr- njačkoj Banji su Ana Marija Rossi i Maja Todorović nagrađene za najbolji scenario, u Nišu su Nataša Ninković i Sergej Trifu- nović ovenčani "Caricom Teodorom" i "Ca- rom Kontantinom", a Vesna Čipčić nagra- đena za epizodu. Na Valter festu u Mlade- novcu *Ajvar* je proglašen za najbolji film, dok je u Herceg Novom Nataši Ninković pripala "Zlatna mimoza" za najbolju žen- sku u ulogu... Veliki uspeh *Ajvara* na do- maćim (i obližnjim) festivalima ne čudi imajući u vidu da je Ana Marija Rossi u svom debiju ponudila priču u čijem su fo- kusu lokalni karakteri i (ne)prilike. "Ajvar" je poput specijaliteta čije je ime uzeto za naslov: u njemu će pre svega uživati srp- ska i regionalna publika, ali će i drugi, čak i ako ne uspeju da uoče baš sve lokalne spe- cifičnosti i sastojke, osetiti emociju koja je u samom središtu ovog filma.

DORĐE BAJIĆ

Radio Laguna
Popodnevni program
93,7FM

DEJANINA RADIONICA
Dejana Milović Buha
radnim danima od 14 do 17 sati

DJ DVOČAS
Pavle Veljković
radnim danima od 17 do 19 sati

Laguna RADIO-93,7
www.radiolaguna.rs

Večeras (baš) improvizujemo

U nedelju 8. novembra na Velikoj sceni Narodnog pozorišta gledali smo predstavu *Život je lep* prema drami *Samoubica* Nikolaja Erdmana u režiji Aleksandra Morfova i izvođenju Makedonskog nacionalnog teatra Skoplje (Severna Makedonija). Utisak u jednoj rečenici glasi: ovo je vrsta predstave kakvu veoma retko možete videti u srpskim pozorištima

Foto: Vojka Nikčević

Krenimo redom – od odnosa prema dramskom tekstu. *Samoubica* je satirična crna komedija napisana 1928. godine i zabranjena u SSSR. Glavni junak Semjon Semjonovič je bez posla pa ga izdržavaju žena i tašta. Jedne noći Semjon probudi suprugu da bi je pitao ima li nešto za jelo. Ona se naljuti na njega: em ga hrani i izdržava, em joj ne da da spava. Na to se on uvredi i odluči da se ubije. Malo po malo razvije se čitavo zamešateljstvo – junaka skoli niz predstavnika raznih društvenih fela (intelektualci, umetnici, trgovci...) koji mu nude veličanstveni ispraćaj u smrt pod uslovom da on izjavi kako se ubija iz protesta zbog njihovog položaja u društvu. Sklapajući dogovor sa svima koji mu nešto ponude, Semjon Semjonovič prvi put u životu, a pola sata pred samoubistvo, postaje zadovoljan čovek. To je problem, jer on više ne želi da se ubije što, naravno, dovodi do besa one kojima je to obećao. Od katastrofe ga spasava samoubistvo deččića koji se poveo za njegovom prvobitnom idejom da ne vredi živeti.

Ova crna komedija sa elementima farse i naznakama teatra apsurda može biti aktuelna u svim društvima u kojima život običnog građanina vredi samo ako postane vest dana podesna za manipulaciju. Reditelj Aleksandar Morfov je ispoštovao tekst od početka do kraja – štrihova ima veoma malo i njihov osnovni cilj je da natuknice koje asociraju na Sovjetski Savez zameni opštim i/ili onim primenljivim na današnje vreme čineći tekst još svežijim, ali bez nasilne aktualizacije. Pomak u odnosu na tekst drame

je namera reditelja i scenografa (Nikola Toromanov) ne samo da prikažu sudbine siromaha već i usamljenost kao uzgredni efekat života u prenaseljenoj zajednici. Naime, komad počinje kao duodrama u jednoj sobici i postepeno se zahuktava i uslozjava. Reditelj i scenograf su sceniski prostor rešili tako da u prvom planu, na proscenijumu, bude sobica Semjonovičevih, koja se sastoji od kreveta i niza starih veš mašina (majka i kći se izdržavaju perući veš). Po dubini scene napravljen je fantastičan prostor koji predstavlja zgradu u kojoj živi porodica Semjonovič i svi ostali junaci ove drame, a u kojoj nema privatnosti. To je jedan tzv. retro prostor – kombinacija industrijskog dizajna (beton, gola cigla, gvožđe), hiperrealističkih detalja – npr. gomila starih radio i TV prijemnika, stakleni krov kroz koji se vide mesec i zvezde, metalne stepenice, vidljiva i nevidljiva vrata, niše, terasa iza staklenog kosog krova...

Za igru inspirativni prostor koji odiše atmosferom juče-danas-sutra te može da predstavlja prenatrpani, devastirani urbani prostor u kakvom su živeli građani SSSR-a, a danas žive gubitnici u brutalnoj trci neoliberalnog kapitalizma. Takođe, to je prostor u kome bi se danas mogla igrati predstava rađena u duhu ruskog poetskog realizma a la Stanislavski. To naglašavamo zato što je takav stil blizak i glumačkoj igri ansambla. Pristup glumačkoj igri kolektiva izgleda kao da je inspirisan poslednjom fazom Stanislavskog kada je on u radu sa glumcima eksperimentisao sa dečijom igrom. Ne dopisujući tekst, reditelj je sa glumcima na osnovu njihovih

improvizacija razvio čitavu predigru koja traje od momenta kada publika počne da ulazi na scenu, pa sve dok se ne ugasi svetlo u sali. Time se kod publike pojačava radoznalost i želja za gledanjem predstave, a glumcima omogućava da kroz improvizacije predstave svoje likove. Improvizacije se nastavljaju i tokom predstave pri čemu je svako individualan, ali niko ne iskače iz ansambla. Naspram ansambla od 21 glumca koji svi igraju ujednačeno i ekspresivno jeste Nikola Ristanovski koji igra Semjona Semjonoviča emotivno, ali i sa blagom dozom distance – on je glumački kontrapunkt ansamblu. Nikola Ristanovski je stožer ove predstave i čitavu radnju komada reditelj interpretira iz perspektive glavnog junaka te dodaje jedan detalj na kraju – Semjon i njegova supruga (Nikolina Kujača) na kraju ostaju siromašni, sami, ali konačno pomireni.

Odatle, valjda, i izmena u naslovu od *Samoubica* u *Život je lep* (inače replika koju glavnom junaku više puta dobacuju ostali akteri). Jedini problem ove predstave je brojnost improvizacija. Neki duhovitiji momenti, koji se u tekstu sastoje od nekoliko replika, u predstavi traju i desetak minuta. Nagomilavanje improvizacija ima za posledicu da predstava traje duže nego što bi morala – od drame koji ima sedamdesetak stranica i koja bi se mogla odigrati za 90 minuta, nastala je predstava od čitava tri i po sata. Zbog toga predstava, naročito u prvom delu, postaje pomalo i zamorna. No, i pored toga, reč je o vanseleksijskoj predstavi kakvu retko imamo prilike da vidimo na našim scenama. ¶

MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

O bezrezervnoj dobroti i pratećim svinjarijama

Lukas Mudison je smestio svoje likove u mali prostor i pustio ih da se, tako zgurani, ponašaju. Podsećalo bi sve to na bizaran eksperiment s pacovima u kontrolisanim uslovima, da nije prepodobnog Joste, koji ispoljava talenat da se posveti svima i svakome, osim, dabome, sebi

Bivalo je ljudi koji su pokušali da na sebe preuzmu svu patnju sveta. Jednog su, zbog toga, prikovali za krst. Drugi je, onaj Rus, prikucavanje na krst izbegao samo zato što je, u međuvremenu, poludeo. Josti, dvadesetosmogodišnjem dečjem psihologu, takva opasnost, doduše, ne preti jer u Švedskoj nemaju običaj da razapinju na krstove, ali to ne znači da mu ne bi prijalo da se malo skloni na krst, da na raspelo utekne od živopisnih likova koji mu se, poput poplave, useljavaju u kuću i u život. Dvanaest polusatnih epizoda serije "Josta" (švedski: *Gösta*, HBO, 2019), po scenariju i u režiji Lukasa Mudisona, studija je ljudskih karaktera u čije središte postavljen je dobri, neporočni Josta, kao nekakav savremeni Iskupitelj okružen bezrezervnom ljubavlju bližnjih i daljnjih, ali i njihovom upravo zapanjujućom sebičnošću. Smestio je Mudison svoje likove u mali prostor i pustio ih da se, tako zgurani, ponašaju. Podsećalo bi sve to na bizaran eksperiment s pacovima u kontrolisanim uslovima, da nije prepodobnog Joste koji ispoljava talenat da se posveti svima i svakome, osim, dabome, sebi (za to nema ni vremena ni prostora). On ume pažljivo da sluša i da udeli dragocen savet, spreman je svakome da pomogne, ali njega, prirodno, niko ništa ne pita. Uz to, za razliku od pacova kojima nije dopušteno da izađu iz eksperimenta (ako im se ne sviđa), ovde je reč o ljudima slobodnim da u svakom trenutku napuste skućeni prostor i neželjeno društvo, te da svoju slobodu konzumiraju na način koji im odgovara, ali, gle čuda, slobodni će ljudi, odnekud, pre da izaberu svakovrsnu skućenost nego široke predele slobode. Zbog toga će Josta, u jednom trenutku, da prespava na verandi svoje kućice, dok će ostali, kako ljudima i dolikuje, spavanje da obave unutra. Sve to ne može da izađe na dobro. Ali idemo redom.

USELJAVANJE

Josta je pronašao posao u švedskoj provinciji i iznajmio kućicu izvan gradića do kojeg dolazi biciklom. Zatičemo ga, dakle, u dobrom raspoloženju, u kućici koju deli s izbeglicom iz arapskog sveta (kasnije ćemo saznati da Josta, zapravo, krije čoveka kako bi sprečio njegov izgon iz Švedske). Uskoro upoznajemo Jostinu devojkicu, razmaženu i njanjavu studentkinju medicine, ali upoznajemo i Jostinu sklonost ka činjenju bezinteresnog dobra: upravo zbog toga što će, ponukan svojom dobrotom, da pomogne nepoznatoj starici u nošenju teških torbi, Josta će zakasnuti na voz za Stokholm i zbog toga biti kažnjen nepodnošljivim prenemaganjem svoje devojkice. Nedugo potom na Jostina će vrata zakucati njegov otac, apsolutno nezreli pedesetogodišnji gubitnik, prepun, dabome, velikih ideja i neugasle energije, ali savršeno bez ikakvog kapaciteta da bilo šta uradi u životu, osim da pravi štetu. (U nizu antologijskih epizoda s ocem, valja pomenuti repovanje dugokosog pedesetogodišnjaka na krovu i haubi automobila, dragulj koji su u stanju da izbruse samo najveći, poput Mudisona.) Sledeći useljenik je sedamnaestogodišnja Jostina pacijentkinja s relativno ozbiljnim psihičkim problemima. Zašto ona? Pa, Josta ne može da je prepusti surovom svetu. U međuvremenu huligani će da mu otmu bicikl, pa sada ide pešice u grad i iz grada, a kada bude kupovao novi bicikl prodavac će, razumljivo, da ga prevvari. Družini u kućici se, potom, pridružuje i Jostin najbolji pri-

jatelj, nedaroviti muzičar i jednako nedaroviti pesnik koji je izgubio inspiraciju, te je sad nastoji pronaći u prirodi. Kao vrhunac, na vratima se pojavljuje i Jostina majka, egoistična umetnica koja najviše na svetu mrzi njegovog oca (kao i on nju). Tu je i svakodnevni Jostin posao psihologa, premda, strogo uzev, to što radi na poslu s decom – pokušava da razume njihove probleme i da ih iz njih izvuče – radi i sa svojim odraslim uljezima, a nezaobilazan je i njegov odnos sa starijom nestabilnom koleginicom koja iz svojih pijanih depresija izlazi samo ako spava s Jostom kome, međutim, nije do seksa s njom, ali ako će koleginici to već da pomogne... I tome nije kraj, ali nećemo otkriti baš sve.

ISELJAVANJE

Zgurani, dakle, na malom prostoru, ali slobodni da u svakom trenutku iz tog prostora izađu, svi se – svim svojim težinama, svim svojim sebičnostima – oslanjaju na Jostu. Otvarajući im vrata svoga doma, otvorio je Josta vrata pakla. Kroz taj pakao vodi nas Lukas Mudison s razoružavajućom jednostavnošću: sve je toliko prepoznatljivo i obično da nam se čini kako bismo to i sami mogli (a ne bismo). Istovremeno, jednostavnost izraza »

otvara ponore značenja i spletove dilema pred kojima nas, doslovno, hvata nervoza: bilo bi neizdrživo gledati ovu seriju kada bi epizode trajale duže od pola sata. Ne možemo se, naravno, odvojiti od ekrana, ali neretko poželimo da se sve to što pre završi, da se oslobodimo napetosti u koju nas Mudison nemilice uvlači. Likovi su tako postavljani da će se malo ko začuditi, najmanje Josta, kada se njegov pedesetogodišnji otac, oličenje čiste neodgovornosti, zaljubi u sedamnaestogodišnjakinju, pa je sad jedino praktično pitanje hoće li se suzdržati od seksa s njom, ili pak neće, što dovodi do urnebesnih situacija. Ili kada Jostina majka zatraži mišljenje (od sina, dakle) o fotografijama na kojima pozira gola. Mudison proizvodi zarazni humor, a da nas, gotovo ni jednog trenutka, čak ni kada se smejemo, ne napušta duboka nelagoda.

Šta je, međutim, s Jostom? U jednoj će replici neko da primeti kako je Josta toliko besprekorno dobar, toliko savršen, da je neprijatno biti u njegovom društvu. Da li je, dakle, Josta kriv što je dobar? U drugoj će replici pak majka, zdravo iznervirana, da izgovori kako Josta nije ništa bolji od njih. Oduvek se, nastaviće ljutito, Josta držao tako kao da je bolji od njih. Ali nije, dodaće. Sličnu će mu zamerku uputiti i otac koji će, uprkos tome što deluje kao bezopasni idiot, kao štetočina nižeg intenziteta, u međuvremenu da napravi upravo nezamislivu svinjariju. Isuviše bi, međutim, bilo lako, isuviše *psihološki*, odbiti ove uvrede konstatacijom da su majka, otac – kao i svi ostali, uostalom – sebičnjaci nemoćni pred Jostinom dobrotom. Bilo bi odveć očekivano reći da ga ujedaju kako bi mu se osvetili jer je toliko različit od njih. Ima nečeg uistinu zastrašujućeg u Jostinoj bezrezervnoj dobroti. Njegova dobrota kao da ruši mogućnost zajednice. Kao da je njegova posvećenost drugima sebičnija od svih sebičnosti zajedno, razornija čak i od neoprostivih svinjarija koje mu ti drugi priređuju. Kao da je tolika dobrota opasnija od naših svakodnevnih pizdarija, zloba i nemoći.

Osim ako je Josta, ipak, samo isuviše dobar za nas.

IVAN MILENKOVIĆ

Tajanstvo francus

Krajem novembra i početkom decembra u Parizu je održana manifestacija "Vikend na Istoku", u okviru koje je u Gradu svetlosti bila predstavljena beogradska scena. Među učesnicima su bili predstavnici različitih umetničkih disciplina, od Svetislava Basare, Mile Turajlić, LP Dua, do počasnog gosta – Enki Bilala, i drugih. Na otvaranju, pisci su čitali delove iz svojih dela, a Aleksandar Zograf je to ilustrovao crtanjem uživo, uz muziku kontrabasiste Nenada Vasilica. Svoj tekst o ličnom doživljaju srpsko-francuskih veza pročitao je Bora Ćosić – članak je, u prevodu Ivane Velimirac, objavio ugledni nedeljnik Le Nouvel Observateur

Piše: Bora Ćosić

S pomenik *Zahvalnosti Francuskoj*, u glavnom beogradskom parku, podignut je krajem tridesetih godina prošlog veka, u vreme moga detinjstva. A kako je ovaj monument vajara Meštrovića prikazivao gorostasnu gospođu golih grudi, koja zamahuje mačem prema tiranima, moja mati skrivala je oči svome detetu, manje zbog mača, više zbog onih bronzanih dojki, koje su lepršale na sve strane. Tako je moj prvi dodir sa frankofonstvom odmah dobio nešto od tajanstva, od misterije, skoro na ivici nečeg zabranjenog. Dok sam odrastao u velikoj najamnoj kući centra grada, nisam imao pojma da tu, preko puta ulice, žive najvažniji pesnici beogradskog nadrealizma, prijatelji i saradnici Andre Bretona, udaljene tačke moga budućeg obrazovanja, do koje tek ću imati da dođem. Svedjedno, u toj visokoj palati na uglu, dvojica nadrealista ispunjavala su godine moga detinjstva svojim urnebesnim, korozivnim pismom, o čemu moji građanski roditelji nisu imali pojma. Tako su se sudarala dva vremena, a da jedno o drugom nije znalo ništa. Kao što nijedan grad nije samo to što je, *nego u njemu ima mnogo koječega, pomešanog*. Pa je na kraju ove iste ulice postojala mala knjižara, dućan, u čijem izlogu stajale su zanimljive šarene knjižice jednog nepoznatog jezika. Dete koje se osvrće oko sebe, pre ili posle primećuje razlike kojima ljudi govore. Ja sam najpre zapazio jezik naših suseda, ruskih emigranata iz Odeze, potom one nejasne

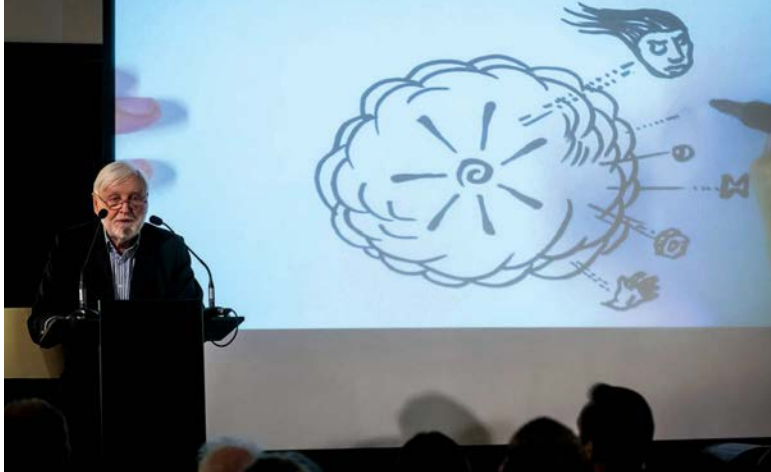
reči koje je koristila jedna vrlo našminhana mamina šnajderica iz Liona. Trebalo je da prođe dvadeset godina, da ona gospoda iz susedne palate postanu moji duhovni roditelji. Koji su, za moga detinjstva, pisali svoje nerazumljive poeme, a istovremeno, poštu između njihovih stanova raznosio je lakej u livreji. Imao sam steći mnogo znanja da se povežu događaji, sasvim nepovezivi, da se upoznaju događaji, skoro nedogodivi. Uz ovaj sofisticirani tok intelektualne rebele, upravljene protiv uobičajenog shvatanja literature, ali i protiv vladajuće diktature kraljevine Karađorđevića, tekla je ona mlaka tekućina trivijalnog građanskog života, takođe puna nekakve francuzštine. Moje tetke ludele su za plavim očima Jeana Gabina, ljubomorno gledajući anđeosku put gospođice Michèle Morgan. Na tom valu bioskopskih zadovoljstava isplovila je koja francuska reč u svakodnevne događaje, a potom, javile su se firme pojedinih prodavnica i institucija, *Francuska parfimerija, Francuska knjižara, ulica Franše Deperea*. Moj lascivni ujak pominjao je nekakvo vođenje ljubavi "na francuski način", ovo ostalo je neobjašnjeno učeniku drugog razreda osnovne škole. Još tajanstvenije bilo je šaputanje među odraslim muškarcima u porodici o gospođici sa sprata više, oboleloj od "francuske bolesti". Sve je išlo ka tome da postoji čitava jedna civilizacija još neosvojivih pojava, u čemu francuzstvo vrlo se isticalo. U jednoj malenoj balkanskoj prestonici dosta toga po-

kog načina

francuženo je, kao da su delovi udaljenog grada Pariza dopremljeni u sitnim pojedinostima, u nekoj vrsti surogata i kao manufakturne mustre.

Tekle su potom pedesete godine, etapa našeg ružičastog socijalizma, a mi, deca ovog režima, još uvek bez putnih isprava, o ostatku sveta slušali smo preko slučajnih predstavnika. Tako nam pesnik Dušan Matić priča o neobičnoj predstavi, pariskoj, u kojoj dva probisveta sede pod jednim drvetom, a to što govore, izgleda kao razgovor filozofa. Ovaj pesnik naučio je svoju generaciju upravo tome, da probisveti mogu govoriti kao mudraci, a zvanični filozofi kao budale. Trebalo je da prođe još neko vreme, pa da čuveni komad bude postavljen i u našem gradu. A da njegov autor postane blizak beogradskom pesniku Konstantinoviću. *Beckett prijatelj*. Nadrealizam je, međutim, bio i ostao zbir pouka, u kojima bilo je svega važnog, najpre francuskog, sve dok ovom nije se pridodao bečki vetar psihoanalize. Jer je mnogo

Foto:
Nikola
Krtolica

toga, najzanimljivije napisanog na svetu, istovremeno, više puta delovalo kao nešto sumanuto, ludo.

Kada sam prvi put došao u Pariz, odmah sam shvatio da se ono glavno ne nalazi na velikom okruglom trgu sa egipatskim obeliskom, nego u jednoj malenoj prodavnici, pored drevne crkve, u knjižari *Minotaur*. Iz nje, kao iz nekog centralnog komiteta jedne nove civilizacije, poslani su svi proglasi, sve naredbe i pouke, šta, kako i čime, učiniti u životu jedne jedinke, koja će svoj život posvetiti ispunjavanju tih proglašenja i tih naredaba. Nije se naše francuzstvo svodilo na pojedinog jugoslovenskog glumca, zalutalog među sadržaje pariskih filmova. Trebalo je ići hodom njihovih praroditelja, poučiti se njihovim tragovima, onim, beogradskog mudraca Marka

Ristića, iz vremena *Manifesta nadrealizma*, zaumnog pesnika Moni de Bulija. Koji su ravnopravno drugovali sa svojom nadrealističkom sabraćom, tu, u kafeu *Flora*, i drugde. To su sada osetili ljudi moga naraštaja, koji deo beogradskog duha preseljavaju u Pariz, Dado, Veličković, Kiš. Nastupila je mezalijansa, među najdragocinjim u mome vremenu. Kada Francuzi nisu više samo Francuzi, nego su to i Rumuni, Španci, Srbi. Već je jedan naivni hrvatski umetnik, Generalić, postavio Eiffelov toranj na sred livade svoje hlebinske slike. Sada je bilo vreme da i Beograd bude dopremljen, takođe u malim izvodima, na pločnik goleme francuske prestonice. Naš boravak ovde, sumira, u malom, ono što su već obavili naši prethodnici, moji duhovni očevi i majke.

USAID i CESID predstavili rezultate istraživanja

O percepciji građana o borbi protiv korupcije

Projekat za odgovornu vlast Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) i CESID obeležili su Međunarodni dan borbe protiv korupcije, 9. decembar, predstavljajući rezultata istraživanja "Percepcija građana o borbi protiv korupcije u Srbiji" za 2019. godinu.

"Prema mišljenju građana Srbije, korupcija ostaje jedan od tri najveća problema sa kojima se suočavaju, pored niskih plata i nezaposlenosti. Većina ispitanika (84%) veruje da korupcija u velikoj meri utiče na srpsko društvo u celini, a građani i dalje veruju da je zdravstveni sektor najkorumpiraniji. Ljudi još uvek ne prepoznaju u potpunosti posledice koje korupcija ima na kvalitet njihovog života, jer samo 47% ispitanika veruje da korupcija utiče na njihov lični život. Međutim, 30% više ispitanika nego 2018. prepoznaje da je odgovarajući nadzor nad institucijama javnog sektora ključan za pozitivan uticaj na napore u borbi protiv

korupcije", rekla je Šenli Pinčoti, direktorka USAID-ove Kancelarije za demokratski i ekonomski razvoj.

Iako smatraju da je korupcija rasprostranjena kako na nacionalnom nivou tako i u njihovom neposrednom okruženju, 86% ispitanika je odgovorilo da je ne bi prijavilo, dok je polovina (53%) odgovorila da, kada bi se našli u situaciji da im neko tražili mito, ne bi ga platili, već bi tražili pomoć od nekoga ko bi mogao da im pomogne bez plaćanja, niti bi prijavili da im je neko tražio mito (54%).

"Institucije zadužene za borbu protiv korupcije i dalje nisu prepoznatljive građanima koji su još uvek nezadovolj-

ni njihovim radom. Velika većina javnosti (86% u 2019. i 85% u 2018) veruje da su oštrije sankcije za davanje i primanje mita, pojačana zaštita uzbunjivača (85%) i veća transparentnost u radu javnih organa i institucija (79% u 2019. i 71% u 2018. godini) najvažnije mere za borbu protiv korupcije", istakao je Ivo Čolović, programski direktor CeSID-a.

Istraživanje "Percepcija građana o borbi protiv korupcije u Srbiji" izradio je CeSID za potrebe USAID-ovog Projekta za odgovornu vlast. Istraživanje je sprovedeno tokom novembra 2019. putem intervjua licem u lice, na uzorku od 1.200 ispitanika u urbanim i ruralnim sredinama širom Srbije.

POSLEDNJA LINI

Francuski radnici se energičnije od zapadnoevropskih kolega bune protiv neoliberalnih reformi. Francuska je ovih dana paralisana zbog protesta protiv reforme penzionog sistema. Da li se i po koju cenu približavamo kraju socijalne politike koja je započeta pre sto dvadeset godina

Oko milion i po Francuza izašlo je prve nedelje decembra na ulice. Održano je 245 protestnih marševa u Parizu, Nantu, Tulon, Marseju, Lilu. Protest će biti nastavljen i posle Božića. U generalni štrajk protiv penzione reforme koji je pokrenuo francuski sindikat Generalna konfederacija rada (CGT) stupili su zaposleni u školama, trgovinama, advokati, medicinski radnici, zaposleni u vazduhoplovstvu, železnici, javlja Bi-Bi-Si. Oko 70 odsto škola je prekinulo nastavu pošto je u štrajku 55 odsto učitelja u Francuskoj, a u Parizu 78 odsto. Četiri od osam francuskih rafinerija je blokirano zbog štrajka.

Kako je javljao RFI, zaustavljeno je oko 90 odsto brzih TGV i 80 odsto regionalnih TER i polovina Eurostar vozova između Pariza i Londona. Saobraćaj je obustavljen na 10 od 12 metro linija u Parizu. Zatvoreno je čak i 60 odsto punktova za rentiranje bicikala. Na aerodromima "Šarl de Gol" i Orli otkazano je oko 20 odsto međunarodnih letova.

Rotirajući štrajk najavili su i sindikati policije, koja je u Parizu mobilisala oko 6.000 policajaca u očekivanju sukoba sa anarhistima iz tzv. "crnog bloka" i sa pripadnicima "žutih prsluka", koji čitavu godinu vode

ulični rat sa policijom između pariskog Austerlica, Trijumfalne kapije i metro stanice Monparnas i po celoj Francuskoj.

PODRŠKA JAVNOG MNJENJA

Agencija Odoxa u anketi koju je provela 3. i 4. decembra među 1005 stanovnika Francuske starijih od 18 godina navodi da 68 odsto Francuza smatra kako je generalni štrajk opravdan, a 89 odsto njih da je predložena reforma penzionog sistema nejasna i mutna. Štrajk su podržali

opozicioni političari i sa levog i sa desnog krila, Žan-Lik Melanšon i Marin Le Pen.

"Gardijan" piše da iza predsednika Emanuela Makrona i "makronizma" koji sprovodi stoji opsesija Pokreta preduzeća Francuske i Nacionalnog lobija poslodavaca da se Francuska mora učiniti privlačnijom za poslovanje i da je žalosno to što Francuzi nikada nisu imali svog Ronalda Regana ili svoju Margaret Tačer. Topogledan pritisak biznisa raste od osamdesetih godina prošlog veka.

JA ODBRANE

BORBA ZA RADNIČKA PRAVA:

Protest u Parizu

Foto: Foto: Tanjug AP Photo

odlazak u penziju bile zamenjene jednom jedinstvenom. Premijer tvrdi da će ostaviti na snazi odredbu po kojoj Francuzi i dalje mogu da odlaze u penziju kad napune 62 godine, ali najavljuje beneficije onima koji budu radili i nakon što napune 64 godine. Nedavno istraživanje *Ifop poll* nalazi da 76 odsto ispitanika podržava penzionu reformu, ali da 64 odsto njih ne veruje vladi.

Masovni i intenzivni protesti i paraliza čitave zemlje slična ovoj sadašnjoj poslednji put su zabeleženi u decembru 1995. kada je vlada desnog centra Alana Žipea pokušala da progura penzionu reformu i bila prinuđena da povuče predlog. Pedesetdvoгодишnja službenica iz severne okoline Pariza Isabel Žarive kaže za "Gardijan" da je reč o životu ili smrti francuskog socijalnog sistema, koji Makron demontira: "Francuska se vraća u doba pre 1945. Dok mnogim ljudima pretila opasnost da izgube socijalnu sigurnost, privatni penzioni fondovi čekaju priliku da se time okoriste."

Makronove reforme bi verovatno državi uštedele novac pošto bi se do 2025. po sadašnjem sistemu penzioni deficit kretao između 8 i 17 milijardi evra. Međutim, ta reforma bi potkopala jedan od najboljih penzionih sistema na svetu, koji bi trebalo širiti, a ne kresati, piše "Gardijan". U Francuskoj je samo sedam odsto starijih ljudi izloženo pretnji od siromaštva, što je niža stopa nego kod često idealizovanih američkih, britanskih i nemačkih partnera. Zahvaljujući socijalnim mehanizmima, u Francuskoj je ublažen efekat poslednje ekonomske krize, što je lekcija koja dobija na aktuelnosti u periodu kada se svetska ekonomija usporava.

MARKONOV PRELOMNI DANI

Dok sindikati već proglašavaju pobjedu, "Mond" piše da naredni dani predstavljaju odlučujući test za predsednika Francuske Emanuela Makrona koji do

Levičarski "Gardijan" "ne veruje onima koji cvile", jer su francuske kompanije isplatile više dividendi akcionarima nego bilo gde drugde u kontinentalnoj Evropi. U Francuskoj je prošle godine bilo više od 40 milijardera. Ipak, veliki deo francuske komercijalne elite ima osećaj da je njihova zemlja ekonomski zaostala: da postoji previše birokratije, previše pravila o zaštiti radnika, da državna potrošnja nepravredno istiskuje privatni sektor. Penzioni sistem je simbol takvih

frustracija biznis elite: tamo gde penzioneri vide izvor teško stečenih koristi, finansijski patroni i ekonomski reformatori vide skupog dinosaurusu hranjenog porezom na zarade.

Francuski premijer Edvard Filip ponavlja da neće odustati od penzione reforme koju je Makron najavio kada je pobedio na izborima 2017. Francuska vlada namerava da pojednostavi penzioni sistem tako što bi 42 različite sektorske šeme sa različitim stopama doprinosa za

Trojanski konji Šreder i Bler

"I na zapadu i na istoku Nemačke vlada mentalitet koji se prožima duboko do srednjeg sloja, da državnu pomoć treba uzimati gde god možeš da je dobiješ, čak i ako porodica zapravo raspolaže dovoljnim prihodima", govorio je 2004. tadašnji kancelar Nemačke Gerhard Šreder. Takvo držanje ni jedna socijalna država ne može sebi da priušti na duge staze, a da ne propadne, govorio je dalje Šreder objašnjavajući svoj "treći put" koji su mnogi kako tada tako i sada smatrali uništavanjem socijaldemokratskih tekovina i izdajom socijaldemokratskih glasača.

Nemci imaju razumevanja za neophodnost promene socijalnih sistema, objašnjavao je Šreder, ali sve dok je reforma apstraktna. Razumevanje opada veoma brzo "kada stvari postanu konkretne i kada pojedinac počne da se pribojava posledica po ličnu životnu situaciju". To je, doduše, "ljudski razumljivo, ali ne može biti merilo za odgovornu politiku", obrazlagao je Šreder sve u duhu krupnog i finansijskog kapitala. Šreder je sproveo svoje socijalne reforme. Četrnaest godina pošto je bivši kancelar počeo da radi za ruski Gasprom, Socijaldemokratska partija Nemačke se sa nekadašnjih 40 odsto srozala na ispod 15 odsto.

Austrijski pisac i esejista Mihael Amon 2005. godine piše u socijaldemokratskom bečkom "Standardu" da su mnogi naseli na "marketišku strategiju tog 'trećeg puta' Tonija Blera, koga nikada nije ni bilo, već samo onog kojim je socijaldemokratija uspešno kročila od 1945 – socijalna tržišna privreda socijaldemokratskog tipa između staljinističko-komunističke planske privrede i neobuzdanog tržišta".

Tu ništa novo nije trebalo izmišljati, piše Amon. Shodno tome je i "biblija trećeg puta" socijaldemokratije, dokument koji su potpisali Šreder i Bler, ispala kako je ispala: trivijalno i ekstremno protivurečno. Taj "treći put" je bio odavanje priznanja tržišnim ekstremističkim dogmama, on je bio "kapitulacija i likvidacija već postojećeg 'trećeg puta'".

Verbalno su se Šreder i Bler kleli u socijaldemokratske vrednosti, piše Amon, dok je njihov zajednički dokument zacementirao padanje na kolena pred religioznim mantrama tržišnih ekstremista: socijalna država je preforsirana; pokušaji da se koriguje zatajivanje tržišta su otišli predaleko; isuviše visoka socijalna davanja učinila su radnu snagu preskupom. Šreder i Bler su se oprostili od instrumenata socijaldemokratske politike, a da nisu ponudili nove, zaključuje Amon.

Šreder i Bler su se ispostavili kao Trojanski konji krupnog kapitala u socijaldemokratiji. Postavljajući interese kapitala i privrede, a ne radnih ljudi, kao prioritet socijaldemokratske politike, oni su izbrisali granicu između socijaldemokratskih i konzervativnih partija, izdali radnike, uništili evropsku socijaldemokratiju i utrli put demontaži socijalnog elementa u tržišnoj privredi. Rezultat toga je da jaz između najbogatijih i najsiriomašnjih iz godine u godinu obara nove rekorde, a srednja klasa kopni.

A. I.

sada nije popuštao: uprkos masovnom protestu transportnih radnika, progurao je zakon o privatizaciji železničkog monopola SNCF, koji utemeljuje put gubitku povlastica, olakšica i statusa radnika. Zakon o radu koji smanjuje obaveze poslodavaca da usaglašavaju plate sa sindikatima je podelio vladu.

Naučni saradnik Instituta za Evropu Ruske akademije nauka Sergej Fjodorov procenjuje za RT da se po nivou nezado-

voljstva sadašnji protesti mogu porediti sa protestima 1995, ali da je politička situacija danas drugačija. Francuska Socijalistička partija je slaba i njen uticaj opada, a Republikanska partija traži novi kurs kojim bi povratila uticaj, tako da nema ozbiljnije alternative partiji Emanuela Makrona.

Posmatrano iz dubine francuskog društva, francuska drama je komplikovaniya. "Gardijan" konstatuje da su francuski radnici, za razliku od kolega u razvi-

Foto: Ralf Roletschek

Foto: Müller MSC

jenim kapitalističkim društvima, češće i žešće učestvovali u masovnim pokretima otpora neoliberalnim reformama koje su preovladale u Evropi nakon štrajka britanskih rudara 1984/85. i njihovog poraza (kada je zavladao "tačerizam").

Fabijan Botini sa Fakulteta za međunarodne odnose Univerziteta u Avru podseća u jednom članku da su koreni države blagostanja u Francuskoj važan deo kulturno-političke tradicije Francuza. Još je Emil Zola (1840–1902) pisao da je kapital "vrsta (...) živog Boga koji jede radnike u senci".

Osnivač filantropskog pokreta i socijalni reformator markiz Fransa de la Larošfuko je 1790. govorio da "jadnici imaju neka prava na društvo". U članu 21. Deklaracije o ljudskim i građanskim pravima od 24. juna 1793. piše da društvo "nesretnicima" duguje život dostojan građana, bilo tako što će obezbediti posao za njih, bilo tako što će obezbediti sredstva za egzistenciju onima koji nisu u mogućnosti da rade". Slične odredbe uvrštene su i u Ustav revolucionarne 1848. mada, kako

podseća Botini, filozofiju delovanja države u to vreme sažima jedna reč koja je slična sadašnjim preporukama neoliberala: siromašnima koji se žale na svoju sudbinu vladajuća elita odgovarala je preko liberalnog premijera Fransoa Gizoa (1787–1874): "Obogatiti se!"

Evropska država blagostanja nije samo, kako se često govori, "hladnoratovska evropska privilegija" uvedena da bi se pariralo komunističkoj ideologiji SSSR. Nije samo ni patent politike levih vlada, već je trajnija istorijska tekovina. Kako je zapazio austro-mađarski sociolog i ekonomista Karl Polonji, socijalna prava su često ustanovljavale desne vlade, paradoksalno čak u većem broju slučajeva nego leve. Poređenje nemačkog i francuskog slučaja o tome ponešto govori.

SOCIJALNA DRŽAVA KANCELARA BIZMARKA

Fabijan Botini uočava da je Francuska još 1884. počela da uvodi takozvani Bizmarkov model socijalne države (legalizacija sindikata, uvođenje inspekcija u zakon o dečjem radu, pomoć starima, slabima i neizlečivima).

Kancelar Oto fon Bizmark (1815–1898) je, naime, ustanovio neke institucije socijalne države uvođenjem socijalnog osiguranja koje je pokrivalo zdravstvenu zaštitu (1883), smrt na radnom mestu (1884) i nemoć u starosti (1889) pokušavajući da suzbije uticaj Socijaldemokratske partije (SPD). U to vreme SPD je, inače, glasala protiv reformi "čeličnog kancelara", govoreći da ne želi da menja slobodu za hleb.

Profesor socijalne politike na Fakultetu za sociologiju na Univerzitetu Bilefeld Luc Lajzering u jednom eseju o državi blagostanja u posleratnoj Nemačkoj konstatuje da je Bizmark pomoću "socijalne države" pokušao da ublaži efekte svoje politike "gvozdene pesnice".

Vajmarska republika (1918–1933) je socijalna prava upisala u ustav, uvela osiguranje od nezaposlenosti, institucije za pomoć porodicama. Teška ekonomska kriza, socijalni problemi i političke konfrontacije doveli su do njenog sloma i omogućili da na vlast dođu nacionalsocijalisti, koji su u početku obećavali ukidanje nezaposlenosti i bede i procvat blagostanja, ali je njihova rasistička i autoritarna ideologija njihovu socijalnu politiku

(1933–45) okrenula ka eugenističkim ciljevima, ka progonu Jevreja i političkih protivnika. Ipak, većina bazičnih institucionalnih struktura socijalnog osiguranja je i u to vreme ostala netaknuta, pa je čak i proširena, konstatuje Luc Lajzering.

Nakon Drugog svetskog rata zapadne vlade su pokušale da ustanove institucije koje bi sprečile da se istorija ponovi. U članu 5 Atlantske povelje koju su 1941. skicirali Frenklin Delano Ruzvelt i Vinston Čerčil obećano je "unapređenje uslova rada, ekonomskog progressa i socijalne sigurnosti".

Nacionalni savet Francuskog pokreta otpora je najavljivao da će uspostaviti sveobuhvatni sistem koji bi osigurao sredstva za život građana. Zakon iz 1946. o socijalnoj sigurnosti propisivao je obavezu da se svim članovima društva omogućiti da u svim okolnostima obezbede dovoljno sredstava za život svojih porodica.

U SR Nemačkoj institucije države blagostanja nakon godina okupacije i stvaranja dve Nemačke uspostavila je 1949. vlada partije desnog centra CDU, koja je, uz podršku socijaldemokratske opozicije, državu blagostanja ponovo uvrstila u ustav i koncentrisala se na ekonomsku rekonstrukciju, obnovu stambenog fonda, integraciju migranata. Učešće socijalnih troškova u BDP-u SR Nemačke pedesetih godina prošlog veka gotovo je duplirano. Dostizalo je trećinu BDP-a, što je bio najviši nivo socijalnih troškova među zapadnim zemljama, mada su neke od njih posle toga pretekle Nemačku.

Tokom perioda modernizacije (1966–75) sa socijaldemokratama u vladi dolazi do ekspanzije socijalne politike bez presejana, uz visoka očekivanja od socijalnog planiranja, poboljšanja kvaliteta života svih grupa u društvu, buma obrazovanja na svim nivoima, obezbeđivanja stambenih beneficija, sredstava za stipendiranje studenata. Vođena je kejnezijanska ekonomska politika uz tarifne pregovore između države, poslodavaca i zaposlenih.

Od sredine sedamdesetih do 1995. ekonomska kriza zaustavlja period ekspanzije. Uvode se fiskalna ograničenja. Sistem socijalne zaštite češće se restrukturiraju nego što se proširuju. Socijalna davanja se smanjuju, ali se ne ukidaju. U to vreme socijalna potrošnja je povećana do 34,9 odsto BDP (bez obrazovanja)

i zbog jedinstvenog istorijskog događaja – ujedinjenja Nemačke 1990 – posle koga su socijalni troškovi u istočnoj Nemačkoj dostizali dve trećine regionalnog BDP-a.

Neokonzervativizman koji je obeležavao šesnaest godina mandata kancelara Helmuta Kola (1982–98) zamenjen je početkom pretvaranja socijaldemokrata u takozvane socijalne liberalne trećeg puta koje je predvodio socijaldemokratski kancelar Gerhard Šreder imitirajući tzv. novi laburizam trećeg puta Tonija Blera. Njegova ključna briga bile su reforme oporezivanja, starosnog i zdravstvenog osiguranja pod parolom da je "bolje finansirati zapošljavanje nego nezaposlenost".

Nemačka država blagostanja u osnovi je ostala netaknuta do početka devedesetih. Od sredine devedesetih politička podrška socijalnoj državi slabija je nego ikad. Socijalni problemi poput masovne nezaposlenosti i imigranata veći su nego ranije. Od sredine devedesetih godina neki od principa socijalne politike koje su u posleratnom periodu podržavale i desna CDU i leva SPD dovode se u pitanje. "Da li se približavamo kraju socijalne politike koja je započeta pre 120 godina?", pita se profesor Luc Lajzering.

"FRANCUSKA BOLEST" PROTIV "MAKRONIZMA"

To pitanje se ovih dana oštrije postavlja u Francuskoj, koja ima jaku tradiciju štrajkova, protestnih marševa, barikada i demonstracija, koju neoliberali nazivaju "francuskom bolešću".

"Gardijan" piše da će demonstranti i štrajkači u Francuskoj verovatno biti ismevani kao nerealistični tvrdokorni branioci zastarelog modela koji se mora promeniti, jer su Britanija i SAD mnogo konkurentnije od Francuske. "Na papiru, to je tačno, ali po koju cenu? Da li iko može da kaže da su ih neoliberalne reforme učinile zemljama u kojima se bolje živi?", pita se "Gardijan".

Kako profesor Botini zapaža, država blagostanja se ne može (lako?) demontirati u demokratskom društvu mada njena kriza u globalizovanom svetu postavlja pitanje balansa između efikasnosti i redistributivne prirode države blagostanja. Odgovor na to pitanje je ključni izazov za evropske političare u 21. veku. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Nepredvidivo do kraja

Apsolutna većina u glasačkom telu ne garantuje apsolutnu većinu u Parlamentu.

Velikim strankama koje izborni sistem favorizuje račun su poslednjih godina

pomrsile nacionalne partije, a Bregzit dodatno komplikuje računicu

U Ujedinjenom kraljevstvu se primenjuje jednokružni većinski izborni sistem – *First Past The Post* (FPTP). Takav izborni sistem je veoma redak u modernim parlamentarnim demokratijama, koristi ga samo nekoliko desetina država i to uglavnom nekadašnje britanske kolonije (od značajnih država SAD, Kanada i Indija). Za svako od 650 izbornih mesta u UK se tako vodi zasebna trka i određene specifičnosti u pojedinim sredinama mogu imati veliki uticaj na konačni rezultat izbora.

FPTP pogoduje tradicionalnim velikim strankama, konzervativcima i laburistima, a s druge strane, drastično smanjuje šanse manjih stranaka, kakva je treća po veličini stranka liberalnih demokrata. Oni su tako svojevremeno sa čak 25 odsto glasova na nacionalnom nivou dobili simbolična 22 poslanika (po proporcionalnom sistemu koji se primenjuje u Srbiji i velikom broju evropskih zemalja dobili bi oko 170 mandata).

Posledica takvog sistema je da se vlade po pravilu lako formiraju, jer čak i stranka koja dobije 36 odsto glasova može imati apsolutnu većinu poslanika. Za poslednjih sto godina izbori su održani 23 puta, a 18 puta je vodeća stranka dobijala apsolutnu većinu u Parlamentu, što je nezamislivo u "kontinentalnim" parlamentarnim demokratijama. Konzervativci i laburisti sistematski odbijaju sve pokušaje da se promeni izborni sistem tako da ostale stranke sa nacionalnim uticajem ostaju marginalizovane u Parlamentu.

STRANKE NACIONALNIH ZAJEDNICA

Taj sistem pored dve velike stranke odgovara i strankama koje imaju značajnu regionalnu zastupljenost, kao što su stranke nacionalnih zajednica u Škotskoj, Velsu i Severnoj Irskoj. Skoro sva poslanička mesta u Severnoj Irskoj dele protestantski unionisti DUP i irski katolički nacionalisti Šin Fejn (čiji poslanici ne učestvuju u radu Parlamenta). Škotski naci-

onalisti iz SNP su na poslednjim izborima dobili većinu mandata u Škotskoj, a u malom Velsu nekoliko poslanika dobija velška stranka PG.

Koliko takav sistem može biti nepredvidiv dobro se vidi po rezultatima izbora 2005. i 2017. godine. Godine 2005. laburisti su sa 36,1 odsto glasova ostvarili lagodnu većinu od 355 poslanika, dok su konzervativci sa 33,2 odsto glasova dobili samo 198 mandata. Sa druge strane, čak ni 42,4 odsto glasova nije donelo većinu konzervativcima 2017. godine, jer su dobili tek 317 mandata, a laburisti su sa 40 odsto glasova dobili 262 mandata.

ŠKOTI MRSE KONCE

Do 2015. godine u Parlamentu u Vestminsteru škotski nacionalisti su bili zastupljeni sa marginalnim brojem poslanika iako su još od sedamdesetih godina dobijali od 10 do 30 odsto glasova u Škotskoj. Međutim, 2015. godine osvojili su 50 odsto glasova i pokupili 56 od 59 mandata; ostale stranke su dobile samo 3 mandata. Taj uspeh nisu ponovili 2017. godine, ali su sa 37 odsto glasova u Škotskoj dobili 35 mandata.

Dominacija SNP-a u Škotskoj komplikuje konačni ishod izbora. Do 2010. godine prednost od 2-3 odsto je omogućavala apsolutnu većinu u Parlamentu u Vestminsteru. Međutim, očekivanih četrdesetak mandata SNP-a bi onemogućilo, pa će za većinu u parlamentu po svoj prilici biti potrebno da konzervativna stranka ostvari prednost bar od osam odsto glasova u celokupnom biračkom telu.

To se pokazalo i na izborima 2017. godine kada je Tereza Mej osvojila 42,4 odsto glasova uz prednost od 2,4 odsto u odnosu na laburiste i ostala bez većine jer je dobila samo 317 mesta. Rast SNP-a predstavlja veliki hendikep za laburiste koji su do 2015. godine dobijali značajan broj škotskih mandata, da bi tada spali na jedan, odnosno na sedam mandata 2017. godine.

BITKA ZA BREGZIT MESTA

Bregzit je podelio britansku javnost, ali i dve vodeće stranke; samo su liberalne demokrate potpuno opredeljene za ostanak UK u EU. Od konzervativnih birača je oko 75 odsto glasalo za Bregzit, dok je kod laburista situacija obrnuta. Rezultati glasanja na referendumu pokazali su i da je u određenim, tradicionalno laburističkim izbornim okruzima ogromna većina birača za Bregzit, dok je u Londonu velika većina bila za ostanak u EU. Konzervativcima tako "više" poslanici u Londonu i Škotskoj, dok laburisti imaju ogroman problem u svojim tradicionalnim uporištima na severoistoku Engleske.

Posle izbora Borisa Džonsona na mesto premijera, Konzervativna stranka je usvojila politiku da se Bregzit mora sprovesti po svaku cenu i to što pre. To je bio jedini način da se obuzda populistička Stranka Bregzita koja je praktično deklasirala konzervativce na evropskim izborima u maju ove godine (30 odsto prema 9 odsto).

U trenutku pisanja ovog teksta (poneđjak 9.12), konzervativci imaju podršku oko 42 odsto biračkog tela uz 8 do 10 odsto prednosti nad laburistima, što bi trebalo da im omogući da dobiju apsolutnu većinu na izborima. Sve ispod apsolutne većine za Džonsona predstavlja problem: liberalne demokrate su stranka koja je protiv Bregzita i nikada neće glasati za njegov "díl" o napuštanju EU; dosadašnji partneri severnoirski unionisti iz DUP-a su besni jer smatraju da ih je Džonson izdao, a potpuno je isključeno da će ga podržati škotski nacionalisti.

BITKA ZA "MARGINALNA MESTA"

U velikom broju izbornih mesta tradicionalno je velika razlika između dva prvoplasirana kandidata, tu se decajnim biraju kandidati iz iste stranke (tzv. "sigurna mesta"). Stranke se zato po pravilu usredsređuju na okruge u kojima je ishod neizvestan, posebno na ona

FINALNE (MARKETINŠKE) PRIPREME: Boris Džonson i Džejms Korbin

Fotografije: AP

mesta gde je razlika između dva prvoplasirana kandidata manja od pet odsto glasova (računaju se i rezultati prethodnih izbora, ali i istraživanja javnog mnjenja). Takva mesta se u žargonu nazivaju "marginalna". Specifičnost ovih izbora je da su neka do sada "sigurna" mesta postala marginalna: laburistima preti gubitak značajnog broja izbornih okruga na severoistoku Engleske gde je 70 odsto birača glasalo za Bregzit i gde postoji velika frustracija zbog laburističkog stava oko Bregzita i novog referenduma.

Zato je i Džonson u kampanji stalno isticao rešenost da sprovede Bregzit (za razliku od laburista) kako bi od njih "oteo" nekoliko desetina izbornih okruga i kompenzovao potencijalne gubitke u Londonu i Škotskoj. Procene su da je više od 60 izbornih mesta "marginalno". Tu može biti i za vladu veoma neprijat-

Škotska

Rezultati izbora u Škotskoj dobro ilustruju anomalije FPTP sistema: SNP je sa 400 do 600.000 glasova decenijama dobijao samo 3 do 6 poslanika, dok je sa 977.000 glasova 2017. godine dobio 36 mandata. Sa druge strane, laburisti su te godine sa 717.000 škotskih glasova dobili samo 7 mandata.

nih iznenađenja. Mandat visi ministru spoljnih poslova Rabu, a ni premijer Džonson nije potpuno siguran pošto nema veliku prednost: njegovo izborno mesto je u delu Londona koji se većinom opredelio protiv Bregzita. Taktičko glasanje za mladog laburističkog protivkandidata (25 godina) ostavilo bi ga bez mandata.

To bi predstavljalo veliko poniženje: ako bi stranka osvojila većinu, Džonson ne bi mogao da predstavlja vladu u Parlamentu pošto ne bi bio poslanik (samo poslanici mogu da govore u Donjem domu). U stranci se zato razmatra mogućnost da u tom slučaju jedan od poslanika konzervativaca sa "sigurnim" mestom dobije titulu lorda i napusti Parlament kako bi Džonson bio izabran na ponovljenim izborima.

NESIGURNI SIGURNI GLASOVI

Džonson je ispravno procenio da samo nedvosmisleno opredeljenje za Bregzit može da sačuva konzervativce od raspada, da ne govorimo samo o padu sa vlasti. U tome je i uspeo pošto je Stranka Bregzita oterana na političku marginu sa dva do tri odsto podrške. S druge strane političkog spektra, kod protivnika Bregzita biračko telo je ostalo podeljeno: laburisti imaju više od 30 odsto podrške, ali po svemu sudeći nisu uspeali da dovoljno potisnu liberalne demokrate, koji i dalje

imaju nešto više od 10 odsto glasova. To i nije čudno jer je Džonsonu bilo relativno lako da eliminiše polušarlatana Faraža sa strankom osnovanom iz protesta, dok su laburisti morali da potisnu dobro etabliranu i ozbiljnu stranku koja decenijama uzima pristojan broj glasova.

Izborne prognoze su u Britaniji veoma nezahvalne. Istraživači su se maksimalno obrukali oko procene rezultata referenduma iako je to bilo lakše proceniti pošto se glasalo u celom UK kao jednoj izbornoj jedinici. Međutim, prava bruka je bila kada su procenjivali rezultate parlamentarnih izbora 2017. godine. Na sam dan izbora (a i nedeljama pre izbora su davali slične procene) šest renomiranih istraživačkih kuća je procenilo da će Tereza Mej imati apsolutnu većinu sa 330-360 mandata, dok je samo Yougov procenio da će izgubiti većinu sa 309 mandata (dobili su 317).

S obzirom da se vodi ne jedna, nego 650 izbornih utakmica, izuzetno je teško predvideti rezultat, posebno kada se zbog krize oko Bregzita ljuljaju i tradicionalna uporišta stranaka usled polarizacije biračkog tela. Konzervativci imaju jasnu prednost, ali bismo čitaocima ovog teksta poručili da ništa ne uzimaju zdravo za gotovo, sve dok se ne obrade skoro sva biračka mesta. U tome je "čar" britanskog sistema.

BOGDAN PETROVIĆ

Kuće prilagođene

“Pošumljavanje gradova je u ovom trenutku najekonomičniji, a potom i najefikasniji metod, koji može da ublaži klimatske promene. A ono što je najvažnije, to je inkluzivna aktivnost zahvaljujući kojoj se menja svest društva”

Za “Vreme” iz Italije

Poslednjih dana crveni alarm upozorava Srbiju da diše zagađen vazduh. Ministar Zlatibor Lončar kaže da će sve biti bolje kad prestanu da se uvoze stara vozila, i podseća da je to problem mnogih zemalja na svetu. Na samitu Ujedinjenih nacija o klimi, koji se održao krajem septembra u Njujorku, imali su drugačiji predlog.

Italijanski arhitekta, urbanista i vizionar Stefano Boeri predstavio je “Great Green Wall of Cities”, projekat pošumljavanja urbanih površina u okolini i unutar većih gradova počevši od Afrike, putem centralne Azije, krećući se ka evropskom kontinentu (ukupno njih 90), sa idejom da se ukupno posadi 500 hiljada hektara šuma u gradovima, te obnovi novim stablima 300 hiljada hektara prirodnih šuma. Ovaj ambiciozni projekat, poznatiji i kao “Zeleni zid oko planete”, trebalo bi da se realizuje do 2030. godine.

Stefano Boeri, poznat po svojoj vertikalnoj šumi – zgradi koju je realizovao u Milanu 2014. godine, dva nebodera na čijim terasama i balkonima je zasađeno više od 700 vrsta različitog drveća i 20 hiljada vrsta visećeg bilja, lider je arhitekture u kojoj se drveće i biljke koriste kao materijali za gradnju. Posle Milana, vertikalna šuma našla je svoje mesto u Lozani, Parizu, Ajndhovenu, Kairu, kineskom Nan-

Foto: Gianluca Di Ioia

kingu, tajvanskom Tajpeju, kao i u Tirani.

Povodom njegovog najnovijeg i aktuelnog projekta “ForestaMi”, ideji da se u Milanu u narednoj deceniji posadi tri miliona stabala kako bi ovaj najzagađeniji italijanski grad prodisao, sreli smo arhitektu Stefana Boerija na konferenciji za novinare održanoj krajem novembra u asocijaciji stranih novinara u Milanu (Stampa Estera di Milano).

“VREME”: Kako je nastao projekat “Great Green Wall of Cities” koji ste predstavili na samitu Ujedinjenih nacija?

STEFANO BOERI: Najjednostavniji primer i onaj od koga smo pošli jeste ono što se dešava na granici između Sahare i plodnije regije Sudan. Afrika je 2007. godine lansirala projekat pošumljavanja osam hiljada kilometara dugačke i petnaest kilometara široke teritorije, a kako bi zaustavila deforestizaciju. Etiopija je recimo pre nekoliko meseci posadila ukupno 200 hiljada novih stabala. Ovaj zeleni koridor, koji bismo mogli tako da nazovemo, a koji se pruža afričkom pustinjom, sada je vidljiv iz satelita. Nešto slično radi i Kina, koja je zasadila na stotine hiljada drveća kako

zelenilu

bi zaustavila širenje pustinje Gobi. Takođe, Indija ima slične projekte. Projekat koji sam predstavio u Njujorku, podrazumeva zeleni zid oko gradova, i u tom smislu smo mislili da uključimo i afričke i azijske gradove, krećući se ka Evropi.

Najveće svetske metropole su najzagađenija mesta za život jer su najveći proizvođači ugljen-dioksida, ali su i prve žrtve koje najviše osećaju klimatske promene, počevši od poplava, zemljotresa i drugih vremenskih nepogoda – uzmite samo primer Venecije koja je nedavno poplavljena. Danas još uvek ne postoji dovoljno razvijena tehnologija koja bi mogla da apsorbuje ugljen-dioksid u urbanim centrima, i jedino trenutno rešenje jeste zelenilo. Tako da je pošumljavanje gradova u ovom trenutku najekonomičniji, a potom i najefikasniji metod, koji može da ublaži klimatske promene. A ono što je najvažnije, to je inkluzivna aktivnost zahvaljujući kojoj se menja svest društva.

Odakle polazite tokom realizacije jedne zelene zgrade, pametnog grada?

Recimo, kada projektujemo zgrade – vertikalne šume, prvo analiziramo koje su to vrste drveća koje želimo da posadimo, s obzirom da se svaka vrsta drugačije ponaša i prilagođava u različitim klimatskim uslovima i geografskim područjima. Zatim proučavamo njihov rast i razvoj, a tek na kraju počinjemo sa projektovanjem zgrade. Moglo bi se reći da ja i moj studio projektujemo kuće, zgrade i gradove koji se prilagođavaju zelenilu, a ne suprotno.

Koje su konkretne beneficije i efekti šuma o kojima govorite?

Projekat "Urbane šume" ima za cilj pre svega ublažavanja klimatskih promena i oporavljanje planete. Kada su u pitanju gradovi, zelenilo u njima neće doprineti samo poboljšanju kvaliteta vazduha, već će smanjiti i efekat "toplotnih gradskih ostrva", povećati biodiverzitet, te poboljšati kvalitet životnog prostora. U Milanu imamo više od 10 hiljada metara kvadratnih zelenila na dvema zgradama. A zahvaljujući tim biljkama i drveću, stvara se specifična mikroklima koja filtrira prašinu, stvara kiseonik, štedi energiju, te

ZELENI ZID:
Jedan od projekata Stefana Boerija
Foto: Promo

smanjuje gradsku buku. Zapravo, oba ova projekta od vertikalne do urbane šume, imaju za cilj demineralizaciju urbanih površina, tj. pretvaranje betonskih površina u zelene oaze.

Kuda bi se pružao zeleni zid u Evropi?

Zeleni pojas polazi od Španije, a zatim putem Francuske ide ka italijanskom poluostrvu i zemljama Istočne Evrope. U Italiji, ovaj projekat smo nazvali "Park Italije", koji spaja 14 italijanskih gradova i gde bi bilo zasađeno ukupno 22 miliona novih stabala. Od toga, u Milanu će biti posađeno tri miliona drveća, što znači jedno drvo po glavi stanovnika u ovom gradu.

Gradovi poput Beograda ili Sarajeva su se nedavno našli na listi najzagađenijih gradova na svetu. Mislite li da je ovakav projekat moguće replicirati u ovom delu istočne Evrope?

Ako bismo uzeli primer Tirane, onda je moguće. Kao što znate, ovaj grad, kao i mnogi slični gradovi u tom delu Evrope, okarakterisani su kao mineralni gradovi, u kojima dominira neplanska gradnja, te primarni materijali, kao što su beton, čelik i staklo. Sa albanskim premijerom Edijom Ramom, započeli smo projekat pošumljavanja glavnog albanskog grada i njegove okoline. Uz učešće institucija, škola, kao i privatnog sektora, za dve godine je posađeno 300 hiljada stabala, dok je cilj milion. Tako bi ovaj nekada sivi grad danas mogao da postane mesto konekcije za zelene koridore duž Balkana.

Nedavno ste predstavili i projekat "Smart City Forest", novo predgrađe meksičkog grada Kankuna u kojem će nastati potpuno eko-održiva sredina za život. Još jedan izazov za vas ili zaista budućnost gradova?

Novi gradovi će svakako nastajati. Ideja je da od njih napravimo pametne i zdrave prostore za život. Ovo novo predgrađe Kankuna imaće 130 hiljada stanovnika, prostiraće se na 557 hektara površine

na kojoj će biti posađeno 75 miliona drveća i drugih biljaka koje će biti u stanju da apsorbuju 116 hiljada tona ugljen-dioksida. Takođe, u ovom pametnom gradu biće smešteni institucije, fakulteti i organizacije koje će se baviti ambijentom i budućnošću naše planete. Sličan grad nastaću takođe u gradu Ljudžou u Kini 2020. godine.

Da li je ipak takav jedan grad privilegija samo bogatih, s obzirom da su troškovi gradnje pametnog grada još uvek izuzetno skupi?

Kada smo napravili prvu vertikalnu šumu u Milanu, troškovi su zaista bili visoki, s obzirom da ranije nismo imali iskustva sa sličnim projektima. Na samitu Ujedinjenih nacija takođe smo predstavili projekat vertikalnih šuma, ali koji će biti u formi *social housinga*, gde su troškovi gradnje manji od 1200 evra po metru kvadratnom. Ovakav stambeni prostor biće dostupan svima, a pre svega mladima za iznajmljivanje. Takav projekat već smo počeli da realizujemo u Ajndhovenu. Kada je reč o pametnim gradovima, oni su za sada u fazi eksperimenta, ali se nadam da će u budućnosti biti dostupni svima za život.

Mislite li zaista da je dovoljno da svaki stanovnik posadi jedno drvo kako bi spasio planetu?

Drvo koje je posađeno i raste samo takođe je i element rizika za teritoriju u kojoj se nalazi. Recimo, Italija ima više od 40 odsto teritorije pod šumama, a još uvek ne postoji određeno ministarstvo koje jasno definiše održavanje takvih površina. Mnoge šume su zapuštene i rastu same. Kada je reč o sadnji drveća u urbanim centrima i projektu koji želimo da realizujemo, osim što moramo da znamo koje drveće sadimo i kako će određene vrste uticati na biodiverzitet, ključni aspekt je održavanje istog i razvijanje svesti svakog pojedinca u odnosu na zelenilo i šta ono zapravo znači za našu planetu.

TATJANA ĐORĐEVIĆ SIMIĆ

Tragičarima je lakše, ali komičare

Kao da je svaki stanovnik Kragujevca ponaosob odužio neki lični dug prema voljenom glumcu. Imenovanje ulice Pendulinim imenom je valjda jedina odluka Skupštine grada oko koje su svi u gradu bili jednoglasni

Dr Šuster

Foto: Dragan Vučković

Kažu da smeh leči i produžava život. Smejte se ljudi, makar na silu, kažu lekari. Ali šta je sa onima koji su sila u izazivanju smeha? Ostrovski u *Šumi* kaže kroz lik komičara Srečkovića: "Lakše je vama tragičarima!" Kome je lakše, nećemo presuđivati, mada je činjenica da publika više ceni *ozbiljne* glumce. Oni češće dobijaju nagrade, odlikovanja, a kada odu odavde, nije retkost da njihovo ime pones neka ulica. Milivoje Živanović, Ljuba Tadić i još neki *tragičari* odavno imaju ulicu u Kragujevcu. To se nekako smatralo normalnim i nije pobuđivalo pažnju javnosti. Međutim, nedavno je jedan od najpoznatijih kragujevačkih glumaca, rođeni komičar dobio svoju ulicu – Ljubomir Ubavkić Pendula. To je izazvalo veliku radost među Kragujevčanima. Kao da je svaki stanovnik Kragujevca ponaosob odužio neki lični dug prema voljenom glumcu. Imenovanje ulice Pendulinim imenom je, valjda, jedina odluka Skupštine grada oko koje su svi u gradu bili jednoglasni.

IPAK JE STIGAO

Gotovo sve porodice u Kragujevcu su osim sopstvenih članova, kumova, zetova i snaja, imale još jednog – Ljubomira Ubavkića Pendulu. Voleli su ga i smatrali rođakom. Kad god nije išlo, koliko god bilo teško i grbavo, Pendula je pomagao. Smeh, univerzalni lek protiv svih nedaća od kad je sveta i veka, prštao je neštedimice kad god naiđe Pendula – njegov talenat i veština lečili su sve što vam život nanes tokom dana.

"Smešan je kao Čkalja, studiozan kao Mija, a telom vlada kao Marsel Marso" – bila je dijagnoza Radivoja Lole Đuki-

ća posle prvog rediteljskog iskustva sa Pendulom. Dodao bih i da mu je radna etika bila na nivou atinskih stoika. Pendula je samo jednom zakasnio na predstavi. Iako je jedno vreme bio najangažovaniji glumac iz unutrašnjosti na televiziji i filmu, dovijao se ko zna na koje načine da stigne na vreme – i stizao je. Nikad mu ni na kraj pameti nije padalo da odbije ulogu u pozorištu zato što je dobio ulogu u velikoj seriji. Igrao je značajne uloge u dve najgledanije i svojevremeno najpopularnije serije *Više od igre* i *Otpisanim*, a da to niko u Kragujevcu nije znao dok nisu bile prikazane. Ipak, jednom se desilo. Bila je to Nušićeva *Ožalošćena porodica* otkupljena za učenike Prve kragujevačke gimnazije. Početak je zakazan za pet sati popodne 14. oktobra 1975. Predstava je kasnila deset minuta. U pet do pet Penduli se rodio sin Srđan. Čim su mu doktori rekli da je supruga Radmila sasvim dobro i čim je čuo da je Srđan zakmećao, seo je u kola, sjurio se u pozorište, uskočio u Agatonov kostim i izašao na scenu. I nemojte misliti da sam taj datum zapamtio, jednostavno sam telefonirao i upitao Srđana kad mu je rođendan. Zbunio se što ga to pitam, a kad mi je odgovorio, rekao sam mu da je to jedan od značajnih datuma alternativne istorije kragujevačkog teatra.

Prvog "Zlatnog ćurana" na Danima komedije u Jagodini Pendula je dobio za Agatona u *Ožalošćenoj porodici*. Iako ih je dobio još dva za glavne uloge i četvrti za životno delo, iako je za neke druge uloge dobio mnogo više nagrada, čini se da mu je Agaton bio najdraži. Bio bih slobodan da

tvrdim i to baš zbog razloga onog kašnjenja. A evo i dokaza.

KARTE SU RASPRODATE

Kad je Pendula otišao u penziju, proteklo je ravno deset godina kako ga nisu pozvali da zaigra na sceni kojoj je bio veran čitavog svog glumačkog veka, uprkos ponudama velikih beogradskih pozorišta. Znao ono Ciceronovo *O tempora, o mores!* Onda je na repertoar Teatra "Joakim Vujić" stavljen *Doktor Šuster* Dušana Kovačevića i niko nije sumnjao da Pendula treba da se pojavi u naslovnoj ulozi. Kada smo mu odneli tekst, zasuzio je od sreće. Inače, ni Pendulu nije pred kraj karijere mimoišla sudbina mnogih glumaca, naročito onih koji su odigrali veliki broj glavnih uloga – oslabila mu je sposobnost memorisanja teksta, pa su kragujevački sufleri doživljavali nervne slomove. Na prvu čitaću probu *Doktora Šustera* došao je sa tekstom, ali ga nije otvorio. Znao je ulogu napamet! Čak mu nije trebala pomoć suflera ni oko šlagvorta njegovih partnera. I njih je naučio. Na premijeri i reprizama je briljirao. Na kasi kragujevačkog pozorišta opet se pojavio natpis *karte su rasprodate*. Gradom se proširila vest da je Pendula ponovo na sceni. Svi su mislili da je ovaj njegov veliki povratak ujedno i konačno opraštanje od scene i publike, jer je već bio duboko zagazio u osmu deceniju. Ali...

Uprava teatra je, uvidevši da Penduli godine nisu ruinirole ništa od njegovog talenta, veštine i energije, ponudila da za sledeću sezonu odabere ulogu koju želi da igra u komadu koji bi sam režirao. Veoma obradovan ponudom odmah je uzviknuo: *Ožalošćena porodica!*

svi vole

Ta predstava nije dostigla slavu one na čiju je jednu reprizu zakasnio, ali je pokazala svu njegovu komičarsku maštu i talenat. Za ulogu Udovice Savke pozvao je u goste svoje kumče Goricu Popović – publika je uživala.

Pisac ovih redova ima jednu teoriju o glumcima – svaka čast “tragičarima”, ali dobar komičar može da odigra svaki karakter. Sećate li se kako je uzbuđenje izazvala odluka Miće Popovića da glavnu ulogu četničkog koljača u *Čoveku iz hrastove šume* poveri Miji Aleksiću, koji je u to vreme zasmeyavao celu Jugoslaviju kao junak Vesele večeri Radio Beograda, Rafajlo Raf Maksić. Izgleda da Mića Popović nije zaboravio Mijinog Smerdjakova iz *Braće Karamazovih*.

I Pendula je maestralno odigrao čitav niz dramskih uloga. Za ulogu Pirotehničara u *Prozivci za večnost* Dimitrija Tadića dobio je jednu od specijalnih nagrada na Sterijinom pozorju i čitav niz nagrada na drugim festivalima. Takođe, dobio je nekoliko značajnih nagrada za ulogu Glumca u predstavi *Na dnu* Maksima Gorkog, za ulogu Save Odžačara u Kovačevićевой *Klaustrofobičnoj komediji* dobio je na Susretima “Joakim Vujić” u Prištini nagradu i stručnog žirija i žirija publike. Scena umiranja Save Odžačara u toj predstavi je bila antologijska. Sava leži na leđima, prima transfuziju, a publika vidi samo tabane njegovih stopala. Pomoću tog minimalnog dela svoga tela Pendula pokazuje tremor umirućeg. Mnoge je time podsetio da je nekada davno u Parizu godinu dana proveo izučavajući tajne pantomime kod najvećeg majstora ove discipline, Marsela Marsoa.

Nažalost, gluma je jedna od najefemerijih delatnosti ljudskog tela i duha. Kad glumac ode, ode sa njim i njegova gluma. Ostanu fotografije, snimci inserata iz predstava i požutele novinske stranice tek da nas podsete. Osim njih, u znakove sećanja može spadati i davanje glumčevog imena ulici. Siguran sam da će adresa u Ulici Ljubomira Ubavkića Pendule izazvati osmeh na licu onom ko je pročitao. Čak i ako se radi o poreskom rešenju, račun za struju ili sudskom pozivu. ¶

JOVAN KALE GLIGORIJEVIĆ

Italijanska veza

NA ISTOJ STRANI:
Novak i Nadal

Foto: AP / Michel Euler

Na čelo Asocijacije teniskih profesionalaca došli su novi ljudi. Od njih se očekuje da prevaziđu nepoverenje koje vlada između igrača i vlasnika turnira i omoguće korenite promene funkcionisanja ATP tura. Radnja ovih burnih dešavanja seli se u Italiju

Završila se je još jedna dugačka i iscrpljujuća teniska sezona. Iako je Španac Rafael Nadal u samom finišu godine sebi obezbedio povratak na mesto broj jedan, on i Novak Đoković su manje-više bratski podelili glavne trofeje: obojica su trijumfovali na dva gren slema i dva turnira iz Masters 1000 serije, uz Novakovu pobjedu i na jednom turniru iz serije 500. Zahvaljujući većoj konstantnosti tokom cele godine i izraženijeg takmičarskog žara u ključnim trenucima sezone, Španac je godinu završio na prvom mestu.

Taj njegov borbeni duh posebno se mogao videti krajem novembra u

Madridu, tokom finalnog turnira novog formata Dejvis kupa. Nadal je osvojio svih osam mečeva na turniru, uključujući pet singl pobjeda u kojima nije izgubio nijedan set, te je tako faktički sâm Španiji doneo još jednu čuvenu “salataru”.

Iako je sezona na teniskim terenima privedena kraju, priča koja se odvija iza scene na ATP turu tek se zahuktava.

VREME ZA KOMPROMIS

Nakon višemesečnih personalnih i “političkih” sukoba o smeru u kom bi trebalo da se kreće muški tenis u narednom periodu (vidi “Borba za moć”,

“Vreme” br. 1493), počinje da se nazire kompromisno rešenje koje bi odgovaralo svim zainteresovanim stranama. Time bi mogla da se stavi tačka i na višegodišnji sukob oko nedovoljnog uticaja tenisera u donošenju odluka i pravednije raspodele novca od turnirskih zarada.

Za početak, Asocijacija teniskih profesionalaca (ATP) od 1. januara sledeće godine imaće novog predsedavajućeg. Biće to Italijan Andrea Gaudenci (46), koji je i sâm bio dugogodišnji teniski profesionalac, najbolji plasman u karijeri bio mu je osamnaesto mesto u singlu. On će zameniti dugogodišnjeg predsednika i izvršnog direktora ATP-a Engleza Krisa Kermoda, čija je smena ove godine podigla

ojača uticaj tenisera na ATP turu, nasu prot interesima korporativne teniske administracije oličene u vlasnicima i predstavnicima turnira.

REFORME POČINJU OD VRHA

A prvi korak ka decentralizaciji teniske “političke” uprave već je načinjen. Naime, sva je prilika da će biti podeljene funkcije izvršnog direktora i predsedavajućeg ATP, koje su tradicionalno bile spojene u jednoj osobi. Ako je suditi po informacijama iz dobro obaveštenih teniskih krugova, ali i sve intenzivnijim natpisima u relevantnoj sportskoj štampi, novi CEO Asocijacije mogao bi da bude još jedan Italijan – Masimo Kalveli (45), koji je

menama u organizaciji, a svoj stav prema budućem razvoju belog sporta “minimalistički” je opisao u skorašnjem intervjuu, rekavši: “Nisam tradicionalista, otvoren sam za inovacije poštujući suštinu”. Prema njegovim rečima, tenis je sport koji se konstantno razvija i on danas “ukupno vredi oko milijardu, milijardu i po dolara”. Italijan je izneo prognozu da će se u belom sportu “tokom sledećih godina sve vrteti oko digitalnih medija”.

DIGITALNA BUDUĆNOST

U tome svakako ima istine jer je, na primer, nedavno završeno ATP finale za 2019. godinu privuklo rekordan broj onlajn publike. Kako je saopštila teniska asocijacija, turnir održan u Londonu “stvorio je do sada neviđen nivo angažmana navijača na društvenim i digitalnim medijskim platformama”. Ovaj događaj je “na mreži” dobio gotovo 400 miliona impresija korisnika o sadržajima vezanim za turnir, što je rast od 97 odsto u poređenju sa 2018. Sa skoro 70 miliona pregleda video-zapisa na brojnim ATP digitalnim medijskim platformama tokom trajanja turnira, napravljeno je povećanje u odnosu na prošlu godinu za celih 88 odsto.

Ostaje da se vidi da li će novo rukovodstvo ATP-a imati više sluha za potrebe igrača, jer je kontinuirano izlaženje u susret prebogatim vlasnicima i sponzorima turnira izazivalo priličan revolt kod tenisera. To je bio jedan od razloga što je Savet igrača ATP-a sa Đokovićem na čelu glasao za smenjivanje Krisa Kermoda. Britanac se nije slagao ni sa Novakovom idejom da se uspostavi svojevrсни sindikat igrača, jer bi “to moglo da preraste u rat unutar franšize kakav muči američki sport”.

Dovoljno je pogledati na koji način su se u drugim sportovima – u američkoj NBA ili NFL ligi, ili engleskoj fudbalskoj Premijer ligi – igrači organizovali i izvucli i za sebe veću korist od razvoja i omasovljenja njihovih sportova. Setimo se samo kako je Unija košarkaša NBA lige u više navrata tokom tzv. *lokauta* preteći štrajkom naterala vlasnike klubova da ravnomernije podelu basnoslovnu zaradu od košarke u toj zemlji.

UROŠ MITROVIĆ

■ Zahvaljujući sve većem autoritetu srpskog tenisera u strukturama ATP-a, Švajcarac i Španac su se prošlog leta pridružili „Novakovom” Savetu igrača

dosta bure u teniskom svetu i zbog koje su se na suprotnim stranama našla trojica najvećih tenisera današnjice.

Novak Đoković se kao predsednik ATP Saveta igrača, tela koje ima za cilj da štiti interese igrača na profesionalnim turnirima, zalagao za odlazak Kermoda, koga su Rodžer Federer i Rafael Nadal zdušno podržavali. Zahvaljujući sve većem autoritetu srpskog tenisera u strukturama ATP-a, Švajcarac i Španac su se prošlog leta pridružili “Novakovom” Savetu igrača.

Najavljujući dolazak novog predsednika, Asocijacija teniskih profesionalaca je u kratkom saopštenju navela da Andrea Gaudenci osim teniskog iskustva donosi i bogato poslovno iskustvo u sportskom marketingu, zabavi, tehnologiji i medijima. A upravo će segment marketinga i primene novih tehnologija u sportu biti od ključnog značaja za buduću strategiju razvoja ATP-a, ako uopšte postoji ambicija da se ide u korak sa vremenom.

I Novak Đoković je zadovoljan izborom Gaudencija za novog predsednika Asocijacije. Izjavio je da Italijan “ima sve kvalitete da predvodi tur” i da jedva čeka da sarađuje sa njim. Srpski teniser već godinama, još od kada je stao na čelo Saveta igrača u avgustu 2016, pokušava da

do sada bio na poziciji direktora marketinga u američkom Najkiju. Priroda njegovog posla nalogala je da pregovara sa najvećim teniskim zvezdama, među kojima je bio i Rafael Nadal. Pre angažmana u Najkiju, Kalveli je predvodio diviziju za tenisku opremu kompanije Vilson, što znači da je sarađivao i sa najvažnijom vedetom ove marke i doživotnim ambasadorom Vilsona Rodžerom Federerom. Budući izvršni direktor ATP-a je u veoma dobrim odnosima sa zemljakom i predsedavajućim ove organizacije Andreom Gaudencijem.

Imajući u vidu da su novi/budući čelnici ATP Italijani, da se u Rimu tradicionalno održava takmičenje iz Masters 1000 serije, a da će se od 2021. godine dva ključna završna turnira – ATP Masters finale u Torinu i ATP NextGen finale u Milanu – odigravati u Italiji, jasno je da ova zemlja postaje velesila i budući upravljački epicentar belog sporta. Kako navodi britanski “Telegraf”, “odlazak dosadašnjeg predsednika ATP-a Krisa Kermoda označiće i pomak u organizaciji iz uglavnom anglofonske kulture upravljanja, sa sedištem pre svega u Velikoj Britaniji i SAD, ka evropskijem modelu”.

Novi šef ATP-a Andrea Gaudenci izjavio je da je svestan potrebe za pro-

Kraj Gugla kakvog znamo

Počneš od nule i za dvadesetak godina izgradiš kompaniju vrednu hiljadu milijardi dolara. Nemaš ni pedeset ili imaš tek neku godinu preko i šta ti je činiti? Penzija, naravno.

Od pet najvećih svetskih IT kompanija, a to su Alfabeta (Gugl), Epl, Majkrosoft, Fejsbuk i Amazon, tri više ne vode njihovi osnivači. Jedino su Džef Bezos (55) i Mark Zakerberg (35) i dalje na čelu Amazona i Fejsbuka, Stiv Džobs je umro u 56, a Bil Gejts se povukao sa 53. Prošle nedelje povlačenje su objavili osnivači Gugla Lari Pejdz i Sergej Brin iako nemaju još ni pedeset godina, obojica su 1973. godište.

Njih dvojica bili su predsednik i generalni direktor kompanije Alfabeta, koja je vlasnik Gugla, a obe funkcije predali su u ruke Sundaru Pićaju, dosadašnjem prvom čoveku Gugla. Ostaju, doduše, najveći akcionari sa više od 50 odsto vlasništva kompanije, ali će se baviti bizarnim projektima. Stvarima koje imaju malu šansu da uspeju, ali bi u tom slučaju donele enormnu zaradu. Gugl je takvim idejama sklon, a s obzirom na zaradu koju ostvaruje, može im se.

Dve su zanimljive pouke iz ove vesti. Prva je da izuzetno pametni biznismeni znaju gde su granice njihovih mogućnosti, da umeju da obuzdaju i te kako zasluženu sujetu i posao prepuste nekome za koga veruju da će firmu dobro voditi u drugačijim okolnostima. Jer podizanje kompanije u nebesa nije isto što i stabilno letenje tim nebesima. Tu lekciju mogli bi da nauče i drugi, ne samo oni iz sveta biznisa.

Druga pouka je izbor naslednika. Sundar Pićaj prilično je sličan Satji Nadelu, prvom čoveku Majkrosofta. Obojica su rođena u Indiji, potiču iz srednje klase,

završili su u domovini odlične fakultete i onda otišli na posleddiplomske studije u SAD. Priključili su se sadašnjim kompanijama i ostvarili meteorske karijere i malo ko od poznavalaca IT sektora sumnja u to da su dobar izbor.

Međutim, dok je Nadela nasledio prilično sređenu kompaniju kojoj je trebalo otvarati nove prostore za razvoj (u čemu je bio odličan), Pićaja tek čekaju ozbiljne bitke. Najpre suđenja u EU i SAD zbog monopola; bolje rečeno ko god bude naredni predsednik Amerike, nastojće da rastavi Gugl odnosno Alfabeta na nekoliko kompanija.

Gugl ima problema i na unutrašnjem planu. Neka da najboljeg poslodavca na svetu danas potresa krize, protesti zaposlenih zbog izražene rodne neravnopravnosti, nelagoda zbog kršenja propisa i zarađivanja na privatnim podacima korisnika. Prilično je jasno da Brin i Pejdz nisu želeli više da ugrožavaju svoj imidž "kul momaka" koji vode abnormalno uspešnu, nonšalantnu kompaniju gde posao nikad nije ispred dobrobiti zaposlenih. Ta slika sve teže opstaje, pa je i sam Gugl odustao od svog motoa "ne budi zao" u korist "radi prave stvari".

Sundara Pićaja čeka mnogo teškog posla, a postavljen je zbog verovanja da će znati da donese prave odluke, ne da bi "čuvao stolicu" pravim moćnicima.

Uznemirujući uticaj koji ove kompanije imaju na naše živote nalaže da se promene na njihovom čelu pažljivo prate, najmanje koliko i politika u sopstvenoj zemlji. Guglovi algoritmi određuju koje će informacije stići do nas i kada mislimo da sami nešto istražujemo. Poput neke samoposluže koja nam daje utisak da "ima sve", a zapravo je važno ko joj i kako puni rafove. **¶**

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarnica.net prema svom cenovniku.

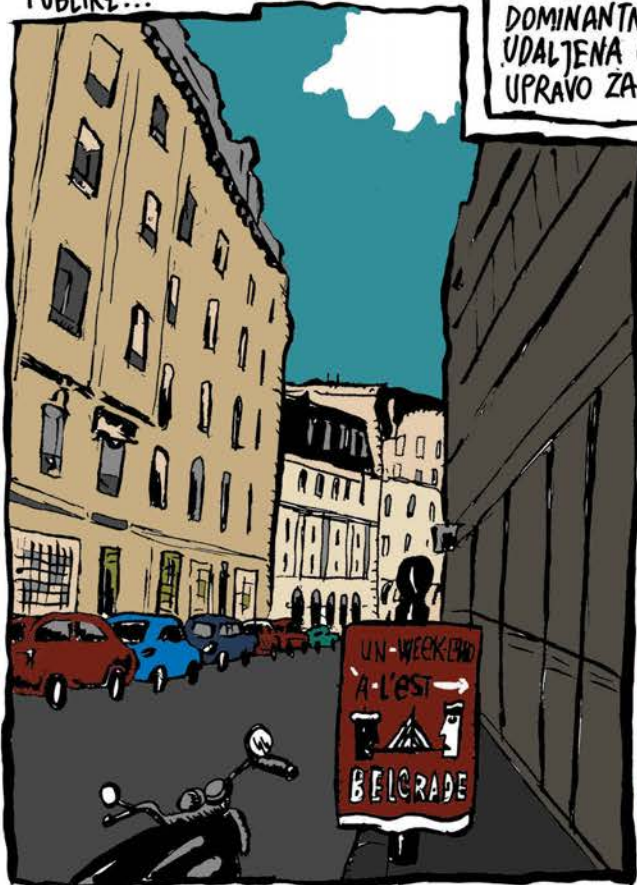
Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na **prodaja@vreme.com**

PARIZ JE SVAKAKO MESTO U KOM IMATE OSEĆAJ DA SE STVARI DEŠAVAJU: NE SAMO ZBOG ISTORIJSKIH SPOMENIKA I STAJNIH MUZEJA, VEĆ I ZATO ŠTO ČAK I RELATIVNO MALI DOGAĐAJI, KAO ŠTO JE PREDSTAVLJANJE UMETNIČKE SCENE IZ UDALJENE SRBIJE, PRIVUKU ZNAČAJAN BROJ PUBLIKE...

BLACK FRIDAY U PARIZU

ALEKSANDAR ZOGRAF.

U PARIZU MOŽETE DA PRONAĐETE I NEVELIKE ALI UZBUĐLJIVE PROSTORE. JA SAM NABASAO NA MALU, OD TURISTA NEOTKRIVENU GALERIJU, SPECIJALIZOVANU ZA PREKOLUMBOVSKU UMETNOST. TU JE IZLOŽENA I KERAMIČKA FIGURINA IZ OBLASTI HALISKO, U MEKSIKU, NASTALA U VREME DOK JE U EVROPI BILA DOMINANTNA KULTURA RIMLJANA. DUGO SAM JE POSMATRAO – UDALJENA OD EVROPSKOG IDEALA LEPOTE, IZGLEĐALA JE MODERNO UPRAVO ZAHVALJUJUĆI SVOJOJ KARIKATURALNOSTI.

MEĐUTIM, VELIKI GRADOVI ČESTO OSLANJAJU SVOJU PRIVREDU NA ZARADI OD TURISTIČKIH POSETA, I MNOGI DETALJI SLUŽE DA PRIMAME TURISTE – NA TO ME JE PODSETIO ČOKOLADNI TUTANKAMON OGROMNIH RAZMERA, POSTAVLJEN U IZLOGU PRODAVNICE SLATKIŠA ...

POSTOJE I MNOGO DUBLJE TRGOVAČKE TRADICIJE, IAKO NA DRUŠTVENOM RUBU - TU SPADAJU PRODAVCI POLOVNIH KNJIGA NA SENI (BOUQUINISTES), PRISUTNI U TOM DELU GRADA JOŠ OD XVI VEKA - U PROŠLOSTI JE TO BILO OPASNO ZANIMANJE, POŠTO SE TU OKUPLJAO POLUSVET I SITNI KRIMINALCI. JEDAN OD PRODAVACA MI JE ISPRIČAO O SVAKODNEVNICI BUKINISTA, DANAS: "PRODAJEM NA ŠTANDU BLIZU AKADEMIJE NAUKA, I PROMET UVEK PORASTE U VREME KADA AKADEMICI DOBIJAJU PLATU. MEĐU PRODAVCIMA JE JEDAN BIVŠI ŽIGOLO, KOJEG REDOVNO POSEĆUJU STARE DAME, BIVŠE MUŠTERIJE, A TU JE I PRERANO PENZIONISANI MOREPLOVAC, KOJI PRODAJE KNJIGE O BRODOVIMA, GLOMAZNE I SKUPE, KOJE MALO KO KUPUJE"

U PARIZU SAM SE ZATEKAO BAŠ U VREME VELIKE RASPRODAJE, ZVANE BLACK FRIDAY, PROJEKTOVANE U S.A.D. ČITAVA FAMA ZAPOČETA JE LAŽNOM TVRDNJOM DA SE DAN NAKON AMERIČKOG PRAZNIKA DANA ZAHVALNOSTI OSTVARUJE NAJVEĆI PROMET U TRGOVINAMA, ŠTO JE, POČEV OD 2005, POSTALA I NEKA VRSTA SAMO-ISPUKNUJUĆEG PROROČANSTVA, POPRIMAJUĆI OBLIK MASOVNE HISTERIJE, KOJA SE ŠIRILA GLOBALNO. U PARIZU SU PROTIVNICI CRNOG PETKA ZAKREĆILI ULAZ U NEKIM TRŽNIM CENTRIMA, ŠTO JE DOVELO DO GURANJA I VERBALNIH SUKOBA SA RASPOMANIJEIM POTROŠAČIMA...

PROTESTE UGLAVNOM ORGANIZUJU EKOLOŠKI AKTIVISTI, UZ ARGUMENT DA POVEĆANA POTROŠNJA SAMO UVEĆAVA GOMILANJE OTPADA. JEDAN OD PRODAVACA JE IZJAVIO DA ĆE DUBRE SVEJEDNO BITI GOMILANO, SA ILI BEZ BLACK FRIDAYA, I VEROVATNO JE BIO U PRAVU. PRIJATELJ MI JE REKAO I DA ĆE "SVA TA ROBA BITI (PAK RASPRODATA U DANIMA KADA NEMA POPUSTA, I TO PO PUNOJ CENI, TAKO DA PROTESTANTI, SAMO ČINE USLUGU VELIKIM KOMPAIJAMA"...

Nemam pitanja

Kao novinar se nisam 'leba najeo, vazda bio "violinista u kupleraju" (Jug Grizelj), što će reći da cijeli život samo gledam i opisujem. Kao sam svoj majstor, ili pre sam svoj slučaj, bilo i da sam nagrađivan, kao Dobar primer Novog optimizma, za satiru u novinama, bio i Ličnost godine, a najbolje nagrađen kad izabran u Srpsko književno društvo, ne po partijskoj, nego preporuci književnika i kritičara Vase Pavkovića, od komisije kojom je predsednikovao književnik Slavoljub Marković. No, slava me pogodila tek kad su me tabloidi, posle twitter komplimentata "Upitnik" kolegici, nazvali "uglednim novinarom", e da bi naglasili koja sam baraba. Sa tim se može meriti samo pohvala Predsednika, posle ukidanja bloga u "Blicu", da sam "nepismen".

Pre desetak godina Sanja Domazet je, na Fakultetu političkih nauka, žurnalistika, doktorirala sa temom "Kreativni rukopis u štampanim medijima", gde smo, od živi, i srpski, primeri, navedeni samo Teofil Pančić i ja. Kasnije sam saznao da me za ovu čast "tipovao" književnik Mihajlo Pantić. Sanja Domazet u doktoratu prognozira, zaključuje, da se štampani mediji, u poplavi tabloida i onlajn novinarstva, mogu odbraniti samo kreativnim rukopisom svojih autora.

Došlo dotle da su sloboda medija i kreativnost postale sinonim za svakojako medijsko sranje, analogno pravu pobednika da sve uneređuje po svojoj meri. Sa tih postolja uzurpirane slobode Predsednik svakodnevno laprda, takvi mediji su za njega najpistojniji, samo u takvima se "autorski" izražava, jerbo, kao što kaže Ceca svih vlasti u čestitki "Informeru": Vi ste jedini list koji ne piše priče rekla-kazala, već samo proverene informacije! Sindrom nacionalne frekfencije sišo i na lokal, razni Radoica, kupio sve elektronske medije, i sad u svakoj Prćilovici imamo Sarapu, bez ijedne petlje, koji slini o ugroženosti najboljeg Predsednika i najbolje vlasti.

Kreativnost diktira Predsednik, koji se danonočno i direktno javlja sa svih puteva, mostova, toaleta, iz zemlje i inozemstva, i ne propušta priliku da svaki mikrofon koji vodi sa sobom pohvali kao odličnog novinara. Mikrofon se izvini što ga je prekinuo, a on nastavlja da brabonja, prvi je, posle Pašića, dobio Orden Nevskog, opozicija samo patološki mrzi i izmišlja, ali bolje i mržnju da dozvolimo nego slobodu da ukinemo, sve je to zbog slabljenja Srbije, zato nam treba više prvorotkinja, svako selo i svako mesto ubrzano raste, neka mu pokažu dinar koji je uzeo, i u široj porodici je isto, njemu je

dovoljno i parče kečige, a Makron je samo njega primio, i to kasno, izneo konjak, sedeli su u Pikasovoj sobi... Kreativnost će tek biti istorijska, kad Vučić popuni ceo Dnevnik RTS-a, a ne samo 15-20 minuta.

Pošto terenac, sve sam ovo video izbliza, i iz prve ruke. Nisam bio po to inozemstvo, taman posla, ali sam u nekoliko prilika bio tik do Predsednika, i na licu mesta prisustvovao tehnikama kreativnosti. Na te mostove i auto-puteve, pre Predsednika stižu autobusi slučajnih prolaznika, kao i autobus specijalnih novinara koji svi imaju mikrofone. Sa sve

rukovodi protokol, obično ženski, na čelu sa prvom dragom Savetom. Sve drage Savete se novinarima obraćaju sa kolegice, jerbo su, jelte, i one medijski radnici.

Predsednik staje pred kamere i mikrofone, i, naglašavajući da će biti kratak, tera o opoziciji koja mrzi i izumišlja, sve dok mu neko od prisutnih ministara ne doda flašicu

vode, da bi mogao predsednički da nastavi. Ondak neko od dragih Saveta iz protokola kaže, ajde Maro, ajde Goco, i sledi napamet Pink, Tanjug, ili Be, pitanje, a Predsednik napamet odgovara, da opozicija samo mrzi i izmišlja.

Kako Predsednik odgovara na svako pitanje, u nekoj Osečini, kad su se izređale sve Mare, omakne mi se da pitam nešto na okolnost kad je Ministar vojni 'teo da kači slike predsednika po kasarnama. Bez da gucne vode iz flašice, predsednik je odmah odgovorio da je pitanje tendenciozno, i da samo žuti ološ može da ga postavi. Na takav konkretan odgovor, okrenem se i odem da uslikam jednog koji spontano drži artiju da je Predsednik najbolji. Nisam stig'o do njega ljubitelja, on je, za mnom, vikao da bežim, da ništa i ne znam nego da bežim. Kad stig'o kući, već bio na Pinku, na te vesti. Prilog od tri minuta kako novinar "Vremena", znaju, iako se nisam predstavio, tendencioznim pitanjima Predsedniku ruši stabilnost i najveći rast.

Čekam sledeću priliku, ako dođem na red posle svih Mara, da dignem dva prsta i kažem: Nemam pitanja!

Na kraju, da pozdravim Basaru, evo i zašto. Vidim da se, prozivajući zlo u koje smo dopali, ispred jedne od opozicionih partija, javlja ženska persona, koja ima diplomu nekog a što ne bi moglo Toma menandžmenta, kao takva već vršila vlast, koja se, uz samo takvu sličicu, kreativno potpisiva kao "Predsednica resornog odbora za informisanje". Dakle, nema odustajanja, kreativnost je naša sudbina!

DRAGAN TODOROVIĆ

Foto: Caryn

Vincent
Cassel

Reda
Kateb

FESTIVAL DE CANNES

Neobični

Režija **Éric Toledano i Olivier Nakache**

U BIOSKOPIMA OD 19.DECEMBRA

HOLIDAY INN BEOGRAD

**POZIVAMO VAS DA PROBATE NAŠ NOVI JELOVNIK I
UŽIVATE U ATRAKTIVNOM ENTERIJERU SA
IZUZETNOM USLUGOM**

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec